СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІНІҢ

№ 10 (22) 2010

АНЫҚТАМАЛЫҒЫ

СПРАВОЧНИК

КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ

- Отбасындағы кітап
- Оқытудың ойын түрлері арқылы шығармашылық әлеуетті дамыту
- Топтық технология түрлері
- Кіші және орта мектеп жасындағы балалармен жүргізілетін қозғалысты ойындар

- Книга в семье
- Развитие творческого потенциала личности через игровые формы обучения
- Разновидности групповых технологий
- Подвижные игры с детьми младшего и среднего школьного возраста

International centre of financial & economic strategy
KAZAKHSTAN

Открыта подписка на 2011 год!

ТОО «Международный центр финансово-экономического развития – Казахстан» по праву гордится каждым выпущенным изданием! Не откладывайте подписку!

Гарантия качества классной работы!

В 2011 году выйдет

2-й выпуск

приложения к журналу «Справочник классного руководителя»:

Библиотека классного руководителя

индекс **74223**

В приложении собраны сценарии лучших классных *часов, конкурсов,* разработки викторин, игр, ситуаций по Правилам дорожного движения. В игровой и конкурсной формах они смогут обучать детей правильному

«БИБЛИОТЕКА К … **ым прекрасный по** … **руководителю,** … **образования.**

Материал сборника … стов.

ПО КАТАЛОГАМ (

АО «Казпочта» (

«Евразия-пресс»

«Эврика-пресс»:

«KazPress»: +7 (

… **у классного руководителя»**

… **ВАЯ ШКОЛА»**

В РЕДАКЦИИ, В

(с любого месяца)

…ормите комплект получите скидку 15%

ТОО «МЦФЭР – Казахстан», 050009,
г. Алматы, ул. Шевченко, уг. ул. Радостовца, 165 б/72 г
тел/факс: +7 (727) 323-62-13, 323-62-12

www.mcfr.kz

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ДЛЯ ЗАБОТЛИВЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ! НЕ ОТКЛАДЫВАЙТЕ ПОДПИСКУ – 2011!

KAZAKHSTAN

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Алтынбек Нұхұлы
ҚР БҒМ Ғылым комитеті төрағасының орынбасары, химия ғылымдарының докторы, профессор

Бөрібеков Қадірбек Қозыбайұлы
ҚР БҒМ техникалық және кәсіптік білім беру департаментінің директоры

Амантаева Майра Тұрғанқызы
ҚР Білім және ғылым қызметкерлері кәсіподақтары одағы ЗТБ-нің төрайымы, Астана қ.

Жұмашев Қаныбек Бекболатұлы
Маңғыстау облысы әкімінің орынбасары

Сманов Бақтияр Орысбайұлы
Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми-педагогикалық кадрлары біліктілігін арттыратын республикалық институтының директоры, педагогика ғылымдарының докторы, профессор

Дорожкина Любовь Анатольевна
Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми-педагогикалық кадрлары біліктілігін арттыратын республикалық институты директорының тәрбие жұмыстары жөніндегі орынбасары, доцент

Иманбекова Бақытгүл Ильясқызы
Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми-педагогикалық кадрлары біліктілігін арттыратын республикалық институты директорының оқу-әдістемелік жұмыстар жөніндегі орынбасары, педагогика ғылымдарының докторы, доцент

Сәрсенова Нұрзила Сәрсенқызы
Атырау облыстық Кадрлар біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының директоры, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Милованова Валентина Дадановна
№ 9 ЖББМ ММ директоры, психология ғылымдарының докторы, ҚР білім беру ісінің үздік қызметкері, педагог-зерттеуші, ЖҒРА ноосфералық білім беру бөлімшесі жөніндегі кеңесшісі, Алматы қ.

Ғалымжанова Маржан Әнесқызы
Атырау облыстық кадрлар біліктілігін арттыру және қайта даярлау институты директорының ғылыми-әдістемелік жұмыстар жөніндегі орынбасары, педагогика ғылымдарының кандидаты

Чокушева Әлия Иағалиқызы
Алматы облыстық мамандар кәсібін дамыту институты директорының ғылыми-әдістемелік жұмыстар жөніндегі орынбасары

Қажиева Гүлнар Тоқайқызы
Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми-педагогикалық кадрлары біліктілігін арттыратын республикалық институтының тәрбие жұмысы кабинетінің меңгерушісі

Тайтанова Нұржамал Қамбылқызы
Білім беру жүйесінің басшы және ғылыми-педагогикалық кадрлары біліктілігін арттыратын республикалық институтының тәрбие және тұлғаны әлеуметтендіру кафедрасының аға оқытушысы

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА

Алтынбек Нухулы
заместитель председателя Комитета науки МОН РК, доктор химических наук, профессор

Борибеков Кадырбек Козыбаевич
директор департамента технического и профессионального образования МОН РК

Амантаева Майра Турговна
председатель ОЮЛ Союза профессиональных союзов работников образования и науки РК, г. Астана

Жумашев Каныбек Бекболатович
заместитель акима Мангыстауской области

Сманов Бактияр Урисбаевич
директор Республиканского института повышения квалификации руководящих и научно-педагогических кадров системы образования, доктор педагогических наук, профессор

Дорожкина Любовь Анатольевна
заместитель директора по воспитательной работе Республиканского института повышения квалификации руководящих и научно-педагогических кадров системы образования, доцент

Иманбекова Бакытгуль Ильясовна
заместитель директора по учебно-методической работе Республиканского института повышения квалификации руководящих и научно-педагогических кадров системы образования, кандидат педагогических наук, доцент

Сарсенова Нурзила Сарсеновна
директор Атырауского областного института повышения квалификации и переподготовки кадров, кандидат педагогических наук, доцент

Милованова Валентина Дадановна
директор ГУ ОШ № 9, доктор психологических наук, отличник образования РК, педагог-исследователь, советник РАЕН по отделению ноосферного образования, г. Алматы

Галимжанова Маржан Анесовна
заместитель директора по научно-методической работе Атырауского областного института повышения квалификации и переподготовки кадров, кандидат педагогических наук

Чокушева Алия Иагалиевна
заместитель директора по научно-методической работе Алматинского областного института профессионального развития кадров

Кажиева Гульнар Токаевна
заведующая кабинетом воспитательной работы Республиканского института повышения квалификации руководящих и научно-педагогических кадров системы образования

Тайтанова Нуржамал Камбыловна
старший преподаватель кафедры воспитания и социализации личности Республиканского института повышения квалификации руководящих и научно-педагогических кадров системы образования

Журнал басылымының жобасы Еуразиялық Экономикалық Қоғамдастығы Интеграциялық Комитетінің қолдауымен, оның әлеуметтік бағдарламаларының бірінің аясында жүзеге асырылады.

Проект издания журнала реализуется при поддержке Интеграционного Комитета Евразийского Экономического Сообщества в рамках одной из его социальных программ.

М А З М Ұ Н Ы

Сынып жетекшісінің анықтамалығы № 10 /қазан/ 2010

ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ

Т. В. Шатобина
РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕСІ – ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ ЖҮЙЕСІНІҢ БІР БӨЛІГІ РЕТІНДЕ 4

М. Р. Кәрімжанова
ОТБАСЫНДАҒЫ КІТАП 7

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

В. А. Халиулина
БАСТАУЫШ СЫНЫП САБАҚТАРЫНДАҒЫ САРАЛАНҒАН ЖҰМЫСТАР 13

СЫНЫППЕН ЖҰМЫС ЖАСАЙМЫЗ

Н. С. Павлова
КІШІ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ 16

Л. А. Лопатько
ҚАЗІРГІ МЕКТЕПТЕГІ ЖАСӨСПІРІМНІҢ ӨЗІН-ӨЗІ ДАМЫТУЫ 20

А. А. Әбілова
ОҚЫТУДЫҢ ОЙЫН ТҮРЛЕРІ АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТТІ ДАМЫТУ 24

САБАҚТАН ТЫС ҚЫЗМЕТТІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

В. С. Пак
ЭКОНОМИКА ПӘНІ БОЙЫНША САБАҚТАН ТЫС ЖҰМЫС 28

ТӘЖІРИБЕ АЛМАСУ

А. И. Семке
ЭКСПЕРИМЕНТТІК САБАҚТАР ЖӘНЕ КІРІКТІРІЛГЕН САБАҚТАР ЖҮРГІЗУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ 32

Б. Г. Айманова, К. М. Батырова
ТОПТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ТҮРЛЕРІ 39

С. В. Карандашов
КІШІ ЖӘНЕ ОРТА МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ҚОЗҒАЛЫСТЫ ОЙЫНДАР 44

С О Д Е Р Ж А Н И Е

Справочник классного руководителя № 10 /октябрь/ 2010

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ РАБОТА

Т. В. Шатобина
ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК ЧАСТЬ СИСТЕМЫ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ 50

М. Р. Каримжанова
КНИГА В СЕМЬЕ 53

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ

В. А. Халиулина
ДИФФЕРЕНЦИРОВАННАЯ РАБОТА НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ 59

РАБОТАЕМ С КЛАССОМ

Н. С. Павлова
РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ 62

Л. А. Лопатько
САМОРАЗВИТИЕ ПОДРОСТКА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ 66

А. А. Абилова
РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ ИГРОВЫЕ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ 70

ОРГАНИЗУЕМ ВНЕУРОЧНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

В. С. Пак
ВНЕКЛАССНАЯ РАБОТА ПО ЭКОНОМИКЕ 74

ОБМЕН ОПЫТОМ

А. И. Семке
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРИЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ УРОКОВ-ЭКСПЕРИМЕНТОВ И ИНТЕГРАЦИОННЫХ УРОКОВ 78

Б. Г. Айманова, К. М. Батырова
РАЗНОВИДНОСТИ ГРУППОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ 85

С. В. Карандашов
ПОДВИЖНЫЕ ИГРЫ С ДЕТЬМИ МЛАДШЕГО И СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА 90

РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕСІ – ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ ЖҮЙЕСІНІҢ БІР БӨЛІГІ РЕТІНДЕ

Т. В. Шатобина,
№ 13 орта мектеп ММ мұғалімі, Өскемен қ.

Эльдар Рязановтың «Тағдыр тәлкегі...» фильмінің әйел кейіпкері айтатын сөз естеріңізде ме: «Мұғалімнің қателігі көзге аз көрінеді, бірақ одан ауырлығы кемімейді»? Біздіңше, ол оқытудағы ғана емес, тәрбиелік сипаттағы кемшіліктерді айтқаны болса керек. Шындығында да, жоқ тәрбиені ешқандай ақшаға сатып ала алмайсың.

Өмірде барлығы да тәрбиелейді, бұл аксиома. Сондай-ақ баланың сырттайғы жарқын әсерді, нақты қылықты, тіпті ол теріс болса да, теле- және бейнеөнімдерді (әсіресе) оңай қабылдайтыны да белгілі. Оның үстіне бұл оның құмарлығын қоздырады, демек, әсерін күшейте түседі. Қазіргі кезде барлығы да көзбен көрушілікке және жарқындыққа қарама-қарсы әсер – *сөз арқылы тәрбиелеу* (кеңінен айтқанда сөзбен тәрбиелеу) жайлы көп айтып, жазып та жүргені тегін емес.

Л. Айзерман өзінің «Әдеби туындыны талдау принциптері мен тәсілдері» атты еңбегінде мектепке «...зияткерлік міндет арқалайтын, ақыл-ойдың ширығысын талап ететін және мүмкіндігінше – өнер түрлері араласқан» **нағыз** мұғалімнің сезін қайтаратын кез келгенін айтады.

Нақ осы субъектілердің рухани-адамгершіліктік сапаларын сөзбен тәрбиелейтін білім беру процесі туралы сөз қозғаймыз. Адамгершілік сезімдері теориясын жасаған В. А. Сухомлинский, адамның ішкі әлемінің нәзіктігін педагогтің балалармен қарым-қатынас стилі түріндегі жоғары мәдениетті сөз тәрбиесінсіз бекіту мүмкін еместігін айтқан. Тек осы стильді пайдаланғанда ғана балалардың жауап сезімдерін оятуға, жақсырақ, жетілгендірек болуға ұмтылысын тудыруға болады. Мен өзімнің сөз арқылы тәрбиемді нақ осы жауап сезімін қалыптастыруға арнауға тырысамын.

Сезім әлеміне тереңірек үңілу – практикалық әрекетпен үйлесімде рухани-адамгершілік тәрбиесінде тиімді нәтиже бере алатын жол, міне, осы. Алайда бұл әлемге үңілуге тек қана адамның әрекетке белсене кірісуіне қуатты уәж болып табылатын балалық мүдде «іске қосылған» кезде ғана қол жетпек.

Маған қарсылық білдірушілер де табылар: дегенмен оқушылар мүдделері жұтаң, қарапайым, қолжетімді, көзге керініп тұрған, эгоистік болады ғой! Солай екені де рас. Алайда педагог оған дана түзетулер енгізуі тиіс – тәрбиеленушілердің мүдделері мен қажеттіліктеріне сүйену, бұл қажеттіліктерді үнемі ізгілендіріп, көтермелеп отыру қажет, ересектер мен балалардың мақсаттарын тәрбие

процесі субъектілерінің бірлескен әрекетінде үйлесімділікте ұстау қажет. Бұл жерде адамгершілік сезімдерін қалыптастырудың ойластырылған жүйесі: ар, парыз, жауапкершілік, толеранттылық, мейірімділік, өзін сыни бағалай білу болуы маңызды.

Адамгершілік тақырыбына оңтайлы кездесу-сұхбат құрылымын мен бірнеше жыл бойы жасадым.

бұл құрылым құрауыштары (кезеңдері) төмендегідей болып келеді:

- ***тақырып бойынша міндетті ақпараттық ұсыныстар,*** оларды 5–7-сыныптарда педагог, ал жоғары сыныптарда – даярланған оқушылар жасайды;
- ***дербес материал жинау*** (сауалнама, жедел-сұрақнамалар, проблемалық сұрақтар, тесті-суреттер, т. б.);
- ***кері байланыс:*** «Пікірлер беті» атты ортақ плакатта стикерлер арқылы (жапсырма) жауап дербес материал ұсыну;
- ***мобильдік өңдеме*** – нәтижелерді ұсыну;
- ***қорытынды,*** міндетті түрде бастапқы ақпараттық ұсынысқа үйлес перспектива-қорытынды.

Мысалы, «Абайла, қалжың!» тақырыбы талқылану үстінде делік. Қалжың түрлері туралы ақпарат беріліп, мысалдар келтірілгеннен кейін, балалар тақтаға шығып, «Пікірлер беті» плакатына өздерінің түсті стикерін жапсырады. Онда балалардың өздерін көбірек толғандыратын әрі неғұрлым ұнайтын сөздер жазылған. Мұғалім өзінің әр жолы ауысып отыратын көмекшілерімен бірге деректерді өңдеп жатқанда, сөздің күші, оның адамға әсері туралы арнайы таңдап алынған өлең немесе жазба тыңдалады. Мұндай жұмыстың қорытындысы шығарылған кезде әдетте бей-жай қалатындар болмайды (өйткені тақырып жоғарыдан берілген жоқ, балалардың өздерінің ұсынысы ғой).

Материал жинау кезеңінде әрбір оқушыға қағазға басылған түрдегі жеке материал беріледі. Қорытындысы шығарылып, жаңа тапсырма анықталғаннан кейін әрбір оқушы кездесуді еске салатын «заттық» ескертпе алады, біз оны із деп атаймыз (бұл із қағаз бетінде ғана емес, әр баланың жүрегінде қалады деп сенгіміз келеді). Із міндетін жаднама, уағыз, өлең, сурет, эмоциялық сөз, арнау, философиялық даналық, т. б. атқара алады. Түсті қағазға жазылған бұл даналық үлгісін балалар күнделігіне, сүйікті блокнотына жапсырып, мұқият сақтайды.

Мұндай сұхбаттарды неше түрлі етіп жарияландыру балалардың осындай кездесулерге деген ынтасын оятып, олар, өздері мойындағандай, оны күтіп жүретін болады.

Тәрбиелік мақсаттағы кездесулер өткізудің таптаурын болған техникасы көптеген сұрақтарды талқылауға мүмкіндік береді. 5–7-сыныптарға арналған тақырыптардан бастап («Батыл болғым келеді», «Мен жылаңқы емеспін», «Нағыз дос», «Қайырымды болу пайдалы», «Шындық, өтірік және қиял»), біз жасөспірімдерге лайықты тақырыптарға қарай жылжимыз («Әдет – екінші натура», «Сөз қатуға асықпа», «Жігіттер мен қыздарға қатысты 11 «жоқ», «Әкелер мен балалар», «Уайымды қалай жеңуге болады», т. б.).

Балаларға Дмитрий Сергеевич Лихачевтің «Қайырымдылық пен әсемдік туралы хаты» қатты ұнады. Бұл жинақтағы 46 хаттың барлығы – оқушылардың адамгершілік сапаларын сөзбен тәрбиелеуді ұйымдастырудағы

керемет құрал. Мұндағы кеңестер – жанды даналық қоймасы, артық-ауыс уағызы жоқ қайырымды Ұстаздың сөзі. Оқушылардың әрбір жаңа бітірушілерімен бірге мен осы мәңгілік кітапқа қайта оралып соғып отырамын. Нақ осы «Қайырымдылық пен әсемдік туралы хат» материалында біз *Сократтық* деп аталған сұхбаттар өткізуді үйрендік. Бұл сұхбаттар өзара байланысты сұрақтардың қатаң ойластырылған жүйесінен тұрады. Біз осыдан маңызды сұрақтарды дұрыс қоя білу білігін меңгеріп, сұрыптадық, әрі кез келген таным таңырқаудан, ақылды және сыпайы қойылған сұрақтан басталатынын ұмытқан емеспіз.

Адамгершілік тәрбиесі бойынша жұмыстарды ұйымдастырудағы ерекше материал философиялық ертегілер мен ұлы адамдардың айтқан сөздері болып табылады.

Философиялық және психологиялық ертегілермен жұмыс жүргізілетін сабақ ертегітерапия деп аталады. Ересектердің де, балалардың да жүректері ертегі үшін әрқашанда ашық, сондықтан оның тәрбиелік әлеуеті үлкен. Дер кезінде тәрбие процесіне енгізілген ертегі немесе аңыз баланың санасында, жанында сақталып қалады, сөйтіп, оған өз бойында адамгершілік қырағылығын тәрбиелеуге көмектеседі.

Мысалы, «Мені осы қалпымда қабыл ал» тақырыбына өткізілген ашық шара («Ең жақсы сынып жетекшісі» қалалық конкурсы) тоғызыншы сынып оқушыларының ұсынылған ертегі мәтінін қалай өңдеп, нағыз ересектерге лайық дүниетанымдық қорытынды жасай алатындықтарын көрсетті.

Философиялық немесе психологиялық ертегілерді пайдаланған кезде оқушыларға оның мазмұнын белгілі бір шекке дейін ғана жеткізіп, қалғанын дәлелді түрде ойластыруға олардың өздерін қосу тиімді болатынын көрсетеді. Тек қана бұдан кейін классикалық қорытынды айтылуы керек те, ертегі моралін бірлесе талқылаған жөн.

Даналық сөздермен жұмыс – көп таралған және қазіргі педагогикада жиі сипатталатын әдіс. Оны қолдану арқылы мен мынадай тәсіл қосамын: бір қанатты сөздің аяғын оларға айтуға қалдырамын әрі өз нұсқасын дәлелдеуді ұсынамын. Содан кейін сөздің классикалық нұсқасы оқылады да, содан кейін түпнұсқаға неғұрлым жақын сөйлемді айтқан жеңімпаз анықталады. Сөздің өзектілігін анықтау бойынша әңгімелер бізде жемісті өтеді. Сыныпта үнемі жасөспірімдердің нақыл сөзді есте сақтап қалып, сабақта қолдануға ұмтылысы қолдау тауып отырады.

Рухани-адамгершілікті тәрбие міндеттерін жүзеге асыруда фильмдерді талқылау жұмысы тиімді болады. Бұл үшін біз мәңгілік тақырыптар – ар, абырой тақырыбындағы (мысалы, американдық Питер Уирдің фильмі «Өлі ақындар қоғамы») сияқты өтімді фильмдерді таңдап аламыз. Жеңістің 65 жылдығы қарсаңында біз Андрей Малюковтің «Біз болашақтанбыз» фильмін таңдадық, онда қаза тапқандар алдындағы қасиетті борышымыз туралы сөз болады. Криса Коламбустің «Екіжүзжылдық адам» фильмін көргеннен кейін біз адамгершілік пен толеранттылық тақырыбында сөз қозғадық.

Қорыта келгенде айтарым, рухани-адамгершілік тәрбиесі бойынша барлық жұмыс оқушының өзін-өзі тануына, оның жеке басының және азаматтық сапаларының дамуына көмектесетін ***жалпы тәрбие жүйесіне*** қисынды түрде ұласуы тиіс.

ОТБАСЫНДАҒЫ КІТАП

М. Р. Кәрімжанова,
№ 6 ММ МГ директорының бейіндік оқыту бойынша орынбасары,
орыс тілі мен әдебиетінің мұғалімі, Алматы қ.

5–7-сыныптарға арналған «Кітап пен отбасы – менің ең жақын достарым» тақырыбындағы сынып сағатының мазмұнын келтіріп отырмын.

Оның өткізілу мақсаты:

- ***дидактикалық*** (балаларда кітап оқу қажеттілігі және онымен жұмыс жасау туралы ұғым қалыптастыру, кітапты ұстау ережесін қайталау);
- ***дамытушылық*** (қисынды ойлауын, жадты, зейінді, сөйлеуді, орнықтылықты, ой-өрісті, шығармашылық және ұйымдастырушылық қабілеттерін қалыптастыру);
- ***тәрбиелік*** (кітапқа ұқыпты әрі сүйіспеншілікпен қарауды тәрбиелеу, қарым-қатынас дағдысын дамыту, танымдық мүддесін, отбасындағы сүйіспеншілік пен өзара түсіністікті тәрбиелеу).

Дайындық жұмысы

Сынып сағатын өткізу тақырыбы мен формасын талқылау. Мақсаттарды анықтау.

Сынып сағатының барысын талқылау.

Жүргізушілерді даярлау және рөлдерді бөлісу.

Сынып оқушыларын топтарға бөліп, олардың әрқайсысы үшін тапсырмалар дайындау.

Көрнекіліктерді даярлау: кітап, плакаттар, мақал-мәтел жазылған карточкалар, конкурс медальдары, кітап арасына салатын белгіқағаздар көрмесі.

Материал жинап, оны жеңіп алу.

Оқушылардың жұмбақтар, мақал-мәтелдер, кітап туралы өлеңдер даярлауы.

«Менің сүйікті әдеби кейіпкерім» конкурсын өткізу – оқушылардың қолөнер шығармашылығының түрлі техникаларын пайдаланып жасаған жұмыстары:

кесте, жапсырма, жұмсақ ойыншық, аппликация және т. б. Отбасылық шығармашылыққа баса мән беріледі.

«Біздің отбасылық кітапхана», «Отбасылық сүйікті кітап» тақырыптарына шығармалар конкурсын өткізу. Отбасы мүшелері сүйіп оқитын кітап туралы әңгімелер.

«Менің сүйікті парақтарым» сурет конкурсын өткізу.

Ата-аналар үшін сауалнама жүргізу (ата-аналар жиналысында).

Ата-аналарға арналған сұрақтар

1. Үйіңізде кітапхана бар ма?
2. Сіздің ойыңызша, баланың дамуында көркем әдебиеттің алар орны қандай?
3. Сіздің балаңыз бағдарлама бойынша міндеттіден басқа көркем кітаптарды оқи ма?
4. Бала кез келген кітапты оқуы тиіс пе?
5. Өзіңіздің балаларға арналған сүйікті кітаптарыңызды атаңыз. Балаңызға оны оқып шығуды кеңес етер ме едіңіз?
6. Балаңызға дауыстап кітап оқып бересіз бе?

Қатысушылар – сынып жетекшісі, сынып оқушылары, ата-аналар, кітапханашы.

Безендірілуі: оқушылар салған «Менің сүйікті парақтарым» сурет конкурсының және «Менің сүйікті әдеби кейіпкерім» конкурсының жұмыстары, атақты адамдар айтқан сездер: «Кітапты сүйіңдер – ол білім көзі, тек білім ғана сендерді құтқара алады, тек ол ғана сендерді рухани күшті, адал, шынайы, адамды шын жақсы көруге қабілетті, оның еңбегін құрметтей алатын, оның ұлы еңбегінің жемісін бағалай алатын адам етіп шығара алады» *(М. Горький)*.

«Кітап оқу – бұл балалар сол арқылы әлемді және өздерін танып білетін терезе. Егер бала оқыған кітабындағы сөздердің әсемдігін сезінбесе, қоршаған ортаның әдемілігін тұщынбайды» *(В. А. Сухомлинский)*.

Кітап – мұғалім,
Кітап – тәлімгер,
Кітап – сенімді дос, жолдас,
Кітап түссе қолыңнан
Ақылың тозып, көнерер.

Оқудың пайдасы туралы мақал-мәтел:

– Тереңіне бойлай алмаған оқудан пайда болмас.
– Кітап – күлше емес, дәмін алсаң – тұщынарсың.
– Кітап – кез келген жерден жол табар су сияқты.
– Кітаппен өтсе өмірің – көтеріңкі болар көңілің.
– Кітапсыз ақыл қанатсыз құстай.

СЫНЫП САҒАТЫНЫҢ БАРЫСЫ

Сынып жетекшісінің кіріспе сөзі: «Барлық жақсылықтарым үшін мен кітапқа қарыздармын» деген М. Горький. Онымен көпшілік келісер деп ойлай-

мын. Адам өмірінде кітап маңызды орын алады. Қазір біз осыны дәлелдеуге тырысамыз.

Алдын ала даярланған оқушылар сөздері.

1-оқушы: Кітапсыз өмірді көзге елестетуге бола ма? Бұл қызықсыз әрі көңілсіз ғой. Күні бойы компьютер мен теледидар алдында отыратын адамға қарау қандай қиын. Одан қандай пайда болмақ? Ал кітап – білімнің кілті. Кітап оқу арқылы сен өзің үшін жаңа әрі пайдалы көп нәрселерді білесің. «Кітап оқымайтын адам, ойланбайтын адам» деп тегін айтпайды ғой.

2-оқушы: Кітап ой-өрісті кеңейтеді. Кітапқа қарап, өткеніңді: ұрыстар мен шайқастар, серілік жарыстар мен жорықтар жайлы білу сондай қызықты. Кітаптан оқып, географиялық және ғылыми ашылулар, өз Отаныңның тарихын білесің, өзге халықтардың мәдениеті мен діндерін зерттейсің.

3-оқушы: Кітап ойлау мен қиялды дамытады. Өзіңді грек батыры немесе физика заңын ашқалы жүрген ғалым, Мысыр перғауыны немесе патшасы ретінде сезіну қандай тамаша. Ойша өзге елдер мен қалаларға барып қайтуға, храмда немесе мешітте болып қайтуға болады.

4-оқушы: Кітап бізге дұрыс шешім қабылдауға көмектеседі. Кітап кейіпкерлерімен танысқан кезде біз өзімізді, достарымызды көргендей боламыз, өзгелердің қатесінен үйренеміз, өзіміз ол қателікті қайталамауға тырысамыз.

5-оқушы: Кітап оқыған адам сауатты жазуға үйренеді, дұрыс сөйлеп, сөздік қорын толықтыра түседі. Кітап бізді өзгелер үшін қызықтырақ ете түседі.

Сынып жетекшісі: Белгілі бір жаста белгілі бір кітаптарды ғана оқу керегін ұмытпаған жөн. Ойлап көріңдерші, он алты жастағы адам «Бауырсақ» пен «Шұбар тауық» ертегілерін оқып отырса, ал бес жастағы балаға жатар алдында мамасы Л. Толстойдың «Соғыс және бейбітшілігін» оқып бергені жараса ма.

Біз сіздерді кітап адам үшін қажет нәрсе екеніне сендіре алдық қой деп ойлаймын. Олар адам өмірінде маңызды рөл атқарады, үйретеді, ақыл береді, олардың көмегімен біз есейе түсеміз, әлемді танимыз.

Сахналау

Әдеби викторина (өтілген, таныс шығармалар бойынша). Қатысушылар 2 командаға бөлінеді: ата-аналар командасы мен оқушылар командасы (7 адамнан).

Жүргізуші (сынып жетекшісі немесе арнайы даярланған жоғары сынып оқушысы) викторина сұрақтарын қояды. Әрбір дұрыс жауабы үшін команда ұпай алады.

Ең көп ұпай жинаған команда ұтады. Жүлде – кітаптар.

«Үлкен әріптер» ойыны
(теледидарлық ойыннан үзінді)

Ойын раундтан тұрады. Қатысушылар – оқушылар (команда алты адамнан тұрады).

1 раунд

Жүргізуші сұрақтар қояды (өтілген шығармалар бойынша). Раунд алты сұрақтан тұрады. Әрбір дұрыс жауап үшін – үлкен әріп беріледі. Жиналған әріптерден сөз құрастырылады.

2 раунд (1 минут ішінде)

Бұл әріптерден команданың әрбір мүшесі барынша көп сөз құрауы тиіс. Неғұрлым көп дұрыс сөз құраған ойыншы жеңімпаз болады. Жүлде – кітап.

«Түсін мені» ойыны

2 команда ойнайды, сынып жетекшісінің қалауына орай олар құрама – ата-аналар мен оқушылар да болуы мүмкін. Олардың әрқайсысына бір туындыдан 2–3 үзіндіден беріледі. Дайындалу уақыты 5–7 минут.

Әрбір команда шығармадан үзіндіні сөзсіз, тек қимыл-ишарамен жеткізеді. Басқа команда қарсыластарының қандай шығармадан үзінді орындап тұрғанын табуы тиіс.

Командалар даярланып болғанша басқа қатысушылар үшін «Оқудың пайдасы жайлы мақал-мәтелдерді білесің бе?» ойынын өткізуге болады. Әрбір аталған мақал не мәтел үшін жетон, ал жетонды көп жинағандарға – жүлде (кітап) беріледі.

Ата-аналар сөзі (оған алдын ала даярланған жөн)

1-сөз: Адамдар кітаптың қандай ғажап қасиеті барын біле бермейді. Біз былай ойлаймыз: егер адам кітапты ойлап тапса, демек, оны ойшыл әрі ақылды адамның ойлап тапқаны сөзсіз!

2-сөз: Кітапқа, жарыққа тартылғандай, кәрі де, жас та ұмтылады, кітаптан бар сауалға жауап табуға болады. Адамдар кітаптан өз проблемаларының шешімін табады – қалай өмір сүру керек, кімнен үлгі алуға болады, қай жолмен жүрген дұрыс, өмір мәні неде, т. б. Кітап – сенімді досың әрі тәлімгерің – осы сауалдардың барлығына жауап береді.

3-сөз: Кітаптан бүкіл өміріннің сипатын табуға болады. Бала кітаптың арқасында өзіне белгісіз көп нәрсеге қанығады. Ересек адамдарда кітап өткен өмірін еске түсіреді, жастық шағына қайта оралтады, өткен өмір жолына ой жүгіртуге көмектеседі.

4-сөз: Кітап адамдардың өмір жолын таңдауына көмектеседі, қателік жасаудан сақтандырады, дұрыс шешім қабылдауға жәрдемдеседі. Кітап оқыған кезде біз қуанышқа бөленеміз, уайымға берілеміз, қайғырамыз және таңырқаймыз, жанымызға тыныштық табамыз.

5-сөз: Кітап біздің өмірімізді жарқын әрі жан-жақты, ал сезімімізді тереңірек ете түседі. Кітапты ештеңемен айырбастай алмайсың, ол адамды дамытады, ойлауға, түсінуге, жаңалық ашуға жетелейді.

Сынып жетекшісінің қорытынды сөзі: Сынып сағатын Борис Слуцкийдің «Кітап ұстаған адам» өлеңінің жолдарымен аяқтағым келеді:

Кітап ұстаған кісі. Кез келген кісі
Трамвайда кітап оқыған,
Тіпті ашылмаған кітапты тұңғыш ашып,
Кітапханада кітапқа үңілген,
Бұл қашанда жақсылық қой:
Жаман кітап өмірде аз болады.
Күміске сынама қойғаныңдай,
Кітап адамның бола алар сынамасы.
Оқырман – менің үмітім,
Олар жайлы айтарым көп.
Радио тыңдаушыдан гөрі
Кітап оқушы құрметке лайық.
Оқырман қашанда оқиды түгел,
Үйде ғана емес, кітапханада да.
Кітапты түптеп, қадірлеп ұстап
Қолдан қолға өткізер.
Радио – сәттік. Газет – бір күндік.
Кітап қана тек – өмірлік.
Кітап – өмір кілті. Парақтап табасың.
Тек тапқаныңа ие бол!

***

Кітапты жаққанда шырылдар жаның да
Саясат пен табыс көзі үшін.
Кітапты сақтаған қуантар жаныңды –
Керек ол адамның өзі үшін.

Бұл өлең біздің әрқайсысымызға қатысты болса деп тілеймін. Қашанда, өмір бойы қолымыздан кітап түспесін.

Рефлексия

Сынып сағатының нәтижелілігіне талдау жасау және оның даярлануы мен өткізілу деңгейін бағалау түстер жиынтығы түрінде анықталады:
- сынып сағатын өткізу кезіндегі оқушының көзқарасы;
- қатысушылардың қарым-қатынасы;
- шараға қанағаттанушылығы;
- психологиялық ахуалға қанағаттанушылығы.

Сынып сағатының соңында сынып жетекшісі ата-аналарға қатысқаны үшін алғыс айтып, оларға кеңес береді.

Ата-аналарға кеңес

Ұсыныстар

Кітапты жатып оқу зиянды, ол көзді бұзатыны баршаға белгілі. Ең болмаса төсекте отырып оқуға ғана рұқсат етіңіздер.

Балаңыздың үстелінде түбі жоғары қарата төңкеріліп жатқан кітапты көрсеңіз, бір сұмдық көргендей шу көтеріңіз. Баланы кітапқа мұқият қарауға: парақтарын ақырын аударуға, шеттерін бүктемеуге үйретіңіз.

Біздің балалармен әңгімеміз көбіне маңызсыз болады, сондықтан күнде балаңызға жақсы кітапты дауыстап оқып беріңіз. Бұл олармен рухани байланысыңызды байытады.

Тіпті үлкен балаңызға да дауыстап кітап оқып беруден қашпаңыз. Баланы кітапқа үйір етудің жақсы тәсілі бұл.

Жалпы тәрбие жүйесінің нақты рецепті болмайтыны сияқты, кітаппен тәрбиелеудің де нақты ережесі жоқ. Бұл шығармашылықты, көп бейнелі, әр жағдайда дербес іс. Тек бір ортақ нәрсе – отбасында кітап, отбасылық кітапхана болу жеке тұлғаны тәрбиелеудегі маңызды адамгершілікті құрал.

ЖАҢАЛЫҚТАР

Бақытжан Жұмағұлов Білім және ғылым министрі болып тағайындалды

Астана қ. қыркүйектің 22-күні ҚР Премьер-Министрі Кәрім Мәсімов Білім және ғылым министрлігінің ұжымына жаңа басшы – Бақытжан Жұмағұловты таныстырды.

Бұған дейін Қазақтың әл-Фараби атындағы ұлттық университетінің ректоры болған Б. Жұмағұлов 2007 жылғы қаңтардың 10-ынан бері Білім және ғылым министрі болып келген Жансейіт Түймебаевтың орнына келді. Ж. Түймебаев басқа жұмысқа ауысуына байланысты қызметінен босатылды.

Бақытжан Жұмағұлов – ғалым-математик, техника ғылымдарының докторы, профессор, академик, Қазақстан Республикасының Ғылым, техника және білім саласындағы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері». 2008 жылдың сәуір айының 21-інен бері әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры болды.

Ал оған дейін – 2007 жылдың қыркүйек – 2008 жылдың сәуір айы аралығында – Парламент Мәжілісі Төрағасының орынбасары, 2007 жылдың қыркүйек айы мен 2008 жылдың ақпан айы аралығында – «Нұр Отан» партиясының Парламент Мәжілісіндегі фракциясының жетекшісі, 2007 жылдың шілде айы мен 2008 жылдың ақпан айы аралығында – «Нұр Отан» ХДП Төрағасының бірінші орынбасары болып қызмет еткен.

ҚазАқпарат

БАСТАУЫШ СЫНЫП САБАҚТАРЫНДАҒЫ САРАЛАНҒАН ЖҰМЫСТАР

В. А. Халиулина,
№ 14 МГ бастауыш сынып мұғалімі, Астана қ.

Білім алуға оң уәждемені дамыту, пәнге қызығушылықты арттыру және дамыта оқытуға жағдай жасау мақсатында жаңа технологияны іздестіру маған сабақ жүргізудің дәстүрлі емес әдістерін және әрдеңгейлі оқыту технологиясын пайдалану туралы ой салды.

Бастауыш мектеп мұғалімдерінің көпшілігі үшін өзекті болып табылатын **әрдеңгейлі оқыту** төмендегілерді жеңуге бағытталады:

- оқытудағы шаблон мен формализмді;
- пәнге қызығушылықты жоғалтуды жоюға;
- оқушылардың есептеуіш техниканы пайдалану дағдыларын азайтуға;
- оқушылардың қисынды ойлауы жеткілікті дамымауын;
- балаларды бір деңгейде оқытуды;
- оқушылардың математикалық сөйлеуінің төмен мәдениетін.

Көптеген жаңашыл мұғалімдердің еңбектерін зерттей келе, мен әрдеңгейлі оқытудың әрдеңгейлі оқыту технологияларын жүзеге асыруға қадам жасадым және өз жұмысымда «күрделілік деңгейі» ұғымын қолданамын. Математиканы оқыту тиімділігін арттырудың бір жолы әртүрлі әрекет деңгейіне және оқу материалын меңгеру деңгейіне негізделген сараланған жұмыстар болып табылады.

Ж. А. Қараевтың пікірінше, егер оқыту төменгі деңгейден жоғарыға қарай бағытталған траектория бойынша ұйымдастырылған жағдайда ғана дамытушы болып есептеледі, өйткені бұл кезде ойлау мен білік, уәж, белсенділік

дамып, білім сапасы жақсарады. Осыны ескере отырып, мен математикадан әрдеңгейлі тапсырмалар жасадым.

Тапсырмаларды жасау кезінде төмендегі деңгейлер ескерілді: оқушылық, алгоритмдік, эвристикалық және шығармашылық. Бұл деңгейлерді енгізу материалды оқылатын материал көлемін арттыру есебінен емес, білім деңгейінің ретімен жүріп отыру есебінен меңгеруді қарастырады.

Әрдеңгейлі тапсырмалардың әрбір деңгейінің мүмкіндігін қарастырайық.

Оқушылық (1-деңгей):

- стандартты жағдайдағы репродуктивті білік;
- ұсынылған тақырып пен формула бойынша есеп;
- формуланы тікелей пайдалануды талап ететін ұқсас, типтік тапсырмаларды шешу;
- мәтінді сол күйінше, түсініктемесіз айтып шығу.

Дұрыстық сияқты білім сапасы қалыптасады. Тапсырма күрделілігі алғашқы дағдылардың пайда болуына жетелейді. Өздік жұмыстың мақсаты – білімдегі, біліктегі және дағдылардағы ақтаңдақтарды анықтау; өзін-өзі тексеру; түзету. Өздік жұмыстарды тексеру барысында диагностикалық карта жасаймын. 1-деңгей тапсырмалары міндетті минимумды қамтамасыз етеді, алынған білімді өзгертуді, өзінің түсініктемесін талап етпейді.

Алгоритмдік (2-деңгей):

- өзгерген жағдайдағы репродуктивті біліктер;
- білімді тікелей пайдалануды қажет етпейтін ұқсас тапсырмаларды шешу;
- мәтінді өз түсінігімен баяндап беру;
- формула, сызбаларды өз бетімен таңдап алуы (салыстыру, бақылау, сипаттау және қорытынды жасау).

Тапсырма күрделілігі басқа тақырыптарды оқу кезінде алынған білімдерін пайдалану, күрделірек әдістерді пайдалану, жаңа жағдайда алғашқы дағдыларын қолданудан тұрады. Білімнің *толықтығы* қалыптасады. 2-деңгей тапсырмаларын орындау алынған білімдері мен біліктерін өзгеріс жағдайында қолдануды қарастырады.

Эвристикалық (3-деңгей):

- жартылай ізденгіштік білігі;
- типтік емес тапсырмаларды орындау және арнайы тәсілдерді қажет ететін стандартты емес есептерді шешу;
- формула, сызбаларды өз бетімен таңдап алу (талдау, жинақтау, бастысын бөліп алу, салыстыру, рефлексия).

Бұл деңгей біліктер мен дағдыларды шығармашылықпен қолдауды, тапсырмаларды өз бетімен тұжырымдауды, талдау жасау, тұжырымдау қабілетін қалыптастыруды көздейді. Білімді сезіну қалыптасады. 3-күрделілік деңгейі арнайы білімдер мен тәсілдерді қажет ететін стандартты емес тапсырмаларды орындауды қарастырады. Балаларға кроссворд, кестелер ұсынуға болады.

Эвристикалық деңгейдің негізі – жартылай ізденгіштік әдісіне сүйене отырып, мен алгоритмдермен жұмыс істеу бойынша тапсырмаларды берген жөн деп санаймын.

Шығармашылық (4-деңгей):

- шығармашылық біліктерді қалыптастыру;
- мақсат қою – жаңа ақпаратты пайдаланып, проблеманың шешімін өз бетінше табу.

Білімнің *жүйелілігі мен орнықтылығы* қалыптасады. 4-деңгейдің күрделілігіндегі тапсырмаларға балалардың ребус, кроссворд, шарада, әртүрлі мәтіндер, карточкалар, т. б. құрастыруы жатады. Мұндай тапсырмалардың мақсаты – балалардың әуесқойлығын ояту, оқулықтан басқа білім көздерін табу, таным процесіне белсенді қарым-қатынасын қалыптастыру.

Сөйтіп, әрбір оқушы дәйекті түрде деңгейден деңгейге өз жылдамдығымен жылжып отырады. Барлық деңгей тапсырмаларын орындағаннан кейін ол «Мұғалімнің жәрдемшісі» құрметті атағына ие болады, сөйтіп, педагогпен бірге өз жолдастарына кеңес беретін болады. «Мұғалім – оқушы – мұғалім» тұрақты үлгісі ығыстырылып, өзара білім алмасатын «оқушы – оқушы» үлгісі орнығады (мұғалімнің міндетті көмегі және бағыттауымен) және өз бетімен білім алу тетігі жүзеге асады.

Әрдеңгейлі дербес жұмыстардың басты артықшылықтары:

- оқушылардың барлығы да қамтылады;
- әркімнің жеке қабілеттері дамиды;
- білім сапасы артады;
- өз бетімен жұмыс жасау, езін-өзі бақылау және бірін-бірі бақылау тәсілдерін меңгереді;
- танымдық белсенділік қалыптасады;
- оқушылар білімін бағалаудың икемді жүйесі.

Тұрақты есеп ара-тұра емес, тұрақты еңбектенуге үйренетін оқушылардың білім сапасын арттырады, оларда еңбексүйгіштікті қалыптастырады.

Білімді есепке алатын арнайы дәптер жүргізу маған әрбір оқушының мүмкіндігін жан-жақты зерттеуге мүмкіндік береді; оның табыстары мен кемшіліктері жайлы үнемі қолымда мәліметтер болуын қамтамасыз етеді, бұл сабаққа даярлану кезінде өте қажет нәрсе.

1-деңгей материалын меңгергендерді мен 2-ге көшіремін, ал оны меңгере алмағандармен біліміндегі ақтаңдақтарды жою саласында жұмыс жүргізіледі.

Сөйтіп, бұл жүйе әрбір мықты, орташа және нашар оқушыға да – оқу жоспарында бір сатыға көтерілуге мүмкіндік береді. Жүйе негізі ретінде әрбір баланың жақын даму зонасын ескере отырып, қарапайымнан күрделіге қарай көтерілу алынған.

Дамыта оқыту дегеніміз осы.

КІШІ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Н. С. Павлова,
№ 36 ММ орта мектебінің мұғалімі, Өскемен қ.

Мынадай суреттер жұрттың бәріне таныс болар: бала теледидар алдында, құлағына плеер киген жасөспірім, оқушы компьютер алдында. Бала күніне қанша сағатын техникамен өткізеді? Ал бір ай немесе бір жыл ішінде ше? Осы уақыттың ішінде ол қарым-қатынастан тыс, рухани оқшауланып қалады.

Қазіргі қоғам дамудың жаңа фазасына кірді: индустриялықтан ақпараттыққа айналды. Бұл білім беру кеңістігінде де өзгерістер жасайды, дәстүрлі әдістемелер орнына әртүрлі инновациялық технологиялар келеді, олардың әрқайсысының аса зор жетістіктері бар. Ақпараттық-компьютерлік технологияда оқушылардың интеллектін дамыту және таным білімін кеңейту құралы ретінде жетекші орын компьютерге берілген.

Бірақта компьютердің оқыту процесіне жағымды әсерімен қатар теріс жағын да атап өткен жөн: баланы қоршаған ортадағы адамдармен қарым-қатынас жасаудан алшақтатады. Бұл – оқушының өмірінде тілдік және қарым-қатынас біліктілігі сияқты оқыту құрауыштары да қажет болмай қалады деген сөз.

Қарым-қатынасы жоқ қоғамды көзге елестету қиын. Қарым-қатынас саласында адам өзінің кәсіби және жеке жоспарларын жүзеге асырады, өзінің өмірде бар екенін білдіреді, қолдау мен жанашырлыққа ие болады, өмірлік жоспарлары мен қажеттіліктерін жүзеге асыруға жәрдем алады. Міне, сондықтан да қарым-қатынас біліктері мен дағдылары – субъектінің өмірі мен еңбегі табысты болуының кілті болып табылады.

Қарым-қатынас білігін қалыптастыру өзекті проблема. Кіші мектеп жасындағы балалар өз ойын, сезімін, толғанысын үнемі білдіре алмайды, бұл ересектер мен баланың қарым-қатынас орнатуына кедергі жасайды. Сондықтан да нақ кіші мектеп жасы қарым-қатынас дағдыларына үйренуге өте қолайлы болып саналады. Бұл жастағы балалар тіл құбылыстарына аса сезімтал болады, оларда өздерінің сөйлеу тәжірибесін ой елегінен өткізу, қарым-қатынас міндеттерін шешу мүддесі пайда болады.

Мен өз сыныбымда сауалнама жүргіздім. Оның нәтижесі қарым-қатынас саласында көптеген оқушыларда проблема барлығын көрсетті. Оны кесте түрінде төменде беріп отырмын.

Кіші мектеп жасындағы балалардағы қарым-қатынас білігі

	Қарым-қатынас білігі	Иә	Жоқ
1	Менің достарым көп	10	14
2	Мен жаңа адамдармен тез танысамын	11	13
3	Маған сынып алдында сөз сөйлеу ұнайды	15	9
4	Мен тақта алдында жауап беруге қиналмаймын	15	9
5	Маған өз пікірімді айту ұнайды	11	13
6	Мен материалды ретімен, жүйесін жоғалтпай айтып бере аламын	12	12
7	Маған топпен жұмыс жасау жеңіл	8	16
8	Мен негізгі сөздің негізінде өз бетіммен хабарлама жасай аламын	9	15

Бүгінде білім берудің нәтижесі тек қана білім, білік, дағды алу ғана болмауы тиіс. Бұл қазіргі әлемде өмір сүруге қабілетті, өзінің және қоғамдық мүдделер үшін өзін-өзі дамытуға даяр, еркін, білімді, шығармашылықты жеке тұлғаны тәрбиелеу және дамыту.

Кіші оқушы үшін қарым-қатынас біліктілігінің мәні неде?

Біріншіден, ол оқудың табысты болуына әсер етеді. Қарапайым мысал келтірейін. Егер оқушы тақта алдында жауап беруге қысылатын болса, немесе бұл кезде қатты абыржитын болса, онда оның шынайы жауабы (қарым-қатынас көрінісі ретінде) оның бойындағы білімнен анағұрлым төмен болады, ол, әрине, төмен бағаланады.

Екіншіден, баланың мектепке бейімделуі, оның ішінде қарым-қатынас біліктілігі көбіне баланың мектепке бейімделу процесіне, оның ішінде сынып ұжымында эмоциялық жағынан өзін жақсы сезінуіне байланысты болады. Егер ол сыныптастарымен оңай тіл табысатын болса, онда психологиялық қолайлылық сезінеді. Ал керісінше, айналасындағылармен қарым-қатынас жасай алмау оның достарының санын азайтады, жағымсыз әсерлер тудырады, ал кейін әлеуметтікке қарсы мінез-құлық көрінісін тудыруы мүмкін.

Үшіншіден, қарым-қатынас біліктілігі білім беру процесінде бүгінгі тиімділік пен қолайлылық шарты ретінде ғана емес, сонымен бірге келешек өмірдің тиімділігі мен қолайлылығы ресурсы ретінде де қарастырылуы мүмкін.

Оқу-тәрбие процесі тек бұл процесте педагог ойын айту, оқу, жазу тілегін дамытқан жағдайда ғана тиімді әрі пайдалы болмақ. Нақ осы қарым-қатынас біліктілігі сөйлеу қатынасының біліктері мен дағдылары қалыптасуына мүмкіндік жасайды, бұл үшін әр сабақта қажетті жағдай жасалуы тиіс. Сөйлеу әрекеті өзінің барлық түрінде – оқуда, жазуда, сөйлеуде қалыптасады. «Қарым-қатынас жасай отырып қарым-қатынас жасауға үйрету» – мұндай шартсыз сабақ болмайды.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулерге қарағанда, қарым-қатынас біліктілігіне төмендегідей құрауыштар жатады:

– *эмоциялық* (эмоциялық елгезектік, эмпатия, өзгелерге сезімталдық таныту, жанашырлық, тілектестік, серіктесінің әрекеттеріне көңіл қою кіреді);

2—977

– *когнитивтік* (өзге адамды тануға, өзге адамның мінез-құлқын тани білу қабілетіне, адамдар арасында туындаған әртүрлі проблемаларды тиімді шеше білуге байланысты);
– *тәртіптік* (баланың ынтымақтастыққа, бірлескен әрекетке, ынталылығына, қарым-қатынас дұрыстығына, ұйымдастырушылық қабілеттеріне, т. б. қабілеттілігін білдіреді);
– *жеке бастық* (қарым-қатынасқа түскен жеке тұлғаның қарым-қатынас мазмұнына, процесіне және мәніне табиғи түрде әсер ететін ерекшеліктері арқылы пайда болады).

Қарым-қатынас біліктілігі айналадағы адамдармен және оқиғалармен әрекеттестік тәсілдерін білу, топта жұмыс істеу дағдылары, ұжымда әртүрлі әлеуметтік рөлдерді меңгеруден тұрады.

Қарым-қатынас процесінде оқушылар алдында келіссөз жүргізу, өз әрекетін алдын ала жоспарлап қою қажеттілігі пайда болады. Басқа балаларға субъектілік қарым-қатынаста болу, яғни оларды өзіне тең жеке тұлға ретінде қабылдау, олардың мүдделерін ескеру, көмектесуге дайын тұру білігі талап етіледі. Құрдастарымен қарым-қатынас жасай отырып, бала серіктесінің әрекетін басқаруды, оларға бақылау жасауды, оларға өзінің мінез-құлық үлгісін көрсетуді үйренеді.

Балаларды қарым-қатынас дағдыларына үйрету қажет. Кіші мектеп жасы үшін қарым-қатынас біліктілігін қалыптастыруға көмектесетін төмендегі құралдарды бөліп көрсетуге болады:

Мысалы, әдебиеттік оқу сабағында мен 4 адамнан тұратын топтарда жұмыс істеуді ұсынамын. Сабақта өтілетін шығармаларда мен теңеуді табуды ұсынамын (1-топ), сипаттау (2-топ), салыстыру (3-топ) және т. б. Дүниетану сабағында «Жануарлар өмірі» тақырыбын бекітуде оқушылар жануарлар тізімімен жұмыс жасайды. Бір топта одан сүтқоректілерді ғана, екінші топта – құстарды, үшіншіде – балықтарды таңдап алған жөн. Аталған жануарлар арасында сирек кездесетін немесе жоғалып кеткендері кездеседі, сондықтан да балалар: «Бұл жануарлар әлемі өкілдерінің атауы бізге неліктен таныс?» деген

сұрақтарға өз бетімен жауап беруге тырысады. Бұл кезде олар өз пікірлерін айтады, толғанады, талдау жасайды.

Сабақта пайдаланылатын қарым-қатынас түрінің бірі монолог болып табылады. Балаларды әңгімелеуге, айтып беруге, өз көзқарасын дәлелдеуге, сұрақтарға жауап беруге үйреткен жөн. Оқушылар бұл қарым-қатынас біліктерін, оқыған туралы әңгімелеп беру, өз пікірін білдіру, кейіпкерлер мінездерін бағалау, шығарманың негізгі ойын өз бетімен таба білуді әдебиеттік оқу сабақтарынан алады.

2-сыныптағы Дүниетану сабақтарында балалар мысалы, «Өсімдіктер өмірі», «Қазақстанның Қызыл кітабы», «Адам еңбегімен даңқты» тақырыптары бойынша әртүрлі хабарламалар дайындайды. Әдетте бұл – анықтамалық әдебиетпен өз бетімен жұмыс, қызықты материалды таңдап алу, жұмысты безендіру, сондай-ақ өз сөзімен бірдеңе айтуға тырысу және бұл ақпаратты тыңдаушыларға жеткізе білу.

Сөздік қорының деңгейі бала сөзінің өнімділігіне әсерін тигізеді. Сыныптағы психологиялық зерттеу нәтижесін талдай келе, мен оқушылардың сөйлеу дағдыларының даму қарқынын назарда ұстай алдым. Оның нәтижесі төмендегі диаграммада берілген.

3 «А» сынып оқушыларында сөйлеу дағдыларының дамуы

Диаграммаға қарағанда 1-ден 3-сыныпқа дейінгі оқыту кезеңінде сөйлеу дағдылары дамуының жоғары деңгейіндегі оқушылар саны артқаны, ал төмен деңгейдегі оқушылар саны кемігені көрінеді. Бұл таңдап алынған тұрғы сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың, демек, қарым-қатынас біліктілігінің оң динамикасын беретінін көрсетеді.

Сөйтіп, қарым-қатынас біліктілігін қалыптастырумен әртүрлі сабақтарда айналысуға болады. Егер педагог проблема көтеру арқылы өз сабағында оқушыларға қарым-қатынас проблемаларын жеңуге көмектесетін болса, уақыт өте келе оларда қарым-қатынас уәждемесі қалыптасады. Кейін ол оқушылардың оқу біліктілігі мен оқу жетістіктерінің бастамасы болып шығады.

ҚАЗІРГІ МЕКТЕПТЕГІ ЖАСӨСПІРІМНІҢ ӨЗІН-ӨЗІ ДАМЫТУЫ

Л. А. Лопатько,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ магистранты, Алматы қ.

Барлық уақытта өзекті болып келген жеке тұлғаның өзін-өзі дамыту проблемасы қазір де қызығушылық тудыруда. Ол қазақстандық білім беруге де ендірілу үстінде, бұл жерде дамыта оқыту жүйесін, қашықтан білім беру, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, бейіндік оқыту, т. б. еске алсақ жетіп жатыр.

Қазақстандық орташа білім беретін мектеп соңғы онжылдықта айтарлықтай өзгеріске ұшырады. Бүгінде оның басты ерекшеліктері жеке тұлғаның дамуы үшін жағдай тудыру; білім беруді ізгілендіру және демократияландыру; жеке тұлға мен қоғамдық практика қажеттіліктеріне қатысты білім беру процестерінің мазмұны мен бағыттылығын таңдап алу сипаттылығы; қолданылатын құралдар, тәсілдер мен ұйымдастыру формаларының икемділігі мен көптүрлілігі; білім беру жүйесінің одан ары өзін-өзі жетілдіру мен дамытуға ашықтығы. Дегенмен бұл өзгерістердің барлығы да жалпы білім беретін орта мектептің бұрынғы құрылымы мен мазмұны жағдайында жүргізіліп жатқанын атап өту керек.

Қазіргі әлемде табысты адам болу үшін, үнемі өзін-өзі дамытумен, өзінің дағдылары мен біліктерін жетілдірумен айналысуы тиіс. Ал біздің мектептік білім беру жүйесі оқушыны өзін-өзі жетілдіру субъектісі ретінде қарастырғанымен, аталған процестегі ол үшін маңызы бар ойды іздестіруге жетелейтін өзін-өзі дамытуының жоғары деңгейін қамтамасыз ете алмайды.

Қоршаған ортадан өз Менін бөліп алған кезден бастап, бала өз өмір әрекетінің субъектісі ретінде қалыптаса бастайды, өйткені алдына мақсат қояды, басқалардың талаптарын ескере отырып, өз қалауы мен мақсаттары жетегіне ере бастайды. Алайда бала тек жасөспірімдік кезеңде, санасында түбегейлі өзгеріс жүре бастаған, есейгендігін сезінген, балалықтан ересектік нормаға көшу процесі басталған кезде ғана өзін-өзі дамыту субъектісі болып саналады.

Өзін-өзі дамыту – жоғары дәрежеде өзімен-өзі болу, езінің ойы мен сезімін түсіне, саналай бастау, оларды көрсете, түсіндіре, басқаларға жеткізе білу дегенді білдіреді. Жасөспірімдік кезең шекарасындағы тең құқылы адамзаттық қарым-қатынас құрудың жалпы мәселелері балалардың өздері үшін арнайы зерттелетін және меңгерілетін пәнге айналуы тиіс және, әрине, педагог әрекетінің арнайы әрекет алаңы, педагогикалық қолдау көрсетілетін нәрсе болуы керек. Егер дамытылатын орта ұйымдастыру шарты орындалатын болса,

онда жасөспірімдік кезеңнің соңына қарай оқушыда өзін-өзі дамыту міндеттерін қою қабілеті қалыптасуы мүмкін деп үміттенуге болады.

Мектепте орын алған проблемалар негізінде «Оқушының жеке басын дамытуды басқару» атты он сабақтан тұратын тренинг жасалып, сынақтан өткізілді. Төменде олардың бірқатарын келтіріп отырмыз.

1-сабақ. Мен кіммін?

Сабақтың мақсаты: оқушылардың бір тобымен танысу, оларды жағымды қарым-қатынасқа бағыттау, сыныптың ерекшеліктерін анықтау.

Құттықтау – танысу. Ойын өткізіледі. Мұғалім қолына әуе шарын алып, өзінің атын айтады, бүгінгі сабаққа және тұтас бүгінгі күнге деген тілегін айтып, шарды оқушыларға береді, ал олар кезегімен өздерін таныстырады.

«Біздің ең-ең... плакат жаттығуы». Қатысушыларға топтарға бөлінуге ұсыныс жасалады. Әрбір топ плакатқа мынадай суреттер салады:

– топтың атауы;
– топ құрамы, аттары, жастары;
– сүйікті істері;
– егер менің бір тілегім болса, мен ... қалар едім;
– менің сүйікті орыным осы.

Содан кейін барлық плакаттар тақтаға ілініп, оқушылар өз топтары жайлы әңгімелейді.

«Мен кіммін?» жаттығуы. Балаларға қағаз парағын үш бағанға бөлу ұсынылады. Бірінші бағанда олар «Мен кіммін?» сұрағына жауап береді. Жауап бірден бастарына келген 10 мінездеме сөзден тұруы тиіс. Екінші бағанда олар сол сұраққа жауап береді, бірақ енді ол өзіне ата-аналарының, таныстарының, мұғалімдерінің, жақын адамдарының, т. б. атынан сипаттама береді. Бұдан кейін барлық парақтар араластырылып, біреуі таңдап алынады. Сол «таңдап алынған» адамға бүкіл сынып болып үшінші бағанды толтырады.

«Өзіңді жақсылығың үшін мақта!» жаттығуы. Балаларға аяқталмаған сөйлемдерін аяқтау қажет парақтар таратып беріледі *(Мен ... мақтана аламын. Бүгін мен ... жасадым. Маған бұл мәселе таныс, өйткені...).*

Қорытындысын шығару. Қатысушылар өздерінің не сезінгендерін жазады немесе айтып береді (Бүгін мен мынаны білдім... Мен мынаған таң қалдым... Мен мынаған ренжідім *(таң қалдым)...).*

2-сабақ. «Мен шынайымын және Мен мінсізбін»

Сабақтың мақсаты: оқушылардың өзін-өзі дамыту процесі туралы не білетіндерін анықтау, бұдан кейінгі өзін-өзі дамыту жолдарын белгілеу.

«Ұғым» жаттығуы. Мұғалім тақтаға «өзін-өзі дамыту» сөзін жазады, содан кейін оқушылар бұл ұғым жайлы ойын келген сөздерді айтады және

жазады. Содан кейін оның ең негізгілері таңдап алынып, ортақ ұғым шығарылады.

«Мен шынайымын және Мен мінсізбін» жаттығуы. Балаларға түсті қарындаш, фломастер немесе бояулар көмегімен езінің қазіргі кейпін салуға ұсыныс жасайды. Тағы бір параққа олар келешектегі өздерін қалай көреді, сол суретін салады. Мұғалім төмендегідей сұрақтар қояды: Сендердің шынайы келбеттерің қандай? Сурет сендерде қандай сезім тудырады? Келешекте қандай болғыларың келеді? Ол үшін не істеу керек? т. б.

Қорытындысында «Мен нені үйрендім?» жаттығуын орындауға болады. Қатысушылар педагог ұсынған аяқталмаған сөйлемдерді аяқтайды *(Менің бүгін үйренгенім ... Мен бүгін... білдім. Мен үшін ... маңызды болды).*

3-сабақ. «Лидер деген кім?»

Сабақтың мақсаты: оқушыларды «лидер» ұғымымен таныстыру, табысты лидерге қажетті негізгі қасиеттеріне талдау жасау.

Мұғалімнің хабарламасы. Лидер (ағыл. *leader* – жетекші) – осы қоғамдастықтың мүддесі үшін бірлескен әрекетке өзгелерді бастай алуға қабілетті жан. Қоғамдық өмірде лидер – белгілі бір топтағы орталық тұлға. Кез келген әрекет түрінде, кез келген тарихи кезеңнің өз лидерін табуға болады. Кез келген топтың өз лидері болады. Оны ресми сайлауы мүмкін, бірақта ешкім сайламаса да, өзінің ұйымдастырушылық қабілеті арқасында ұжымды езі ертіп әкетуі мүмкін. Басшы сырттан сайланады, ал лидер «іштен» өзі жарып шығады.

Егер Адам басшы қызметте болса, ол *формальды лидер* болады. Мысал қарастырайық. Зауыт директоры лауазымында отырған адам билігі өзінен төмен өз орынбасарларының бірі стрессті және жанжалды жағдайларды басуда аса оралымдық көрсетіп, кәсіпорын үшін өмірлік маңызды проблемаларды шеше алатынын аңғарады. Оның үстіне қызметкерлер оны қолдайды, сенеді, сыйлайды. Демек, жоғары лауазымдағы адам үнемі ұйымда автоматты түрде лидер бола алмайды деген қорытынды шығаруға болады.

Қарастырылған мысалда біз *формальды емес лидер* – директордың орынбасары туралы айта аламыз. Кез келген сайлауда оны адамдардың көпшілігі қолдап шығатыны сөзсіз.

«Лидерге қажетті қасиеттер» жаттығуы. Мұғалім тақтаға оқушылар жауап беруі тиіс сұрақтарды жазады.

– Лидерде қандай қасиеттер болуы тиіс?
– Лидердің мінезі қандай болуы тиіс?
– Лидер болу үшін не істеу керек?
– Лидерді кез келген басқа адамнан қалай ажыратуға болады?
– Сыныптарыңда лидер бар ма?

«Егер мен лидер болсам ...» жаттығуы. Оқушыларға кішігірім әңгіме (ауызша немесе жазбаша) құру тапсырылады.

«Рюкзак» жаттығуы. Қорытындысын шығару. Балаларға рюкзак суретін салуды, содан кейін оған өздерінің сабақта алған білімдері мен дағдыларын орналастыру ұсынылады.

Қорыта келе айтарымыз, біз жасаған және сынақтан өткізген жұмыс әдістерін пайдалану мұғалімнің оқушылармен, өзара оқушылардың арасында сенімді қатынас орнатуға көмектеседі. Соған қоса, сабақ барысында балалар арасындағы проблемалы мәселелерді анықтап, оның шешімін табуға көмектесуге болады. Сонымен бірге мұғалім оқушылардың өзін-өзі дамытуы процесіне қатысуы міндетті екенін атап өткіміз келеді, өйткені алғашқы кезде оларға педагог пен ата-аналарының көмегі қажет болатыны сөзсіз.

Тренинг өткізу барысында оқушылардың өзін одан әрі дамыту жоспары туралы ойлары анықтала түсті. Бұл жайлы біз олардың мақсатқа жету жолындағы жоспарын суреттеген шығармашылық жұмыстарынан айқын аңғардық. Көпшілігі болашақ мамандығын жобалады, мақсатқа жету жолында өздеріне көмегі тиетін өзін-өзі дамыту бойынша неғұрлым маңызды әрі қажетті шараларды белгілеп алды.

ЖАҢАЛЫҚТАР

Үкімет басшысы ҚР БҒМ жаңа тағайындалған басшысына «Ғылым туралы» жаңа заңның тезірек қабылдануына қол жеткізуді тапсырды

ҚР Премьер-Министрі Кәрім Мәсімов 22 қыркүйек күні ҚР Білім және ғылым министрлігінің ұжымына жаңа министр Бақытжан Жұмағұловты таныстырды.

К. Мәсімов бұрынғы министр Жансейіт Түймебаевқа өз міндетін абыроймен орындағаны үшін алғыс айтып, жаңа жұмыс орнында табыс тіледі.

Премьер-Министр Білім және ғылым министрлігінің жаңа басшысына елдің білім беруді дамыту саясатын одан әрі жалғастыруды тапсырды.

Атап айтқанда, К. Мәсімов жақын арада «Ғылым туралы» заңның Парламентте қабылдануына қол жеткізуді тапсырды.

«Өзіңіз біраз жыл бұрын ғана Мәжіліс депутаты болдыңыз, сондықтан бұл сізге қиындыққа түсе қоймас деп ойлаймын», – деді Үкімет басшысы.

К. Мәсімов сондай-ақ білім беру мәселесі бойынша нақты басымдықтар белгіленгенін атап өтті. Енді тек осы бағыттарды іс жүзіне асыру ғана қалып отыр. Оның ішінде жоғары, кәсіби-техникалық, мектеп және «Балапан» бағдарламасы бойынша мектепке дейінгі білім беру ісі де аса маңызды.

Сөзінің қорытындысында Үкімет басшысы желтоқсан айында жастар саясаты, ал келесі айда – мемлекеттік тілді дамыту мәселесі бойынша мәжіліс өткізілетінін хабарлады.

ҚазАқпарат

ОҚЫТУДЫҢ ОЙЫН ТҮРЛЕРІ АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ӘЛЕУЕТТІ ДАМЫТУ

(география сабағының мысалында)

А. А. Әбілова,
Менеджмент және бизнес колледжінің
жоғары санатты оқытушысы, Астана қ.

Жеке тұлғаны тәрбиелеу мен білім берудің басты міндеттері базалық мәдениетті қалыптастыру, оқушылардың жеке бас әлеуетін барынша дамыту болып саналады. Оның құрамдарының бірі – шығармашылық әлеуетті дамытқан кезде, пәнге танымдық қызығушылық, зияткерлік даму деңгейі, дербес ойлау дәрежесі артады, ізденушілік сипаттағы тапсырмаларды орындауға қызығушылық пайда болады, әуесқойлық, өзіне деген сенімділік, нанымдылық қалыптасады.

Шығармашылық әрекетті оқыту технологиясының мақсаты әрбір оқушының шығармашылық қабілеттерін ойлаған деңгейге дейін көтеру емес, табиғи қасиеттерінің анықталуына көмектесу болып табылады.

Мен ойынның көмегімен оқушылардың жеке басының шығармашылық әлеуетін анықтауға, дамытуға және күшейте түсуге тырысамын, өйткені ойын дамытуға, өмірлік тәжірибесін байытуға жәрдемдеседі, шынайы өмірдегі әрекеті табысты болуы үшін негізін даярлайды. Ойын үстінде адам өмірі мен әрекеті, оқушылардың зияткерлік, адамгершіліктік және эмоциялық даму нормасы қайталанады. Ойын сабақтың кез келген типі және кез келген кезеңі үшін жарамды.

Сөйтіп, жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін ойын түрлері арқылы **дамытудың негізгі мақсаттары** төмендегідей:

оқытушылық – оқытудың белгілі бір деңгейін қамтамасыз ету, өтілген материалды қорыту және бекіту;

тәрбиелік – ойын барысында дүниеге эмоциялық-құндылықтық қарым-қатынасын қалыптастыру;

дамытушылық – бітірушінің барабар әлеуметтік өзін-өзі бағалауын қалыптастыру үшін жалпыадамзаттық қабілеттерін дамыту.

Ойын түрінде құрылған сабақ оқу процесінің басымдықтарын – жеке тұлғаны жан-жақты дамыту мен қалыптастыруға қарай өзгертеді. Бұл жағдайда білім мен біліктерді бүкіл сабақ бойы пайдалану талап етіледі.

Ойын арқылы оқыту процесінде қарым-қатынас стилі мен сипаты, сондай-ақ педагог қызметі өзгереді: ол сабақта ұйымдастырушы, үйлестіруші және кеңесші

рөлін атқарады. Ойында бірде-бір оқушы елеусіз қалмайды (дәстүрлі сабақтан ерекшелігі), әрқайсысынан жаңа шығармашылық бастама талап етіледі.

Ойын барысында жеке тұлғаның шығармашылық әлеуеті ашылып, жетілуі үшін, мен әртүрлі – зияткерлікті-қисындылықты, зияткерлікті-эвристикалықты, байланыстырушы-шығармашылықты шығармашылық тапсырмаларды пайдаланамын. Осы тәсілдерді пайдалану арқасында шығармашылықты жеке тұлға сапалары: әуесқойлық, бақылағыштық, елес, қиялдары дамытылады. Бұл кездежеке тұлғаның мүмкін қабілеттеріне әсерін тигізетін ойлауы ешкімге ұқсамайтын, дербес болады.

Жеке тұлғаның шығармашылық әлеуетін дамыту үшін, мен колледжде география курсының өне бойында ойын түрлерін қолданамын. Оқытуды мен әртүрлі: сюжеттік-рөлдік, іскерлік, блиц-ойындар, т. б. ойындармен түрлендіруге тырысамын. Дегенмен де әрбір география сабағында ойын өткізу ақыр аяғында пәнге деген қызығушылықты төмендетуі мүмкін деп есептеймін. Сондықтан да мен ойын-сабақты тек кейбір кезеңдері ғана ойын түрінде өткізілетін дәстүрлі сабақ түрлерімен кезектестіріп отырамын. Мысалы, сабақтың білімді тексеретін тұсында «Не? Қайда? Қашан?» ойынын өткіземін, бұл түрдің білімге бақылау жасауда артықшылығы бар. Әрі бұл кезде оқушыларды барынша түгел қамтуға мүмкіндік бар және олардың пәнге деген танымдық қызығушылығы дамытылады.

Шығармашылық тапсырмалар төмендегідей болуы мүмкін.

«Жылдың үздік туристік фирмасы» тақырыбындағы сабақ үлгісі.

Сабақ «Дүниежүзінің экономикалық және әлеуметтік географиясы» курсының шеңберінде, «Халықаралық экономикалық байланыстар географиясы» тақырыбын өткеннен кейін жүргізіледі.

Дайындық кезеңі

Өткен сабақта оқушылар 5 аралас (білімділік деңгейлерін ескере отырып) топтарға бөлінген болатын. Бір туристік фирма болып табылатын әрбір топ өзінің атауын, логотипін және ұрансөзін ойластырып, президентін сайлайды (ол команда капитаны болады). Соған қоса команда халықаралық туризм жоғары деңгейде дамыған бес елдің бірі бойынша туристік маршруттарын анықтайды (Франция, АҚШ, Испания, Италия, Венгрия), таңдап алынған елдің неғұрлым белгілі көрнекті жерлері туралы кроссворд құрастырады (7 сөзден аспайтын).

Туристік маршрут көрнекілік түрінде безендіріледі. Мен қандай да бір ел бойынша маршрут жасау үлгісін ұсынамын, ал команда, осыған қарап, өз нұсқаларын даярлайды.

Кроссворд жасау үшін, топ «өз» елінің көрнекті жерлерін жақсы білуі тиіс, сондықтан мен оқушылар осы тапсырмаға дайындалуда қажетті материал жинай алатындай тиісті әдебиетті атаймын.

Күшті оқушылар құрамынан 3 адам әділқазылар құрамына сайланады, олар сөйлеу уақытын бақылап, топтар жұмысына баға береді.

Тапсырма берілгенде қағазға басылған талаптар таратылады.

Проблеманы ашу мазмұнына қойылатын талаптар:

– материалды баяндау дәлелділігін көрсету;
– талдау жасау, жалпылау және қорытынды жасай білу біліктерін көрсету;

– дүниежүзінің саяси картасын және алдын ала дайындалған көрнекіліктерді пайдалану.

Ұсынылатын жұмысқа қойылатын талаптар:

– баяндау нақтылығы;
– уақыттан шықпау;
– өз проблемасын безендіру және баяндау ерекшелігі.

Жәрмеңкеге қатысушылар тәртібіне қойылатын талаптар:

– презентацияға барлық фирма қызметкерлерінің қатысуы;
– проблеманы талқылау кезінде сыпайылық танытуы.

Ең басында фирма өкілдері таныстырылады.

Ойын мақсаты – негізгі мәселелерді шешу: әлемнің қай аймақтары негізгі халықаралық туристер ағынын қабылдайды? Бұл неге байланысты?

Ойын барысы

Жүргізуші: Біздің сабағымыз елдер арасындағы экономикалық байланыстың бір түрі ретіндегі халықаралық туризмге арналады. Халықтардың жағдайы, мәдени сұраныстары өсіп отырған қазіргі кезеңде туризм көлігі кеңінен дамып отыр. Бірқатар елдерде ол мемлекетке айтарлықтай табыс әкелетін халықаралық мамандану саласына айналды (Австрия, Швейцария, Франция, Италия, Ватикан, Греция, Испания, Монако және т. б. елдерде).

Бүгінгі сабағымызды біз жәрмеңке түрінде өткіземіз. *Жәрмеңке* – жылдың бір мезгілінде, белгілі бір жерде, белгілі мерзімде өткізіліп тұратын мерзімдік базар. Жәрмеңкенің мақсаты – оның қатысушылары-экспоненттерге өз өндірісінің үлгісін көрсету, сауда және басқа мәмілелерін жасау мақсатында жаңа жетістіктерін жайып салу.

Біздің жәрмеңкемізде өз қызметкерлерімен бірге үш жетекші туристік фирма шығып отыр.

Біз жылдың үздік туристік фирмасын анықтауымыз керек. Тұсаукесерде барлық фирмалар белгілі бір талаптарды сақтауы тиіс *(қағазға басылып, жұмысшы топтар мен әділқазылардың қолдарына берілген талаптар оқылады).*

«Визит карточкасы» конкурсы

Әрбір топ өз туристік фирмасының президентін, оның атауын, логотипі мен ұрансөзін таныстырады.

Таныстыру мерзімі – 3 минут. Ең жоғары балл саны – 5.

«Туристік маршрут» конкурсы

Топтар өздерінің таңдап алған елі бойынша ерекше маршрутын өз қолдарымен жасаған көрнекі материалдарды пайдалана отырып таныстырады.

Мерзімі – 7 минут. Ең жоғары балл саны – 10.

«Бізге бейтаныс, ал мүмкін ...» конкурсы

Командалар алдын ала жасалған кроссвордтарын алмасады.

Шешу уақыты – 5 минут. Ең жоғары балл саны – 7 (әрбір дұрыс жауап үшін – 1 балл).

«Жарнама» конкурсы

Берілген сөздерден жарнама құрастыру.

Сөздер: *қала, бақыт, шөп, автомобиль, шу, палатка.*

Жұмыс уақыты – 5 минут. Ең жоғары балл саны – 7.

Қорытынды кезең

Ойын соңында әділқазылар алқасы қатысушы командаларға санаттар бойынша 1, 2 және 3-орындарды үлестіреді. Сабақ бойынша әрбір оқушыға қорытынды баға шығарылған кезде оның топтағы жұмыс дәрежесі ескеріледі (бұл бағаны топ болып талқылап, өздері қояды) және, тиісінше, осы топтың ойында алған орны анықталады.

Сөйтіп, ойынның көмегімен оқушылардың шығармашылық әлеуетін анықтап, дамытуға болады, өйткені оқытудың ойындық түрі арқылы ойлау әрекеті қалыптасады және қосымша ақпарат іздестіру бағыты анықталады. Топтық ойында оқытудың көптеген принциптері жүзеге асады. Сонымен қоса, ойынның эмоциялық әсері арқасында оқушылар өздерінің өмірлік тәжірибесін байыта түсетін ашылулар жасайды.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗДАР!

2010 ЖЫЛҒА ЖАЗЫЛУ ЖАЛҒАСУДА

Жазылу индексі – 74133

«Сынып жетекшісінің анықтамалығы» журналы
қазақ және орыс тілдерінде шығады

Тел. +7 (727) 32-36-212, skr@mcfr.kz

KAZAKHSTAN

ЭКОНОМИКА ПӘНІ БОЙЫНША САБАҚТАН ТЫС ЖҰМЫС

В. С. Пак,
ММ № 2 мектеп – балабақша – гимназия кешені директорының бейінді оқыту жөніндегі орынбасары, Өскемен қ.

Мақалада экономика пәні бойынша сыныптан тыс жұмыс арқылы оқушылардың дарынын жетілдіруге ықпал ететін мектеп білім кеңістігін қалыптастыру тәжірибесі берілген.

Ақпараттық (постиндустриалдық) қоғамның негізгі сипаты адам баласының өмірлік мақсаттар мен міндеттер қоюда, өздігінен шешім қабылдауда жауапкершілікке және алуантүрлілікке дайын болу, сондай-ақ өз әрекеттерінде, бағалау мен пайымдауларында еркін болу қажеттілігі болып табылады. Постиндустриалдық қоғам әр қилы қызмет түрлерінде өз қабілеттерін аша білетін жауапты, өздігінен өркендеп, өздігінен дамушы тұлғаны қажет етеді.

Оқушы қабілетін дамыту мәселесі Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерін жаңғыртуға бағытталған нормативтік құжаттарда да белгіленген. «Жалпыұлттық деңгейде 12 жылдық жалпы орта білім берудің басты мақсаты – Қазақстан Республикасының әлеуметтік, экономикалық және саяси өміріне тиімді түрде араласуға сақадай сай, әрі бәсекеге қабілетті тұлға даярлау» делінген аталмыш құжаттарда. Сонымен қатар тиімді қызмет етуге дайын жетік, белсенді, шығармашыл тұлға қалыптастыруға ықпал ету қажет.

Оқушылардың дарындылығын анықтау және дамыту үшін мазмұнды және өнімді білім кеңістігі болуы шарт. Ол қалыптасқан және қалыптасушы ортаның түйісетін, олардың бірлескен қызмет пәнін бірігіп жобалап, құратын және олардың арасында белгілі бір байланыс пен қарым-қатынас орнына бастайтын жерден басталады.

Оқу үрдісі – оқушылар әрі қарай табысты түрде қоғамға кірігуі үшін қажетті білім, білік, дағдыларды игеретін орта. Алайда белгілі бір тәртіпке келтірілген оқу үрдісінің қатаң шеңберлері көбінесе қағаздағы бақылау өлшемдеріне бағытталады, жеткілікті түрде оқушылардың қабілетін дамытумен шұғылдануға мүмкіндік бермейді. Бұл жағдайда білім кеңістігі сыныптан тыс жұмысты жетілдіру есебінен молыға түседі, онда қалыптасушы және қалыптасқан тұлғаның өнімді өзара байланысына қажетті мүмкіндіктер басқаша сапалы сипатқа ие.

Оқушылардың білім және білік деңгейі, оның жетіктігі сабақта қалыптасады, субъектілік тәжірибені жүзеге асыру, оқушылардың пәндік білімге құнды қатынасын дамыту мұғалімнің сыныптан тыс жұмысы барысында жетіледі.

Педагогтердің көпшілігі сыныптан тыс жұмысқа мұғалімдер ұжымы және оқушылардың оқу жоспары мен міндетті бағдарламадан бөлек ерікті негізде, қатысушылардың барлығының мүдделері мен оқушылардың жеке ерекшеліктерін есепке ала отырып, сабақтан тыс уақытта жүзеге асыратын оқу-тәрбие үрдісі ретінде қарайды. Сонымен қатар, сыныптан тыс жұмысты ұйымдастыру кезінде оқушылардың танымдық құндылығы мен тартымдылығы қатынас жүргізу қажеттілігін туғызатын, оқушының қатынас жасай білу жетіктігін дамытатын жаңа материалдарды пайдалануға ынталандыратын және тартатын қағида ретінде оқушылардың қатынас жүргізу белсенділігін де ескерген жөн.

Пән бойынша сыныптан тыс жұмысты жоспарлау және өткізуде әрбір шара мектептің оқу-тәрбие үрдісіне оңтайлы үйлескен жағдайда маңызды және тиімді болатынын назарда ұстау қажет. Осыған байланысты сыныптан тыс жұмыстың барлық түрлері мектеп әкімшілігі тарапынан үйлестірілуі және сынып жетекшілерінің жұмыс жоспарымен, мектептің қосалқы басқару қызметімен дұрыс сәйкесуі тиіс.

Гимназиямызда сыныптан тыс жұмыс кезінде білім беретін ортаны жобалау және құру қалай жүзеге асырылады?

Гимназия оқушылардың қабілетін дамытумен белсенді түрде жұмыс жүргізеді, ол субъектілі экономикалық тәжірибе қалыптастыруды да қамтиды. Экономикалық тәжірибе – ұйымдастырылған экономикалық білім беру және мектеп ұжымы жағдайындағы тәрбиелеу, қолжетімді экономикалық мәселелерді шешу бойынша олардың түрлі қызметтерін жүзеге асыру үрдісінде алған қоршаған орта заңдылықтарын оқушылар санасында жаңғырту.

Біздің гимназияда оқушылардың экономикалық білімі басым (бейінді) бағыт болып табылады. Ол оқушылардың экономикалық білімді терең түйсіне білуіне, оны тұжырымға айналдыруға және түрлі қызметте (оқу, еңбек, қоғамдық-пайдалы, жеке кәсіпкерлік және т. б.) жүзеге асыруға бағытталады.

Экономикалық білім берудің қолданбалы сипаты гимназия оқушыларының экономикалық дәрежеде ойлай білу, өз бетінше және жедел шешім қабылдау, қатынас жасау білігін, бәсекеге қабілеттілік, кәсіпкерлік дарындылықтың құрылымдық құрамы болып табылатын субъектілік көрсеткіштерді дамытуға мүмкіндік береді.

ҚР Білім және ғылым министрлігінің бұйрығына сәйкес, «Экономика және қаржылық сауаттылық» пәнінің мазмұны гимназияда 4–6-сыныптарда 0,5 сағаттан «Әлем тану» (4-сынып) және «Технология» (5–6-сынып) пәндерін

оқытуда енгізілген. «Технология» пәнімен біріктіру есебінен 7–9 сыныптарда бір жыл бойы 0,5 сағаттан Экономика және қаржылық сауаттылық негіздері бойынша сабақтар енгізілген. Экономика 10–11 сыныптарда технология сабағында оқытылады. Мектеп бітірушілер жалпы орта білім туралы аттестатпен бірге орта және шағын бизнес менеджері сертификатын алып шығады.

Пән бойынша сабақтан тыс қызмет сабақтың жалғасы болып табылады. Гимназияда оқушылар түрлі бағыттар бойынша белсенді сабақтан тыс қызметке тартылады. Гимназия оқушылары қалалық пән олимпиадаларына, ғылыми жобалар конкурстарына, «Восток» орталығы өткізетін облыстық мектеп олимпиадаларына, «Дарын» орталығы өткізетін барлық интеллектуалдық конкурстарға табысты түрде қатысады. Гимназия командасы Бердск қаласындағы «Арманға қадам аттау» халықаралық экономикалық олимпиадасына он бірінші рет қатысты. Біздің гимназия оқушылары экономика және менеджментті үлгілеу бойынша бүкілресейлік чемпионаттан да сырт қалмайды.

Оқушылар гимназияның «Экон» республикасына біріккен өзін-өзі басқару органдарының жұмысына атсалыса отырып, өмірлік белсенді ұстаным және субъектілік қабілетті қалыптастыру бойынша жақсы мектеп жолынан өтеді, бұл белгілі бір деңгейде олардың ұйымдастырушылық және қатынас жасай білу қабілеттерін дамытады. «Экон» республикасы – өзін-өзі басқару органы болумен қатар, оқушылар экономикалық өзара байланыс тәжірибесін жинақтайтын ойын.

Оқу жылының басталуымен әрбір сынып «экондар» жинай бастайды. Бұл «экондар» жақсы үлгерімі үшін, мектеп қызметіне көмектескені үшін, мектептегі және мектептен тыс түрлі шараларға қатысқаны үшін және т. б. беріледі.

«Экондар» дәстүрлі түрде өткізіліп отыратын «Гимназия күнінде» саудасаттыққа шығарылады. Бұл шараны экономикалық білімдер онкүндігі кезінде гимназия оқушыларының қосалқы басқармасы өткізеді. Мұнда шынайы экономикалық қатынастар көрсетіледі, оқушылар жетістікке жету үшін өздерінің интеллектуалдық және күш-жігер қабілетін пайдаланады. Ең бастысы – оқушылардың экономикалық сипаттағы оқиғаларға, міндеттерге, шараларға, шығармашылық конкурстарға тікелей қызығушылығы қамтамасыз етіледі, жаңаша ойлау қабілеттері дамиды және т. б.

Гимназия күнін өткізу кезеңінде оқушылар түрлі конкурстарға және мұғалімдердің, өзін-өзі басқару органдарының тапсырмаларын бөлумен айналысатын «Еңбек биржасы» жұмысында «экондарға» ие бола алады.

ЕСТЕ БОЛСЫН

Шаралар жоспарлау, әзірлеу және өткізуді оқушылар мұғалімдермен бірлесіп жүргізеді. Қосалқы басқару шараларға дайындық үрдісін бақылайды, жұмыс учаскелерін бөледі және гимназия оқушыларының бір күн бойғы қызметін бақылауы тиіс өз өкілдеріне белгілі бір құзырлар береді. Бірлескен шығармашылықтың дәл осы кезеңі оқытудағы субъектілік тәсіл идеясын жүзеге асыру үшін маңызды, өйткені мұнда шынайы өзара байланыс жүреді, оқушылардың жеке қабілеттері шыңдалады.

Оқу-еңбек практикасын өткізуді де атап өткен жөн. 10-сыныптарда бұл практика экономика, экономикадағы математикалық әдістер, информатика және іскерлік ағылшын тілі бойынша бейінді курстар түрінде өткізіледі. Экономика пәнінің мұғалімі Н. Н. Симонова жазғы практикаға арнап бағдарлама әзірледі. Оған бизнесті ұйымдастыру және экономикалық міндеттерді шешу, интерактивті ойындар («Менеджмент және экономикалық үлгілеу», «Банктер іс-қимылы», «Келешекке инвестиция салу», «Қор нарығы» және т. б.) қолдану бойынша практикалық жұмыстар енгізілген.

Осы курс барысында оқушылар жаңа біліммен сусындайды, қызметтер нарығы мен алынған статистикалық мәліметтерді өңдеуге зерттеулер жүргізу аясында өздерінің өмірлік тәжірибелерін байытады. Мұнымен қоса, олар сауалнамалар жүргізу кезінде қала тұрғындарымен тікелей қатынас жасау, өздерінің интеллектуалдық, ұйымдастырушылық қабілеттерін практикада қолдану мүмкіндігіне ие болады. Қоғамда болып жататын көптеген үдерістерді олар экономикалық тұрғыдан дұрыс бағалауға үйренеді. Оқушылар жазғы практикада экономика бойынша зерттеу жобаларын әзірлейді, бұл жобаларымен мектеп және қалалық жобалар сайысына қатысады.

Экономикалық білім басым бола отырып, мектепте білім берудің жан-жақты мазмұнын көмескілемейді, керісінше оған өзіндік әр беріп, гимназия келбетін қалыптастырады.

ЖАҢАЛЫҚТАР

Мектеп тамағы 30 теңге

Мектеп тамағын ең аз бағаға ұйымдастыруға тендер жариялау тәжірибесі өсіп келе жатқан организм үшін өте қауіпті. Орал қалалық мәслихатының депутаттары өздерінің кезекті сессиясында осындай қорытынды жасады.

Сөйтсек, аталған тендерді бүгінде оқушыларды күніне 100 теңгеге емес, бар-жоғы 30-40 теңгеге тамақтандыруға даяр кәсіпкерлер ұтып алатын көрінеді. Бұл жағдай биліктің мектеп асханаларын толыққанды тамақпен қамтамасыз ету туралы ойын түбірімен жоққа шығарады.

Бұл мәселе бойынша педагогтерді ғана емес, әлеуметтік жұмыс тобын да тартып, егжей-тегжейлі зерттеу жүргізуге ұсыныс жасалды.

Халық қалаулыларының пікірінше, мектептердегі ауызсу сапасы да сын көтермейтін көрінеді. Сондықтан да бұл жерде санэпидемстанция мен сараптама бөлімі және стандарттау мамандарының қатысуымен кешенді жұмыс жүргізілуі тиіс.

Мұқият тексеріс негізінде мектептер мен мектепке дейінгі мекемелердегі ауызсуды тазарту жөнінде тиісті шаралар қабылданады. Айта кетерлік жайт, қаланың бес мектебінде асхана атымен жоқ, балалар қарапайым буфет дәмін қанағат етіп жүрген жайы бар.

Экспресс К газеті

ЭКСПЕРИМЕНТТІК САБАҚТАР ЖӘНЕ КІРІКТІРІЛГЕН САБАҚТАР ЖҮРГІЗУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ

(пән мұғалімінің тәжірибесінен)

А. И. Семке,
№ 11 МББМ директоры, Кубань қаласының еңбегі сіңген мұғалімі, Ресей – 2000 жыл мұғалімі, Я. Корчак атындағы сыйлықтың лауреаты, Краснодар өлкесі, Ейск қ.

Мұғалім жаңа тақырыпты түсіндірген кезде қажетті түсініктер мен практикалық тапсырмалар бере тұрып, өтілген материалды дұрыс әрі толық түсінуге қол жеткізуі, үлгірмейтіндер мен қабілетті оқушылардың қажеттіліктерін ескеруі, олардың шығармашылық және зияткерлік қабілеттерін дамытуы тиіс. Белсенді жұмыс түрі қолданылатын эксперименттік сабақ және интеграциялық сабақ осы және басқа көптеген танымдық және білімдік сәттерді жетілдіруге бағытталады.

Сабақта **белсенді жұмыс түрін қолдану арқылы** мұғалім өздігінен білім алу және жаңа материалды жүйелі оқып-үйренуге жағдай жасайды. **Танымдық міндеттерді шешу кезіндегі жағымды тәрбиелік әсер** құндылық бағдарларын түсіну кезінде, яғни сабақтың мазмұнды құрылымына әрбір баланың қатысуы кезінде пайда болады. Оқушының сабақтағы құрауышты жұмысын дамытатын **ой әрекетін белсендіру арқылы** оқу әрекетінен жоғары нәтижеге, білім беру даярлығы мен тәрбиеліліктің жоғары деңгейіне қол жеткізуге болады.

Менің ойымша, физиканы оқыту Табиғатты танудан басталуы тиіс. Тірі және елі табиғат құпияларын аша отырып, адам көптеген сұрағына жауап табады және пәннің практикалық мәніне көз жеткізеді.

Эксперименттік сабақ және кіріктірілген сабақ сияқты сабақ түрлерін жүргізудің кейбір тәсілдері мен әдістерін қарастыра отырып, мен пән мұғалімдерінің арсеналынан берік орын алған **оқытудың ойын түрін** қолданбай тұра алмаймын. Бұл формалар ой және таным әрекеттерін белсендіреді, емін-еркін жағдайда оқыту процесін ынталандырады. Бұл кезде әрбір баланың ақыл-ой және шығармашылық әрекетке жұмылдырылуы өте маңызды. Ойын түрлері әмбебап, олар сабақ элементтері ретінде, дербес сабақтар немесе сыныптан тыс шаралар түрінде қолданылуы мүмкін.

Психологтар түсіндірмелі-иллюстрациялық және сөйлеу әдістері, «мен сияқты жаса» көрсетілімі баланың ойлау қабілетін дамыта алмайды деп есептейді. Ойын арқылы оқыту ой әрекетінің белсенділігін дамытып қана қоймай, баланы қосымша ақпарат іздестіруге бағыттайды. Топпен ойындар «қарым-қатынас арқылы оқыту», «әуестік арқылы оқыту» принциптерін жүзеге асырады. Ойынның эмоциялық тиімділігі ойынға қатыса отырып, оқушы ашатын ашылулар болып табылады.

Физика сабағында төмендегідей ойын түрлерін пайдалануға болады:

– ***логикалық***, яғни адамның зияткерлік әрекетті жүзеге асыруға қабілетін дамытуға қабілетті ойындар. Мысалы, дербес жұмыс үшін логикалық **«Үшінші артық»** ойынын ұсынуға болады. Сөздер тобынан артық сөзді алып тастау: шынжырлы таразы, стақан, мензурка, ареометр; масса, көлем, тығыздық, күш; миллиграмм, тонна, литр, пұт; темір, су, тығын, фарфор;

– ***зияткерлік***, ол біліктілік жасауға қабілетті, яғни оқу процесі барысында стереотипті және өзгерісті жағдайларда (проблемалық жағдайда) танымдық және шығармашылық сипаттағы оқу тапсырмаларын шешуге қабілетті. Бұл қабілеттілік алынған білімдер мен дағдыларды белсендіру, пәнді меңгеру әдістерін, тәсілдері мен құралдары жүйесін шығармашылықпен пайдалануға негізделген, ол оқушылардың оқуда және өмірлік тәжірибеде дербес ақыл-ой және практикалық әрекеттерге даярлығын қамтамасыз етеді. **Физика сабағындағы зияткерлік ойын мысалы.** Бірінші болып Жердің Ғаламдағы өз орны туралы идеядан бас тартқан ғалымды ата. Бұл ғалымның жүйесінде Жер басқа да планеталар сияқты, Күннің осін айнала және өз осін айнала қозғалады. Өз идеясын ол бірінші рет «Аспан қозғалыстарына қатысты жорамалдарға кішігірім түсініктеме» атты қолжазба еңбегінде 1515 ж. жариялаған (ғалымның аты-жөні – Николай Коперник);

– ***рөлдік*** (ағыл. *Role-playing game*, бұдан әрі – RPG) – білімдік немесе көңіл көтеру мақсатындағы ойындар, онда ойынға қатысушы қандай да бір рөлді алып, соған байланысты ойнайды. RPG қатысушылар сырттан таңылған сценарийлік мінез-құлыққа бағынбайды, ал оқиғаның дамуы ойыншылардың әрекетіне байланысты болады. Сөйтіп, ойын процесінің өзі адамдар тобының қандай да бір жағдайдағы мінез-құлқын үлгілеу болып табылады. RPG сюжеті мен әлемі рөлдік ойынның негізін құрайды. Әлем толығымен ойдан шығарылған немесе қандай да бір көркем шығармаға негізделген болуы мүмкін (кітапқа, фильмге, пьесаға, т. б.). Рөлдік ойынның басты міндеті әлемді зерттеу болуы мүмкін, сондықтан рөлдік ойынды физика сабағында табысты пайдалануға бо-

3—977

лады. Ойын сюжеті мен тақырыбын мұғалім оқушылармен бірлесе жасап, анықтап алады, содан кейін оның негізгі бағыттарын басшылыққа алып отырады;

– ***дидактикалық ойындар*** оқытудың ең бір тиімді құралдарының бірі болып саналады. Егер сабақ барысында педагог тікелей оқытуды жүзеге асыратын болса, дидактикалық ойында танымдық міндеттер (мысалы, заттың қасиеті мен сапасын анықтау, әртүрлі заттарды жіктеу немесе топтау) ойынмен ұштастырылады (жауабын табу, рөлді орындау, жарысу, т. б.), осының барлығы дидактикалық ойынды оқытудың ерекше түріне айналдырады, яғни білімді жеңіл, жылдам әрі алдын ала даярлықсыз меңгеруге көмектеседі. Дидактикалық ойындардан тұратын сабақты жоспарлаған кезде бағдарламалық мазмұнын ғана емес, ойындық міндеттері мен әрекеттерін де, ойын ережесін де ескеруі керек, әйтпесе оның бұзылу процесі басталады. Әрбір дидактикалық ойынның негізінен екі-үш міндеттері болады, олар ойын барысында анықталады. Дидактикалық ойынды пайдаланған кезде мұғалім белгілі бір педагогикалық принциптерді сақтауы тиіс:

1) бұған дейін балаларда болған, тікелей қабылдау жолымен алынған білімге сүйену;

2) дидактикалық міндет айтарлықтай қиын, сонымен бір мезгілде қолжетімді болуын қадағалау;

3) ойын әрекеті мен оның әртүрлілігіне қызығушылықты бәсеңдетпеу;

4) дидактикалық тапсырма мен ойын әрекеттерін біртіндеп күрделілендіру;

5) ережені нақты әрі анық түсіндіру.

Физика сабақтарында, мысалы, сынып оқушылары түгел қатысатын **«Формулалар текшесі»** дидактикалық ойынын өткізуге болады. Алдын ала текше дайындалып, оның қырларына формулалар жазылады. Оқушылар текшені иіріп, беткі қырында жазылған формуланы оқиды. Ойын формулаларды есте жақсы сақтауға көмектеседі. Текше қырларына терминдерді, өлшем бірліктерін жазуға, саймандар суретін салуға болады, т. б.

Ойынның балаларды дамытуға көмегі зор. Ойынның негізіне шынайы өмір алынады. Сондықтан да бұл оқушыларға сабақта эмоциялық көтеріңкі көңіл күй сыйлайды, жұмыс қабілеттерін арттырып, ол шығармашылыққа ұласады. Ал жаңа нәрсе қашанда әуесқойлықты немесе білуге құмарлықты қоздырады, олар өз кезегінде жаңа білім алуға ұмтылысты тудырады.

Енді **кіріктірілген** типтегі сабақты қарастырайық. Бұл бір ұғымды, тақырыпты немесе құбылысты зерттеу барысында бір мезгілде бірнеше пәндер бойынша білім беруді біріктіретін ерекше сабақ түрі екені белгілі. Мұндай сабақта кіріктіруші болып табылатын жетекші пән алға шығады және жетекші пән материалын тереңдете, кеңейте, нақтылай түсуге мүмкіндік беретін қосымша пәндер анықталады.

Кіріктірілген сабақтар өте әртүрлі пәндерді біріктіруі мүмкін, сондай-ақ тек жекелеген құрамаларын – мазмұнын, әдістерін алуы да мүмкін. Мысалы, жетекші пәнді оқыту әдістерін сақтай отырып, пәннің мазмұнын кіріктіруге болады. Физика мен әдебиет, физика мен биологияны кіріктіруге болады. Айталық, физика сабағымен кіріктіргенде әдебиет жетекші пән болып,

оған тән әдістемелер сақталады. Тақырыпты ашқан кезде оған зерттелетін физикалық құбылыстарды көркем түрде сипаттайтын немесе ишаралайтын өлеңдер қосылады.

Ой әрекетін белсендіру үшін мен **«Блиц-сауал» ойынын** пайдаланамын. Алдымен мен сұрақ қоямын, содан кейін әр топ кезегімен басқа топтарға сұрақ қояды. Әрбір дұрыс жауабы үшін топ жетон алады. Бұдан әрі жауаптарды, оқушылардың немесе топтардың ой әрекетін, идеялардың ерекшелігін, тіпті мұғалімнің түсіндіруге тырысуын да бағалау жетондар көмегімен жүзеге асырылады. Неғұрлым көп жетон жинаған оқушы немесе топ сабақ соңында «өте жақсы» деген баға иеленеді. Жетондар түсі бойынша ерекшеленеді: оқушы жетоны – қызыл түсті, топты бағалайтын жетон – қызғылт түсті.

Сұрақ үлгілері.

1. Ф. И. Тютчев өлеңінен.

Аянышты Жер беті,
Әуе көктем аңқиды,
Қураған сабақ изеңдеп,
Шыршалар қолын бұлғайды...

Сұрақ: Қураған сабақтың, шырша бұталарының изеңдеуі қандай қозғалыс түріне жатады?

Жауап: Еріксіз қозғалыс түріне.

2. В. Кочетковтың «Епифанов мысы» өлеңінен.

Желтоқсанда,
Қасқырлар тыншығанда,
Наурызда
Самарлық Еділ бойы
Көктайғақ жамылғанда
Епифанов мысы басады әнге.
Кішілері шырылдай дыңылдайды,
Ірілері алыпша гүрілдейді.
Шоқынып ап,
Кемпірлер күбірлейді:
– Қарай ғойшы әншісін антұрғанның!

Сұрақ: Қоңырауды діріл көзі деуге бола ма?

Жауап: Иә.

Блиц-сұрақтың жалғасы ретінде **«Шифрлеу»** ойынын ойнатуға болады. Топтарға әріп жазылған карточкалар таратылып беріледі де, бір минут ішінде осы әріптерден 3 физикалық термин құрап, оларға анықтама берілуі тиіс.

А	У	,	Р	Т	Е	О	Т
Ч	,	Д	М	А	С	П	А
А	Д	О	И	И	Т	Л	П

оған тән әдістемелер сақталады. Тақырыпты ашқан кезде оған зерттелетін физикалық құбылыстарды көркем түрде сипаттайтын немесе ишаралайтын өлеңдер қосылады.

Ой әрекетін белсендіру үшін мен **«Блиц-сауал» ойынын** пайдаланамын. Алдымен мен сұрақ қоямын, содан кейін әр топ кезегімен басқа топтарға сұрақ қояды. Әрбір дұрыс жауабы үшін топ жетон алады. Бұдан әрі жауаптарды, оқушылардың немесе топтардың ой әрекетін, идеялардың ерекшелігін, тіпті мұғалімнің түсіндіруге тырысуын да бағалау жетондар көмегімен жүзеге асырылады. Неғұрлым көп жетон жинаған оқушы немесе топ сабақ соңында «өте жақсы» деген баға иеленеді. Жетондар түсі бойынша ерекшеленеді: оқушы жетоны – қызыл түсті, топты бағалайтын жетон – қызғылт түсті.

Сұрақ үлгілері.

1. Ф. И. Тютчев өлеңінен.

Аянышты Жер беті,
Әуе көктем аңқиды,
Қураған сабақ изеңдеп,
Шыршалар қолын бұлғайды...

Сұрақ: Қураған сабақтың, шырша бұталарының изеңдеуі қандай қозғалыс түріне жатады?

Жауап: Еріксіз қозғалыс түріне.

2. В. Кочетковтың «Епифанов мысы» өлеңінен.

Желтоқсанда,
Қасқырлар тыншығанда,
Наурызда
Самарлық Еділ бойы
Көктайғақ жамылғанда
Епифанов мысы басады әнге.
Кішілері шырылдай дыңылдайды,
Ірілері алыпша гүрілдейді.
Шоқынып ап,
Кемпірлер күбірлейді:
– Қарай ғойшы әншісін антұрғанның!

Сұрақ: Қоңырауды діріл көзі деуге бола ма?

Жауап: Иә.

Блиц-сұрақтың жалғасы ретінде **«Шифрлеу»** ойынын ойнатуға болады. Топтарға әріп жазылған карточкалар таратылып беріледі де, бір минут ішінде осы әріптерден 3 физикалық термин құрап, оларға анықтама берілуі тиіс.

А	У	,	Р	Т	Е	О	Т
Ч	,	Д	М	А	С	П	А
А	Д	О	И	И	Т	Л	П

Жауап: амплитуда, период, частота.

«Шифрлеу» ойынынан кейін топтарға **«Формула білгірлері»** конкурсы ұсынылады. Балаларға дене шамалары белгіленген карточкалар таратылып беріледі де, олар одан формула құрап, оны оқуы тиіс.

T	t	N	v	1/T
1/v	T	t	N	v

Тақырыпқа байланысты кіріктірілген сабақтарда кішігірім **терминдер сөздігін** жүргізген дұрыс, мысалы:

метроном (грекше *metros* – өлшем, *nomos* – заң) – такт үлестері санын анықтаумен айналысатын құрал;

диапазон (грекше *dia pason* – барлық ішек арқылы) – дауыстың немесе музыкалық аспаптың дыбыс көлемі;

вибратор (лат. *vibrare* – қозғау, тербету, дірілдету) – діріл тудыратын жүйе немесе құрылғы;

акустика (грекше *akuo* – естимін) – дыбыс туралы ғылым.

Кіріктірілген сабақтар барысында оқушылар бұл ақпараттарды шоғырландыра және жинақтай отырып, ақпарат көзін зерттейді, содан кейін басқа топтар назарына ұсынады. Ақпараттық шайқас барысында (мен сабақтың бұл кезеңін осылай атаймын) оқушылар өздері ұсынатын эксперименттік жұмыстар атқарылады.

Кіріктірілген сабақтарда мен классикалық әдеби деректерден үзінді келтіруге, физикалық құбылыстарды биология, тарих және басқа ғылымдар мысалы негізінде қарастыруға тырысамын. Бұл сабақ типінің ерекшелігі нақ осында екенін естеріңізге сала кеткен артық болмас.

Тағы бір сабақ типі – **эксперименттік сабақ**. Сабақ жоспарының әдеттегі кезеңдерінен басқа (ұйымдастыру бөлімі, білімді бекіту, т. б.) мен өзімнің, өзім жасаған, мысалы, ***«Танымдық беттерін»*** енгізуге тырысамын. Мысалы, «Магниттер» тақырыбы бойынша мен оқушыларға аталған тақырып бойынша («Техникадағы электромагниттер», «Спортшыларды жаттықтыратын магнит» және т. б.) алдын ала дайындалған сыныпта презентация өткізу сияқты жұмыс түрін өткіземін. Дайындық кезінде балалар ақпараттың әртүрлі көздерін: кітапхана ресурстарын, электрондық оқулықтарды, Интернет, видеотеканы, мультимедиялық ақпарат көздерін пайдаланады. Проектордың көмегімен қысқа әңгімелер слайдтармен, сызбалармен, т. б. иллюстрацияланады. Сөйтіп, балалар ақпарат көздеріне талдау жасауға, оларды жіктеуге және жалпылауға, өтілетін материал презентациясын өткізуге үйренеді. Бұл кезде өз бетімен ойлау мен зияткерлік, сауатты сөйлеу дамитындығында сөз жоқ.

Эксперименттік сабақтарда, менің ойымша, оқушылар **топпен жұмыс жасауы тиіс.** Бұл жұмыс түрі сабақта білім беру міндеттерін шешумен қатар, жолдастық көмек сезімін тәрбиелейді және топтық жұмыс этикасын меңгеруге көмектеседі. Өтілетін эксперименттік сабақта топтар оқушылардың өз қалауы

бойынша құрылады, алайда барлық топтар тең дәрежеде болуы ескеріледі: олардың құрамында үздіктер, табысты оқушылар және сабаққа қиналатындар да болуы тиіс. Әрбір топта Интернетке қосылатын компьютер және басқа ақпарат көздері болуы тиіс. Белгіленген уақыт ішінде топтар қысқа әңгімелер (баяндама), танымдық ақпарат даярлайды.

Топтық жұмысты қосымша материал, көмекші құрал-жабдық пен ерекше бөлме қажет етпейтіндей етіп сауатты ұйымдастырудың маңызы зор, ол үлкен және кіші сынып бөлмелерінде өткізіле береді.

Топпен жұмыс мұғалімге білім беруге белсенді көзқарас ендіруге, ал балаларға – сыни ойлау, коммуникабельділік пен табыстылық дағдыларын қалыптастыруға, шешім қабылдауға және сыни ойлауға үйренуге көмектеседі.

Ең алдымен, топтар үлкен болмауы керек. Әрбір оқушы талқылауға қатыса алуы үшін топ мүшелерінің оңтайлы саны 3–4 оқушыдан аспағаны жөн. Балаларды бір-бірін жақсы көріп отыратындай етіп орналастыру қажет. Әрбір топтың өз лидері анықталады.

Өткізілген эксперименттік сабақтарымда мен белгілі бір тәжірибе түрі орындалатын эксперименттік міндеттерді енгіземін. Мысалы, сол «Магниттер» **тақырыбы бойынша мен төмендегідей тәжірибелер жасауды ұсынамын.**

Құрал-жабдық пен материалдар: өзекті магнит, компас, темір шеге.

Жұмысты орындау тәртібі

1. Магнитті компасқа бірнеше сантиметрлік қашықтықта жақындату. Магнитті қозғалта отырып, компас тілін бақылау керек. Қозғалған кезде бағдарша не істейді?

2. Темір шегені компасқа бірнеше сантиметрлік қашықтықта жақындату. Шегені қозғалта отырып, компас тілін бақылау керек. Қозғалған кезде бағдарша не істейді?

3. Магниттің бір шетімен шегені үнемі бір бағытта қозғай отырып жанап өту керек. Содан кейін 2-т. қайталаймыз. Компас бағдаршасы не істейді?

Адам құлағының құрылысына арналған сабақта эксперименттік сабақ алдында зияткерлік әрекетті белсендіру бағытында, мен балаларға кейіпкердің есту сезімдері сипатталатын көркем шығармадан үзінді табуға ұсыныс жасаймын.

М. Булгаков. Мастер мен Маргарита

Ол (Маргарита) уайымға беріліп, жабырқау тартты. Кенет таңертеңгі сезінген әлдене боларын күткендей елеуреу толқыны омырауынан түртіп өткендей болды: «Иә, бірдеңе болады!». Толқын түрткісі тағы қайталанды, сонда ғана ол оның дыбыс толқыны екенін аңғарды. Қала шуылы арасынан жақындап келе жатқан барабан дүңкілі мен аздап бұзылып шығатын труба дыбысы құлағына анық естіле бастады.

Сұрақ: Дыбыс толқыны басқалардан несімен ерекшеленеді? Дыбыс толқындарының ерекше сипаттамасын атаңдар. Неге біз трубадан шыққан дыбысты барабан дыбысынан ажырата аламыз?

Жауап: Дыбыс толқыны деп тығыз ортада таралатын, жиілігі 16-дан 20 000 Гц дейінгі толқынды айтамыз. Дыбысқа тән нәрселер – қаттылық, биіктік, тембр.

Жарық пен дыбыс жылдамдығын зерттеу кезінде оқушылар **А. С. Пушкиннің «Руслан мен Людмила»** поэмасынан үзінді талдайды:

Қатты гүрсіл тұманды тіліп өтті,
Шамдар сөніп, түтіні сыздықтайды...

Сұрақ: А. С. Пушкин суреттеген көрініс найзағайға ұқсайды. Егер автор сол найзағайды сипаттап отыр деп жорамалдасақ, алдымен гүрсіл естіліп, содан кейін найзағай жарығы көрінетіні дұрыс па?

Жауап: Жоқ, дұрыс емес. Алдымен біз найзағайды көріп, содан кейін ғана гүрсілді естиміз. Өйткені жарықтың жылдамдығы – 300 000 км/сек, ал дыбыстың ауадағы жылдамдығы – 340 м/сек, демек, жарық дыбыстан жылдам таралады.

Сөйтіп, физикадан кіріктірілген және эксперименттік сабақтардың кейбір әдістемелік тәсілдерін талдай келе, мен мұғалімнің міндеті – оларды барлық әдістермен жандандыру, практикалық мәнмен және танымдық әсермен нәрлендіру деп білемін. Ағылшын физигі Дж. К. Максвелл адамды ешқашан ойға алған эксперименттік жұмысынан бас тартуға үгіттеуге болмайды деген екен. Тіпті ол іздегенін таппағанның өзінде, басқа бір жаңалық ашып, мыңдаған пікірталастардан артығырақ пайда табуы мүмкін.

Мен физика мұғалімінің міндеті баланы қарапайымнан ерекшені, ерекшеден қарапайымды көре білуге үйрету екеніне күмәнсіз сенімдімін.

ХАБАРЛАНДЫРУ

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Бізді әрдайым өздеріңіздегі іс-шаралар: білім беру мекемесіндегі мерейтойлар, байқаулар, жергілікті, облыстық және республикалық конференцияларға шақырасыздар, сіздерге ол үшін айтар алғысымыз көп.

Арадағы ынтымақтастықтығымызға, алдағы уақытта да осы іс-шаралардың ақпараттық демеушісі рөлін атқаруға, оларды біздің аймақтарға іссапарлар жоспарына енгізуге қуаныштымыз.

Сіздерден өтініш: алдын ала ертерек ескертсеңіздер екен (мүмкіндігінше өткізілетін іс-шарадан 2 ай бұрын). Шақыруларды мына мекенжайға жіберіңіздер: 050009, Алматы қ., Шевченко көш., Радостовец көшесімен қиылысы, 165 б / 72 г-үй, 712-кеңсе немесе электронды пошта: srou@mcfr.kz, madina@mcfr.kz.

Құрметпен Чолпан Исхакова,
бас редактор,
«Білім беру ресурстары» тақырыптық бағытының жетекшісі

ТОПТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ТҮРЛЕРІ

Б. Г. Айманова.
№ 32 мектеп-гимназиясы жоғары біліктілік деңгейдегі жоғары санатты информатика мұғалімі, Астана қ.

К. М. Батырова.
Д. Қалматаев атындағы мемлекеттік медицина колледжінің информатика мұғалімі, Семей қ.

Сабақ өткізудің белсенді әдістері білім беру процесінде барынша тиімді пайдаланыла алады. Мысалы, сабақта және сабақтан тыс осы әдіс түрлерінің бірін қолданған кезде оқушылардың оқу белсенділігінің артуы байқалады. Дайындыққа жұмсалатын біршама қосымша уақыт шығыны айтарлықтай педагогикалық табыстар болып оралады.

Топтық технологияны қолдану арқылы табысты сабақ жүргізу үшін, педагог сыныптың білім деңгейін ғана емес, сонымен бірге ұжымда қалыптасқан қарым-қатынас ерекшеліктерінен де жақсы хабардар болуы тиіс. Сыныптың негізгі өзегін әртүрлі пәндер бойынша кеңесшілер құрайды (оларды сондай-ақ ассистент, лаборант деп те атайды). Оқу пәні бойынша кеңесшілер – бұл үлгірімі жақсы және пәнге қызығушылық танытушы, сондай-ақ сыныптастарының сабағына көмектесуге ниет білдіруші оқушылар. Мұғалім кеңесшілермен жүйелі түрде жұмыс жүргізуі тиіс: олардың білім сапасын тексеріп, әдістемелік кеңестер беріп отыруы, т. б.

Топтық деп сынып топтарға бөлінетін дәстүрлі емес сабақтар өткізуді айтамыз. Мысалы, конференция-сабақ, саяхат-сабақ, кіріктірілген сабақ, т. б. өткізуге болады. Төменде біз топтық технологияны пайдаланып өткізген информатика сабақтарының топтамаларын ұсынып отырмыз.

Пікірталас

Мақсаты: қисынды ойлауға, қарсыласының пікіріне құрметпен қарай отыра, өзінің көзқарасын дәлелді қорғауға үйрету.

Ұйымдастыру комитетін тағайындап, тақтаға пікірталас ережесін және қойылатын сұрақтар типін іліп қойған дұрыс. Топтар үш командаға бөлінеді, олардың әрқайсысы өз басшысын сайлайды. Командалардың «Компьютерлік технология» пәніне сай атаулары мен ұрандары анықталады.

1-кезең. Командалардың тұсаукесері. Үш минут ішінде әрбір команда өзін таныстырады.

2-кезең. Берілген сұрақтар бойынша жұмыс. Үш минут ішінде команда қойылған сұрақтың шешімін табады және жұрт алдында өз жауаптарын қорғайды. Басқа команда мүшелері қойылатын сұрақтар типіне сай өз сұрақтарын қояды. Ұйымкомитет баллдарын қояды (1, 2 немесе 3) және осы кезең қорытындысын шығарады.

Қойылатын сұрақ типтері:

– түсіну (1 балл): «Мен сізді дұрыс түсіндім бе?».

– сын (2 балл): «Сіз…дейсіз. Ал …қалай болады?».

– ілгерілеу (ойды дамытудың мүмкін варианттары, 3 балл): «Сіздің ойыңызға қарағанда … болып шыға ма деймін».

3-кезең. Ұйымкомитет жалпы қорытындысын шығарады, ал басшылар пікірталас барысы туралы пікір алмасады. Баға журналға қойылады.

Пікірталас өткізу ережелері

Ең алдымен әртүрлі позицияларға байланысты барлық идеялар мен фактілер анықталады.

Адамдарды емес, идеяларды сынау.

Мақсат жеңіп шығу емес, дұрыс шешімге келу.

Барлығының да талқылауға қатысуына түрткі жасау.

Барлық пікірлерге, егер онымен келіспесең де құлақ қою.

Проблемаға байланысты барлық пікірлерді түсінуге тырысу.

Қарсыластардың сенімді дәлелдері мен пікірлері әсерімен өз пікіріңді өзгертуге қорықпау керек.

Ойын ережесі

– Ұйымдастырушы комитет қателеспейді.
– Егер ұйымкомитет дұрыс емес деп есептесең, 1-тармақты қара.
– Осы жерде, қазір не болып жатқаны туралы айт.
– Тәуекелден қорықпа.
– Қысқа да нақты сөйле.
– Бағалама және ақыл айтпа.
– Ойында шен мен атақ болмайды.
– Ашық бол, өз сезіміне сен.
– Әрекеттен, әрекеттен, әрекеттен!

Ринг

Топ екі командаға бөлінеді. Басшылар сайланып, команда атаулары анықталады. Жюри мүшелері тағайындалып, мұғалім рингтегі төреші рөлін атқарады.

1-Раунд. Теориялық сұрақтар

Сұрақтар әрбір команда үшін жеке конверттерге салынады. Дайындалуға бес минут беріледі. Содан кейін команданың әрбір мүшесі басшының нұсқауымен

бір сұраққа жауап береді. Ұпай бүкіл командаға жазылады. Егер жауап берген кезде қателік жіберілсе, команданың командалас жолдастарының қатесін түзетуге құқығы бар. Барлық сұрақтарға жауап берілгеннен кейін жюри бірінші раундтың қорытындысын шығарады.

2-Раунд. Командаларға арналған практикалық тапсырмалар

Әрбір команда қарастырылатын мәселе бойынша тапсырма алады, оның орындалуына бір минут беріледі. Басшы жауап беретін адамды таңдайды. Ұпай бүкіл командаға жазылады. Жюри командалар алған баллдарды есептейді.

3-Раунд. Дербес практикалық тапсырмалар

Команданың әрбір мүшесіне командалық талқылаусыз орындалатын тапсырма беріледі. Ұпай бүкіл командаға жазылады. Жюри баллдарды есептеп, жалпы қорытындысын шығарады. Содан кейін ойынға талдау жасалып, ойыншылардың қатысуы бағаланады.

Өзара сауалнама

Мақсаты: оқушылардың оқу белсенділігін арттыру, оларды сыныптастарына оқу процесінде көмек көрсетуге ынталандыру, орындалған тапсырмалар сапасын тексеру, әдістемелік кеңестер беру.

Мұғалімдер немесе жақсы оқитын оқушылар қатарынан сараптық топ немесе жюри тағайындалады. Команданың басқа мүшелері жұптарға бөлінеді. Мұғалім өтілген тақырып сұрақтары бойынша билет таратады. Оқушылардың әр жұбы бірбіріне сауалдар қойып, білімдерін бағалайды. Сараптама тобының мүшелері әр жұптың жұмысын бақылап, оған талдау жасайды. Жюри қорытынды шығарады.

Топтық сауал

Бұл сабақ түрі бағдарламаның белгілі бір тарауы аяқталғаннан кейін, материалды қайталау және бекіту үшін өткізіледі. Қайталауды сабақтан кейін немесе сабақ үстінде өтуге болады. Кеңесші, мұғалім жасаған тізімді пайдаланып, өз тобының әрбір мүшесіне сұрақ қояды. Бұл кезде оқушының жауабын топ мүшелері түсіндіреді, толықтырады және бірлесе бағалайды.

Топтық сауал типінде өткізілетін сабақ құрылымы топтық сабақ құрылымына ұқсайды. Айырмасы тек мынада: кіріспе, негізгі және қорытынды бөлімдер (топтағы оқушыларға сауал қою) пропорциясы 1:8:2 болады. Сыныпта ұйымдастырылатын бұл сабақ типі барлық топтарда бір мезгілде өткізіледі. Бір-біріне кедергі болмас үшін, оқушылар ақырын дауыспен сөйлеседі.

Бір сабақ барысында сыныптағы барлық оқушылардың түгелдей білімдерін анықтауға мүмкіндік беретін топтық сауалнаманы қолдану сабақтың жоғары қарқындылығын арттырады. Оның үстіне бұл ұжымдық әрекетті ұйымдастыру формасы оқушыларда өзара талапшылдық сезімін және олардың оқуға жауапкершілігін тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

Мамандар слеті

1-нұсқа. Оқушылар Windows, MS Word, MS Excel, MC Access, Corel Draw, FrontPage және т. б. программалар бойынша мамандар тобы деп есептеледі. Олар тиісті программа шеңберінде тапсырыс беруші фирмалардың міндеттерін атқарады. Мамандар міндеттері – тапсырыстың өз бейіндеріне сай келетінін дәлелдеу.

2-нұсқа. Оқушылар ПЭВМ операторлары, есептеуші орталық бөлім меңгерушілерінің, белгілі бір сала мамандарын (Денсаулық сақтау министрлігі, білім беру министрлігі, т. б.), ата-аналардың, жасөспірімдердің, компьютерлік ойындар салонының директоры рөлдерін орындайды. Оқшау және ғаламданған компьютерлік желі проблемалары талқыланады. Әрбір «маманға» алдын ала тапсырма беріледі – аталған проблеманы өз көзқарасы тұрғысынан талдау керек.

3-нұсқа. Топ оқушылары құрамынан төмендегі рөлдерді орындаушылар таңдап алынады: ҒЗИ директоры (оны мұғалім атқаруы мүмкін), ҒЗИ бөлім меңгерушілері (командалар басшылары), ҒЗИ бөлім қызметкерлері (қалған оқушылар). ҒЗИ бөлімдерінің атаулары мынадай: Windows, MS Word, MS Excel, MC Access, Corel Draw, FrontPage.

Жұмыс тәртібі. ҒЗИ бөлім жетекшілері өз бөлімдерінің жұмысы туралы есеп береді, бұл кезде әрбір қызметкердің әрекетіне талдау жасалады. ҒЗИ директоры есептерді қабылдайды, қорытындысын шығарады, бұдан кейінгі жасалатын жұмыс жоспарын белгілейді: оқушы-қызметкер ескермей кеткен тақырып пен мәселелерді қайталайды, немесе оқушылар білімділігінің дербес деңгейлерін ескере отырып жаңа тапсырмалар береді. Сонымен қоса ол ҒЗИ-дің тоқсан бойынша жалпы жұмысын қорытындылап, баға қояды.

4-нұсқа. Бұл сабақ түрі тақырып бойынша белгілі бір бөлімді оқығаннан кейін өткізіледі және проблемаға жан-жақты көзқарасты білдіреді. Команда екі, үш немесе төрт адамнан құралады. Командалардың басшыларын, атауларын және ұрансөздерін таңдау қажет. Бір минут ішінде әр команда өз атаулары мен ұрансөздерін таныстырып, оны негіздейді. Сабақтың жалпы ұрансөзі тақтаға жазылып, талқыланады. Командаларға тапсырмалар беріледі: тақырып бойынша бақылау сұрақтарын, кроссвордтар; тестілер; ребустер; терминдер сөздігін жасау. Бұл тапсырмалар орындалғаннан кейін, әрбір команданың жұмысы талқыланады, жұмыс қорытындысы бағаланады және материалды меңгеру дәрежесі талданады.

Оқу кездесуі

Оқу кездесуі сабақта және сабақтан тыс уақытта меңгерілген материалды қайталау кезінде жүргізіледі. Ол параллель сыныптар немесе бір сынып командалары арасында ұйымдастырылуы мүмкін.

Оқу кездесуінің тақырыбын мұғалім немесе сынып активі сынып жиналысында анықтайды немесе сабақ үстінде тақырып және өткізу уақыты бекітіледі. Әділқазылар алқасы таңдалады, кездесуді мұғалім жүргізеді.

Жүргізу тәртібі. Жүргізуші бір командаға сұрақ қояды. Бірінші болып қолын көтерген бала жауап береді, бірақ оның командасының мүшелері оның жауабын толықтыра алады. Жауап айтарлықтай толық болмаған жағдайда, қарсы команда жауап береді. Жүргізуші мен әділқазылар алқасының мүшелері қосымша сұрақтар қоя алады. Бір мезгілде бірнеше оқушы тақтаға шақырылып, жазба (сызу) жұмыстарын орындайды. Шындап келгенде оқу кездесуі кезекті білімді бағалау болып табылады, тек онда топтық жұмыстар жүргізіледі.

Ұжымдық тәсілдегі педагогикалық технологиялар туралы егжей-тегжейлі «Білім беру мекемесі басшысының анықтамалығы» журналының 2010 ж. № 9 санынан оқыңыздар.

Маңғыстау облыстық білім беру қызметкерлерінің тамыз мәжілісі

25 тамызда Ақтау қаласында облыстық білім беру қызметкерлерінің тамыз мәжілісі болып өтті. Талқылауға ұсынылған негізгі тақырып – «Қазақстан Республикасындағы білім беру жүйесінің қазіргі даму стратегиясы: жаңа талаптар, жаңа мүмкіндіктер». Жыл сайын өткізілетін бұл мәжіліске облыс әкімі Қырымбек Көшербаев қатысып, сөз сөйледі.

Маңғыстау облысында білім беру жүйесіне баса көңіл бөлінеді. Соңғы төрт жылда бұл саланы қаржыландыру төрт есе өсіп, 24,4 млрд. теңгені құрады. Осының арқасында аймақта облыстық Ұстаздар үйі, Білім беруді ақпараттандыру орталықтары және қосымша білім беретін «Дарын» орталығы сияқты бірнеше Білім беруді қолдау орталықтары ашылды. Осының нәтижесінде республикалық пән олимпиадаларындағы жеңімпаздар саны 9 есе өсті, ал халықаралық ғылыми жобалар конкурстарынан облыс оқушылары жыл сайын медальдар алып келеді.

Аймақта Мемлекет басшысы алға қойған, мектепке дейінгі балалар мекемелерінің (МБМ) санын арттыру міндеті табысты шешімін табуда. Үстіміздегі жыл басынан бері облыста 25 МБМ ашылды. Оның ішінде 3 балабақша мемлекет меншігіне қайтарылды, мектепке дейінгі 22 шағын орталықтар ашылды. Биылғы жылдың қыркүйегінде 840 орындық 3 балабақша пайдалануға берілмек. Қазіргі кезде 890 орындық бес МБМ құрылысы жүріп жатыр. Жақын арада тағы 480 орындық 6 мектепке дейінгі мекеме құрылысы қолға алынбақшы, 610 орындық тағы үш балабақша жобасы дайындалып жатыр. Сондай-ақ 1970 орындық 10 МБМ ғимаратын қайтару бойынша жұмыс жүргізілуде.

ҰБТ қорытындысы бойынша облыста орташа балл 90,1 балл, яғни облыс республика көлемінде бірінші орын алып отыр. 54 мектеп бітіруші өз білімдерін дәлелдеп, «Алтын белгі» ерекшелік белгісіне ие болды. Сонымен қатар 100-ден аса балл алған оқушылар саны екі есе артып отыр.

Облыс мектептері қазіргі заманғы физика, химия, биология кабинеттерімен, лингафондық және мультимедиалық сыныптармен белсенді жабдықталу үстінде. Мысалы, орта мектептерді ең жаңа оқу құралдарымен жабдықтау жөнінен Маңғыстау облысы Астанадан кейінгі екінші орынды алып отыр. Сонымен қоса, осы жылдың соңына дейін облыстың барлық мектептері Интернет жүйесіне қосылады.

Облыс әкімі Қырымбек Көшербаев аймақтың педагогтер қоғамдастығы алдына аймақтық білім беру саласын одан әрі модернизациялау бойынша, оның ішінде, мысалы, балаларды мектепке дейінгі білім және тәрбие берумен 70 пайыз қамту, оқу процесіне инновациялық, педагогикалық және ақпараттық технологияларды ендіруді одан әрі жалғастыру бойынша бірқатар міндет қойды.

Мәжіліс соңында бірсыпыра педагог «Қазақстан Республикасы білім беру ісінің үздігі», «Ы. Алтынсарин» кеудеге тағатын белгілерімен, ҚР Білім және ғылым министрлігінің құрмет грамоталарымен, облыс әкімінің құрмет және алғыс грамоталарымен марапатталды.

Маңғыстау облысы әкімінің баспасөз қызметі

КІШІ ЖӘНЕ ОРТА МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ҚОЗҒАЛЫСТЫ ОЙЫНДАР

С. В. Карандашов,
№ 40 ММ ОББМ дене шынықтыру мұғалімі,
Семей қ.

Ойын балаларға әлемді тануға мүмкіндік береді, тәрбиелейді, оқыту процесін қызықты ете түседі. Педагогтер ойын – оқытудың, балалар жанын қалыптастырудың, дене күші мен мүмкіндіктерін дамытудың ең тартымды тәсілі екеніне сенімді.

Ұйымдастырылуы жеңіл, мазмұны бойынша жан-жақты әрі нақты ережелерді, арнайы құрал-жабдықтарды және ойыншылардың ерекше жаттыққандығын талап ететін ойындар *қозғалысты ойындар* деп аталады.

Жүгіру, секіру, бағдарлану, т. б. бар қозғалысты ойындар кеңінен таралған. Балаларды спорттық элементтері бар ойындарға үйреткен дұрыс, олар жылдамдық пен ептілікті дамытуға, әртүрлі қозғалысты біліктер мен дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі.

Қозғалысты ойындар мақсатты түрде, әрбір жекелеген нақты тапсырмаларды, оның мазмұнын ескере отырып, игерілетін оқу материалымен тығыз байланыста пайдаланылады. Оқушылардың ойын әрекеттерін ұйымдастыруда олардың дене даярлығы деңгейін, организм қызметінің ерекшеліктерін, сондай-ақ сабақ өтілетін сынып тәртібін ескере отырып, нөғұрлым тиімді әдістер мен әдістемелік тәсілдерді таңдап алу маңызды.

Кіші мектеп жасындағы балалар ерекше қозғалғыштығымен және үнемі қозғалысты қажет етуімен ерекшеленеді. Алайда ойынды таңдап алған кезде **кіші мектеп жасындағы балалардың организмі ұзақ күш түсіруді көтере**

алмайтынын есте ұстаған жөн. Олардың күші жылдам сарқылады, бірақ айтарлықтай тез қалпына келеді.

7–9 жаста (1–3-сынып оқушылары) табиғи қозғалыс жиыны мол (жүру, жүгіру, секіру, лақтыру), бірақ айтарлықтай жетілген емес. Бұл дағдыларды дамыту үшін қозғалысты ойындарға көбірек көңіл бөлген дұрыс.

Бұл жаста дағдылар мен біліктерді меңгеру сабақ үстінде еріксіз есте сақталу арқылы (негізінен, ойын арқылы) жүргізілгені жөн. Оның үстіне, бұл жастағы балалардың анатомиялық-физиологиялық, психологиялық ерекшеліктерін ескеру қажет. Кіші сынып оқушысының организмі қоршаған ортаның әртүрлі әсерлеріне тәуелді, ал баланың өзі шаршағыш келеді. Бұл осы жастағы балалардың жүрегі, өкпесі мен қан-тамыр жүйесі, ал бұлшықеті, әсіресе арқа және іш бұлшықеті жеткілікті дамымаған, әлі нашарлығымен түсіндіріледі. Тірек аппаратының беріктігі айтарлықтай жоғары емес, демек, олардың зақымдану мүмкіндігі жоғары: бұлшықеттің әлсіздігі мен буындар созылғыштығының жоғарылығы дене сымбатының бұзылуын жоғарылатады.

Бұл жастағы балалар үшін сай келетін ойындар ***жарыса жүгіру***, онда балалар азғана жүгіргеннен кейін демалуға мүмкіндік алады. Төменде сондай ойындар түрлері берілген.

«Ордағы қасқыр»

Зал ортасындағы еденде бір-бірінен 60–70 см қашықтықтағы екі параллель сызық – «ор» сызылады. Бір не екі жүргізуші – «қасқырлар» – орда болады. «Ешкілер» бір шетінде («үйде») тұрады. Залдың қарсы жағында «жайылымды» білдіретін сызық сызылады. Мұғалімнің сигналы бойынша «ешкілер» «ордан» секіріп өтіп келесі жаққа жүгіреді. Қасқырлар «ордан» шықпай «ешкілерді» ұстап алуға тырысады. Әр жүгіріп өткен сайын «ұсталғандар» саналады. Екі-үш жүгірістен соң «қасқырлар» басқа ойыншылармен алмастырылады.

Қозғалыстағы ойынға қатысушылар алмасып отыратын ойындар да осы типке жатқызылады.

«Бос орын»

Кез келген жастағы балалар қатыса алады. Ойыншылар саны – 8-ден 40 адамға дейін. Жүргізуші таңдалады. Барлық ойыншылар бір-бірінен жарты қадамдай қашықтықта, қолдарын арқаларына ұстап шеңбер бойымен тұрады.

Жүргізуші шеңбердің сыртымен жүріп, біреуді қолымен немесе иығымен түртіп өтеді. Бұл осы ойыншыны жарысқа шақырды деген сөз. Түртіп өтісімен жүргізуші бір жаққа, ал шақырылған екінші жаққа жүгіреді. Кездескен сәтте екеуі амандасады (бір-біріне қол береді, иіледі, тізе бүгеді, т. б.) да, шеңберді айнала жүгіріп, бос орынды иеленуге асығады. Орынсыз қалған ойыншы ойынды жалғастырады.

Ойыншыны жарысқа шақырушы оны тек түртеді, ұрмайды. Ойыншылар шеңберді айнала жүгіргенде, ешкім оларға кедергі жасамауы тиіс. Жүргізуші

бірден жүгіре жөнелмеуі мүмкін, шақырылған адам оның жүгіруін тосады, тек ол жүгірген соң ғана қарсы жаққа жүгіреді. Кездескен кезде ойыншылар міндетті түрде тапсырманы орындайды. Оны орындамаған адам жүргізуші болады.

Бұл жастағы балаларға жекелеген қозғалыстарды орындау, олардың жекелеген параметрлерін сақтау қиынға түседі. Балалардың тез шаршауы (әсіресе біркелкі қозғалыстардан) белсенді қозғалысқа даярлығынан соншалықты тез қалпына келетінін ескерген жөн. Кіші мектеп жасындағы балалар зейіні жеткілікті тұрақты емес, сондықтан қозғалысты ойындарда олар зейіндерін жалықтырарлықтай ұзақ шоғырландырмауы тиіс. Кіші мектеп жасындағы балалардың ерік-жігері мен тежеліс функциялары нашар дамыған, ойын шартын ұзақ түсіндіргенді олар толық тыңдай алмайды. Көбіне түсіндірмені аяғына дейін тыңдамай жатып олар ойындағы кез келген рөлді ойнауға тілек білдіріп жатады.

1–2-сынып оқушылары оқуды, жазуды біледі, бейнелі ойлай алады, сондықтан оларға өздеріне белгілі ертегілерге негізделген қозғалысты ***сюжеттік ойындар*** ұнайды. Мұндай ойындар балалардың шығармашылық қиялдарын қанағаттандыруға көмектеседі.

Бұл жас кезеңінде ойын көмегімен тәртіп негіздері, қоғамдық тәртіп ережелерін сақтау біліктері қалыптасады. Ұжымдық ойындарда тәртіп нормалары туралы қарапайым ұғымдар тәрбиеленеді. Қозғалысты ойындар кіші мектеп жасындағы балалар өмірінде үлкен орын алуы тиіс, өйткені бұл олардың жас ерекшеліктеріне сай келеді.

1–3-сыныптардағы кейбір сабақтар тұтастай қозғалысты ойындардан тұруы мүмкін. Тұтастай ойыннан тұратын сабақ қатысушыдан бірқатар ойын дағдыларын және ұйымдастырушылық тәртібін талап етеді. Мұндай сабақ балаларға таныс 2–3 және балаларға таныс емес 1–2 ойындардан тұрады.

Ойын сабақтары әрбір тоқсанның соңында, оқушылардың тоқсанда өтілген жаңа қозғалысты қаншалықты меңгергендерін байқау үшін, олардың ойын кезіндегі жалпы ұйымшылдығын тексеру үшін, олардың өткен ойындарды қаншалықты меңгергендерін анықтау үшін каникулдар алдында өткізіледі (негізінен 1-сыныпта) және оларды өз бетімен өткізуге кеңес береді.

Орта мектеп жасындағы кезең (13–15 жас) бойдың қарқынды өсуімен сипатталады, әсіресе бұл кезде қол мен аяқ сүйектері тез өседі. Осының нәтижесінде жасөспірімнің қозғалыс үйлесімділігі бірсыпыра бұзылады, шеміршек ұлпасы сүйектенеді, буындар қозғалғыштығы азаяды, бұлшықет көлемі және олардың күші айтарлықтай артады.

Егер сабақта күшті дамыту міндеті қойылса, онда оған қысқа мерзімдік жылдамдықтық-күштік кернеуі бар және қарсыластың бұлшықет қарсылығын тікелей қол тигізу арқылы жеңуге арналған әртүрлі формадағы қосымша және жетекші ойындарды қосқан жөн. Мұндай ойындардың негізгі мазмұнды құрамалары әртүрлі: арқан тартыс, итеріп жіберу, ұстап алу, итеріп шығару, күрес, ауыр атлетика элементтерінен, т. б. тұрады. Аталған міндетті шешу үшін әдейі ауырлатылған қозғалыс операциялары – иілу, жүрелеу, етпеттеу, көтерілу, бұрылу, айналу, жүгіру немесе балалар үшін ауыр жүкті көтеріп секіру өте тиімді болмақ.

Жасөспірімдік кезеңде ұлдар мен қыз балалардың күштік және жылдамдық мүмкіндіктері арасындағы айырмашылық байқала бастайды, ойынды ұйымдастырған кезде оны ескеру қажет. Қыздар көбіне музыкалық ойындарды ұнатса, ұлдар күштік ойындарды артық бағалайды. Жүгіру жылдамдығы, кедергілерді жеңу, алысқа лақтыруға арналған ойындар кезінде әрбір командада ұлдар мен қыздардың саны бірдей болуын қадағалау қажет, ал кейбір жағдайда олар үшін мұндай ойындарды бөлек өткізген жөн.

Жасөспірімдерге өздерін жақсы жағынан көрсете алатын ойын түрлері ұнайды. Олар көбіне командалық және спорттық ойындарға ынта білдіреді, онда спортпен айналысуға қажетті кейбір дағдыларын шыңдайды. Бұл жерде жастық ерекшелік деп әртүрлі спорт түрлерінің пайдалы екенін түсінуді, әділ төрелікті жоғары бағалаушылықты және ойын ережесін адал сақтауға ұмтылыстарын айтамыз. Бұл жастағы оқушылар үшін сондай-ақ өз күшін асыра бағалау, мінез-құлық тұрақсыздығы, жоғары әсерленгіштік тән болады.

Олар үшін кедергілер жолағынан өту, лақтыру, секіру, өрмелеу, т. б. түріндегі эстафеталық жарыстар кеңінен пайдаланылады.

«Секек торғайлар»

Еденге диаметрі 4–5 м шеңбер сызылады. Жүргізуші («мысық») ортада, басқа ойыншылар («торғайлар») шеңбер сыртында болады. Мұғалімнің сигналы бойынша «торғайлар» шеңберге секіріп кіріп, секіріп шыға бастайды. «Мысық» «торғайды» ұстап алуға тырысады. Ұсталған «торғайды» шеңбер қасындағы орындыққа отырғызуға болады. «Мысық» 3–4 «торғай» ұстаған кезде, «ұсталғандар» арасынан жаңа «мысық» тағайындалады.

«Жүйріктер мен лақтырушылар»

Ойыншылар екі командаға, ал әр команда, өз кезегінде, – жүйріктер мен лақтырушыларға бөлінеді. Лақтырушылар қолында әр түсті доптар. Сөре сызығына жүйріктер тобы тізіледі, әр команданың лақтырушылары жүйріктердің артына тұрады. Сигнал бойынша ойыншылар доптарын мүмкіндігінше алысқа лақтырады. Жүйріктер өз командасының доптарын жинап, сөре сызығына келіп тұрады. Бірінші болып жүгіріп жеткен команда жеңеді.

«Альпинистер»

Алаң шетіне кедергілер қойылады, альпинистер, саппен бір-бірлеп жыл-жып, кедергілерді бірінен кейін бірін жеңеді: гимнастикалық қабырғаға өрмелейді, бөренеден аттайды немесе астынан еңбектеп өтеді, тастардың үстімен жүреді (еденге салынған дөңгелектердің), тау өзенін кешіп өтеді (гимнастикалық орындық үстімен) және т. б.

Мұғалім кедергілерден жақсы өткендерді атайды. Мұғалім ойын барысын түсіндіріп отырады.

Бұл сабақтардағы ойын материалына талдау жасай келе, мұғалім ойын барысын алдын ала толық ойластырып алуы және азарт тудыруы мүмкін сәттерді, ойыншылардың көзалдау жасағысын келетін, ойынға деген қызығушылық азаятын тұстарды қарастырып, бұл қажетсіз құбылыстың алдын алуы тиіс.

Балаларды жақсы білетін мұғалім, ойыншылардың арасында кім капитан, кім бастаушы болатынын, ұйымшылдығы нашар балалардың қандай рөл атқаратынын, әлсіз және енжар балаларды ойынға қалай тарту жолдарын алдын ала қарастырады.

Кейбір ойындарды ойнату үшін мұғалімге көмекшілерін алдын ала даярлау қажет, олардың қызметін анықтап, қажет болса, ойын ережесімен және ойын өтетін орынмен таныстырылады (спортзал, бассейн, мектеп ауласы).

Ойын барысының дұрыс өтуіне жағдай жасау, балалар шығармашылығын дамытуға, ұйымдастырушылық қабілеттерін оятуға, ережені жақсы меңгеруге, ойында жолдастық мінез-құлықты игеруге, жеке қабілеттерін ашуына, ұжым мүддесі жолында күресе білуге баулу өте маңызды. Мысалы, **«Сүңгуірлер»** ойынында төмендегідей мазмұнды қозғалыстар түрі бар: су астында жүзу, сүңгу, су түбіндегі заттарды жинау. Ойын барысында тынысты тежеу, көзді ашып сүңгу, су астында бағдарлану, тез қозғалу дағдылары дамытылып, батылдық, ептілік, жылдамдық, үйлесімділік, икемділік, сондай-ақ зейін қою, шешім қабылдаушылық, төзімділік, мақсаттылық, реакция жылдамдығы, бағдарлану тездігі тәрбиеленеді.

Шаңғы даярлығы сабақтарында қозғалысты ойындардың рөлі жоғары. Техника мен тактиканы меңгеру алғашқы қадамнан – қозғалыс үйлесімділігі мен жылдамдықты дамытатын жетекші ойындар мен арнайы ойын жаттығуларынан басталады. Шаңғышының тепе-теңдігі мен үйлесімін жетілдіретін ойындарды сабақтың бірінші жартысында өткізген дұрыс. Бұл сапаларды, мысалы, **«Темір жол салу»** сияқты қозғалысты ойындар арқылы шыңдауға болады. Бұл ойында ойыншылар қозғалыс бағытына бүйірлерімен бір-бірінен 1 м аралықта сапқа тізіледі де, аяқтарын қадай басып, «темір жолды» сала қадамдайды. Қарға түскен шаңғысының ізі неғұрлым түзу де анық шыққандар жеңіске жетеді. Шаңғы даярлығы бойынша қозғалысты ойындар мен ойын жаттығуларының құндылығы сонда, бұл шаңғымен қозғалу техникасын жетілдіру және бекіту бойынша жұмыс және дене сапаларын тәрбиелеу оқушыларға байқаусызда жүзеге асады.

Негізінен **ойындар оқушыларды оқыту, тәрбиелеу және сауықтыру міндеттерін шешуге мүмкіндік береді**. Олар оқушыларда дене шынықтыруға, қозғалыс қажеттілігін дамытуға мүдделілік тудырады. Дұрыс ұйымдастырылған ойын әрекеті оларда жолдастық, өзара көмек, жауапкершілік, тәртіпті мойындау, төзімділік, өз қателігін мойындау сияқты сезімдерді тәрбиелеуге көмектеседі. Бірлескен ойын әрекеттеріне қатыса отырып, оқушылар өздерінің эмоциялық жағдайын тізгіндеуге, табыстары мен сәтсіздіктерін дұрыс бағалауға, қарсыластары мен командалас серіктестеріне әдептілік қарым-қатынасын қалыптастыруға үйренеді.

Жаңа талаптар, жаңа мүмкіндіктер
(Солтүстік Қазақстан облысындағы тамыз конференциясы туралы)

Дәстүрлі жаңа оқу жылының алдында Солтүстік Қазақстан облыстық білім беру қызметкерлері Балалар мен жасөспірімдер шығармашылық орталығының кең залына «Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін дамытудың қазіргі заманғы стратегиясы: жаңа талаптар, жаңа мүмкіндіктер» атты өзекті тақырыпқа арналған тамыз конференциясына жиналды.

Конференция басталар алдында қатысушылар үшін үрлемелі оркестр ойнады, фойеде кітап өнімдерінің көрмесі, саудасы, ал екінші қабатта – оқу-әдістемелік басылымдар көрмесі және қала мен облыс мектеп оқушылары жасаған ғылыми жобаларының тұсаукесері ұйымдастырылды. Конференция жұмысына облыс әкімі С. С. Біләлов, Ы. Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясының вице-президенті С. Д. Мұқанова, ҚР Парламентінің депутаты Р. И. Полищук, «Халықаралық қаржы-экономикалық даму орталығы – Қазақстан» ЖШС-нің бас директоры Б. А. Әшірова, облыстық білім беру басқармалары мен мекемелерінің басшылары, педагогтік еңбек ардагерлері қатысты.

Конференция «дөңгелек үстел» түрінде және on-line режімінде өтті; форумға сондай-ақ 83 мектеп педагогтері қатысты, олар интерактивті режімде байланысқа шығып, сұрақтар қоюға, өз пікірлерін білдіруге мүмкіндіктері болды. Облыстық білім беру басқармасының бастығы Т. Т. Әбілмәжіновтың «Білім беру жүйесін дамытудың қазіргі заманғы стратегиясы: жаңа талаптар, жаңа мүмкіндіктер» тақырыбында жасаған талдау түріндегі баяндамасы үлкен қызығушылық тудырды. Есіл аудандық Явленск орта мектебінің директоры Е. Е. Оспановтың «12 жылдық оқытуға байланысты қазіргі баланың жеке басын қалыптастыруға тұжырымдық көзқарас» атты проблемалық сөзі ешкімді бей-жай қалдырған жоқ.

Үздіксіз білім беру жүйесіндегі Тұжырымдаманы жүзеге асыру жағдайында басты міндеттердің бірі – ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде көптілді тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Ғ. Мүсірепов атындағы ауданның Калинов орта мектебі шетел тілінің мұғалімі Л. А. Попова ауыл мектебі жағдайында көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру бойынша тәжірибесімен бөлісті. Конференцияда төмендегідей өзекті проблемалар талқыланды: «Білім беруді модернизациялау жағдайында шағынкомплектілі мектептерді басқару», «Өзін-өзі тану жеке тұлғаны адамгершілік-рухани жағынан дамыту құрамдарының бірі», «Шағын орталық құрылымындағы мектеп жасына дейінгі баланы ерте дамыту және әлеуметтік бейімдеу», «Отбасы мен мектеп серіктестігі – жеке тұлғаны табысты тәрбиелеу кепілі». Пленарлық мәжіліс педагогтік еңбек ардагерлері мен жас педагогтерді марапаттаумен, облыс әкімінің сыйлықтарын, ҚР БҒМ құрмет грамоталары мен алғысхаттарын тапсыруға ұласты. Содан кейін конференцияға қатысушылар Петропавл қаласының білім беру объектілерін аралады.

СҚО «Білім беру басқармасы» ММ, СҚО Педагог кадрлардың біліктілігін арттыру және қайта даярлау институты

4—977

ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК ЧАСТЬ СИСТЕМЫ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

Т. В. Шатобина,
учитель ГУ Средняя школа № 13, г. Усть-Каменогорск

Помните фразу, сказанную героиней фильма Эльдара Рязанова «Ирония судьбы...»: «Ошибки учителей менее заметны, но не менее болезненны». Скорее всего, она имела в виду изъяны не только и не столько учебного, сколько воспитательного характера. Действительно, отсутствие воспитания ни за какие деньги не купишь.

В жизни воспитывает все, это аксиома. Известно также, что ребенок гораздо легче воспринимает яркое воздействие со стороны: конкретный поступок, даже негативный, в особенности теле- и видеопродукцию. К тому же все это возбуждает его, а значит, усиливает воздействие. Неслучайно сейчас все больше говорят и пишут о таком воспитании, которое – в противоположность зрелищности и яркости – получило название *словесного воспитания* (в широком смысле слова «словесное»).

Л. Айзерман в своей работе «Принципы и приемы анализа литературного произведения» пишет, что пора вернуть в школу настоящее слово учителя, «...подкрепленное интеллектуальной задачей, требующей напряжения ума, и по возможности – смежными видами искусства».

Именно о словесном воспитании духовно-нравственных качеств субъектов образовательного процесса пойдет речь. В. А. Сухомлинский, разработавший теорию нравственных чувств, утверждал, что тонкость внутреннего человеческого мира невозможно утвердить без высокой культуры словесного воспитания как стиля общения педагога с детьми. Только при использовании этого стиля удается вызвать у детей ответные чувства, стремление стать лучше, совершеннее. Именно на формирование ответного чувства я и стремлюсь направить свое словесное воспитание.

Глубокое проникновение в сферу чувств – вот тот путь, который в сочетании с практической деятельностью может дать эффективные результаты в духовно-нравственном воспитании. Но проникнуть в эту сферу возможно лишь в том случае, когда «сработает» детский интерес – мощнейший мотив активного включения человека в деятельность.

Мне могут возразить: «Но ведь интересы школьников бывают убогими, примитивными, досугово-созерцательными, эгоистическими!» Безусловно, это так. Но педагогу необходимо вносить мудрые коррективы – опираться на инте-

ресы и потребности воспитанников, постоянно облагораживая и возвышая эти потребности, гармонизировать цели взрослых и детей в совместной деятельности субъектов воспитательного процесса. И здесь важна продуманная система формирования нравственных чувств: совести, долга, ответственности, толерантности, милосердия, способности критически оценивать себя.

Оптимальную структуру встреч-бесед по нравственной тематике я разрабатывала несколько лет.

Компоненты (этапы) этой структуры выглядят следующим образом:

- ***обязательный информационный «вброс» по теме,*** который в 5–7-х классах делает педагог, а в старших – подготовленные ученики;
- ***сбор индивидуального материала*** (анкеты, экспресс-опросы, проблемные вопросы, тесты-рисунки и т. п.);
- ***обратная связь:*** представление ответного индивидуального материала через стикеры (наклейки) на общем плакате «Полотно мнений»;
- ***мобильная обработка*** – представление результатов;
- ***итог***, итог-перспектива, обязательно созвучный с начальным информационным «вбросом».

К примеру, обсуждается тема «Осторожно, шутка!». После информации о типах шуток и приведения примеров ребята выходят к доске и наклеивают на плакат «Полотно мнений» свои цветные стикеры. На них написаны слова – наиболее тревожные и наиболее приятные для самих ребят. Пока учитель с помощниками, которые каждый раз меняются, обрабатывает данные, звучат стихи или специально подобранные записи о силе слова, его воздействии на человека. При подведении итогов такой работы обычно не бывает равнодушных (ведь тема была спущена не «сверху», а предложена самими ребятами).

На этапе сбора материала каждому ученику предлагается индивидуальный материал в распечатанном виде. После подведения итогов и определения новых задач каждый ученик получает «вещественное» напоминание о встрече, мы называем его *следом* (хочется надеяться, что этот *след* останется не только на бумаге, но и в душе самого ребенка). Следом могут быть памятка, наказ, стихотворение, картинка, эмоционально-словесное сопровождение, напутствие, философская мудрость и т. п. Данный образец мудрости, написанный на цветном листке, вклеивается ребятами в дневник, любимый блокнот и бережно хранится.

Разнообразие в оснащении подобных бесед по нравственной тематике поддерживает стабильный интерес ребят к этим встречам, которых, по их признанию, они очень ждут.

Отработанная техника проведения воспитательных встреч позволяет обсуждать самый широкий спектр вопросов. Начиная с тем для 5–7-х классов («Хочу стать смелым», «Я не плакса», «Настоящий друг», «Добрым быть полезно», «Правда, ложь и фантазия»), мы продвигаемся к темам, которые формулируем уже по согласованию с подростками («Привычка – вторая натура», «Не спеши со словом», «11 «нет» в отношениях юноши и девушки», «Отцы и дети», «Как пережить огорчение» и т. п.).

Настоящим открытием для ребят стала книга Дмитрия Сергеевича Лихачева «Письма о добром и прекрасном». Все 46 писем этого сборника – идеальное средство в организации словесного воспитания нравственных

качеств учащихся. Советы эти – кладезь живой мудрости, речь доброжелательного Учителя, не грешащая излишней назидательностью. Вместе с каждым новым выпуском учащихся я возвращаюсь к этой вечной книге. Именно на материале «Писем о добром и прекрасном» мы учились проводить беседы, которые получили название *Сократовских*. Эти беседы представляют собой, как известно, строго продуманную систему связанных между собой вопросов. Здесь же мы осваивали и отрабатывали умение правильного задавания смыслового вопроса, помня о том, что любое познание начинается с удивления, разумно и корректно заданного вопроса.

Особым материалом для организации работы по нравственному воспитанию являются философские сказки и изречения великих людей.

Занятия с привлечением философских и психологических сказок носят название сказкотерапии. Сердца взрослых и детей всегда открыты для сказки, поэтому так велик ее воспитательный потенциал. Сказка или притча, введенная в процесс воспитания в нужное время, остается в сознании и душе ребенка навсегда, помогает ему воспитывать в себе нравственную зоркость.

Так, проведение открытого мероприятия (городского конкурса «Самый классный классный») на тему «Прими меня таким» показало, как умело девятиклассники могли интерпретировать тексты предложенных сказок и делать по-настоящему зрелые мировоззренческие выводы.

При использовании философской или психологической сказки разумно довести до учащихся ее содержание до определенного места, а затем в работу по аргументированному домысливанию включить их самих. Только после этого должен прозвучать классический финал, а мораль сказки необходимо проанализировать совместно.

Работа над мудрыми изречениями – очень распространенный и достаточно часто описываемый в современной педагогике метод. Используя его, я добавляю такой прием: предлагаю всем завершить одну крылатую фразу и мотивировать свой вариант. Затем читается классическая версия, а после этого определяется победитель, предложивший наиболее близкое к оригиналу продолжение. Очень продуктивно у нас проходят беседы по определению актуальности изречений. В классе постоянно поддерживается стремление подростков запоминать философские мудрости, приводить их на уроках.

Для реализации задач по духовно-нравственному воспитанию очень эффективной бывает работа по обсуждению фильмов. Для этого мы выбираем культовые фильмы на вечные темы – о чести и достоинстве (например, американский фильм Питера Уира «Общество мертвых поэтов»). В преддверии 65-летия Победы мы говорили о фильме Андрея Малюкова «Мы из будущего», где звучит тема памяти и священного долга перед павшими. Темы гуманности и толерантности мы обсуждали после просмотра фильма Криса Коламбуса «Двухсотлетний человек».

В заключение необходимо отметить, что *вся работа по духовно-нравственному* воспитанию должна логично перетекать в ***общую систему воспитательной работы***, помогающей самоопределению школьника, развитию его личностных и гражданских качеств.

КНИГА В СЕМЬЕ

М. Р. Каримжанова,
заместитель директора по профильному обучению,
учитель русского языка и литературы ГУ ШГ № 6, г. Алматы

Привожу содержание классного часа для 5–7-го классов на тему: «Книга и семья – мои лучшие друзья».

Цели его проведения:

- ***дидактическая*** (сформировать у детей представление о необходимости чтения книг и работы с ними, повторить правила обращения с книгой);
- ***развивающая*** (формировать логическое мышление, внимание, речь, память, усидчивость, кругозор, творческие и организаторские способности);
- ***воспитательная*** (воспитывать бережное отношение и любовь к книге, развивать навыки общения, воспитывать познавательный интерес и взаимопонимание в семье).

Подготовительная работа

Обсуждение темы и формы проведения классного часа. Постановка целей.

Обсуждение хода классного часа.

Подготовка ведущих и распределение ролей.

Формирование групп учащихся класса с получением задания для каждой из них.

Подготовка наглядности: выставка книг, плакаты, карточки с пословицами, медали для конкурсов, закладки.

Сбор материала и его обыгрывание.

Подготовка учащимися загадок, пословиц и поговорок, стихов о книгах.

Проведение конкурса «Мой любимый литературный герой» – работы, выполненной учениками в различной технике прикладного творчества: вышивке, лепке, изготовлении мягких игрушек, аппликаций и т. д. Приветствуется семейное творчество.

Проведение конкурса сочинений на темы: «Наша семейная библиотека», «Любимая книга семьи». Рассказы о семейной библиотеке и любимых книгах, прочитанных в кругу семьи.

Проведение конкурса рисунков «Мои любимые страницы».

Анкетирование для родителей (на родительском собрании)

Вопросы для родителей

1. Есть ли у вас дома библиотека?
2. Каково, по вашему мнению, значение художественной литературы для развития ребенка?
3. Читают ли ваши дети художественные книги, кроме тех, которые необходимы по программе?
4. Любую ли книгу надо читать ребенку?
5. Вспомните свои любимые детские книги. Можете ли вы посоветовать своему ребенку прочитать их?
6. Читаете ли вы вслух своим детям?

Участники: классный руководитель, учащиеся класса, родители, библиотекарь.

Оформление: рисунки учащихся по теме «Мои любимые страницы», выставка книг и творческих работ «Мой любимый литературный герой», высказывания известных людей: «Любите книгу – источник знаний, только знание спасительно, только оно может сделать вас духовно сильными, чистыми, радушными людьми, которые способны искренне любить человека, уважать его труд и сердечно любоваться плодами его непрерывного великого труда» *(М. Горький)*.

«Чтение – это окошко, через которое дети видят и познают мир и самих себя. Ребенок не увидит красоты окружающего мира, если не почувствует красоты слова, прочитанного в книге» *(В. А. Сухомлинский)*.

Книга – учитель,
Книга – наставник,
Книга – надежный товарищ и друг.
Ум, как ручей, высыхает и старится,
Если ты выпустишь книгу из рук.

Пословицы и поговорки о пользе чтения:

– Не на пользу читать, коли только вершки хватать.
– Книга – не сайка, а раскусишь – сладко.
– Книга подобна воде, дорогу пробьет везде.
– С книгой жить – век не тужить.
– Ум без книг, как птица без крыл.

ХОД КЛАССНОГО ЧАСА

Вступительное слово классного руководителя: «Всем хорошим я обязан книге», – говорил М. Горький. Думаю, что с ним согласны многие. Книги играют важную роль в жизни человека. И сейчас мы попытаемся это доказать.

Выступление заранее подготовленных учеников.

1-й ученик: Можете ли вы представить себе жизнь без книг? Это скучно и неинтересно! Как неприятно смотреть на лежебок, которые целыми днями сидят за компьютерами и телевизорами. Какой от них толк? А книга – это ключ к знаниям. Читая, ты узнаешь много нового и полезного для себя. Недаром говорят: «Люди перестают мыслить, когда перестают читать».

2-й ученик: Книга расширяет кругозор. Это так интересно – заглянуть в нее и увидеть прошлое: битвы и сражения, рыцарские турниры и походы. Из книг можно узнать о географических и научных открытиях, историю своей Родины, изучить культуру и религию других народов.

3-й ученик: Книга развивает мышление и фантазию. Как здорово представить себя героем или ученым, который вот-вот откроет новый закон физики или станет фараоном! Можно мысленно побывать в других странах и городах, очутиться в храме или мечети.

4-й ученик: Книги помогают нам принимать правильные решения. Знакомясь с героями книг, мы узнаем в них самих себя или своих друзей, учимся на чужих ошибках, стараемся их не допускать.

5-й ученик: Читая книги, мы начинаем грамотнее писать и лучше говорить, пополняем свой словарный запас. Книга делает нас более интересными людьми.

Классный руководитель: Нельзя забывать о том, что в определенном возрасте нужно читать соответствующие книги. Согласитесь, странно, если в шестнадцать лет человек читает сказки «Колобок» и «Курочка-ряба», а пятилетнему малышу мама на ночь читает «Войну и мир» Л. Толстого.

Я надеюсь, мы смогли убедить вас в том, что книги очень важны и необходимы людям. Они играют важную роль в жизни человека: учат, дают советы, с их помощью мы взрослеем и познаем мир.

Инсценировка

Литературная викторина (по изученным и знакомым произведениям). Участники делятся на 2 команды: команда родителей и команда учеников (по 7 человек).

Ведущий (классный руководитель или специально подготовленный ученик из старшего класса) задает вопросы викторины. За каждый правильный ответ команда получает очко.

Выигрывает команда, заработавшая наибольшее количество очков. Призы – книги.

Игра «Большие буквы»

(фрагмент телевизионной игры)

Игра состоит из двух раундов. Участники – ученики (команда из шести человек).

1 раунд

Ведущий задает вопросы (по изученному произведению). Раунд состоит из шести вопросов. За каждый правильный вопрос – большая буква. Из заработанных букв надо составить слово.

2 раунд (на подготовку ответа – 1 минута)

Из этих букв каждый член команды должен составить как можно больше слов. Выигрывает тот игрок, который правильно составит наибольшее количество слов. Приз – книга.

Игра «Пойми меня»

Играют 2 команды, по усмотрению классного руководителя они могут быть сборными, т. е. состоять из родителей и учеников. Каждой из них дается по 2–3 фрагмента из какого-либо произведения. Время на подготовку – 5–7 минут.

Каждая команда представляет фрагмент произведения без слов, только движениями, мимикой. Другая команда должна угадать, фрагмент какого произведения разыгрывают соперники.

Во время подготовки команд для остальных присутствующих можно провести игру «Знаешь ли ты пословицы и поговорки о пользе чтения?». За каждую названную поговорку или пословицу выдается жетон, а за наибольшее количество жетонов – приз (книга).

Выступления родителей (их необходимо подготовить заранее)

1-е выступление. Люди даже не замечают чудодейственного воздействия книги. Мы вправе сказать: если человек создал книгу, то нет сомнения в том, что книга создана человеком мыслящим и разумным!

2-е выступление. К книге, как к свету, тянутся стар и млад, в книге люди находят ответы на многие вопросы. Человечество обращается к книге за решением своих проблем: как жить, с кого брать пример, по какому пути пойти, в чем смысл жизни и т. д. И книга – верный друг и наставник – дает ответы на эти вопросы.

3-е выступление. В книге можно найти описание всей нашей жизни. Ребенок начинает познавать с помощью книги многое, ему еще не известное. В людях пожилого возраста книга пробуждает воспоминания о минувшем, позволяет вновь вернуться в молодые годы, осмыслить прожитый путь.

4-е выступление. Книга помогает людям в выборе жизненного пути, учит их избегать ошибок, выбирать правильное решение. Читая книгу, мы радуемся и печалимся, страдаем и негодуем, успокаиваемся и переживаем.

5-е выступление. Книга делает нашу жизнь более яркой и богатой, а наши чувства – глубокими. Книга незаменима, она способствует развитию человека, учит его мыслить, проникать в суть явлений, делать открытия, находить новое.

Заключительное слово классного руководителя: Классный час хотелось бы закончить строками из стихотворения Бориса Слуцкого «Человек с книгой»:

Человек с книгой. Вообще человек
С любой книгой, в любом трамвае,
В душных запах библиотек,
И даже пальцем листы разрывая,
Это почти всегда к добру:
Плохие книги встречаются редко.
Словно проба идет к серебру,
Идет к человеку книгой метка.
Моя надежда – читатели книг,
Хочется высказаться о них.
Они меня больше радуют,
Чем, например, вниматели радио.
Книгу почти всегда дочитают,
Даже библиотечную, не только свою.
Книгу берегут и переплетают,
Передают из семьи – в семью.
Радио – на миг. Газета – на день.
Книга – на всю жизнь.
Книга – ключ. Он открыт и найден.
Крепче держись!

***

Душа болит, когда книги жгут
Ради политики или барыша.
Зато когда их берегут –
Радуется душа.

Хочется, чтобы это стихотворение никого из нас не оставило равнодушным, чтобы всегда, всю жизнь вы были с книгой.

Рефлексия

Анализ и оценка результативности классного часа и деятельности по его подготовке и проведению проводится в форме цветограммы. При этом определяются:

- позиция ученика при проведении классного часа;
- отношения между участниками;
- удовлетворенность мероприятием;
- удовлетворенность психологическим климатом.

По окончании классного часа классный руководитель благодарит за участие родителей и дает им советы.

Советы для родителей

Рекомендации

Все знают, что читать лежа плохо, от этого портится зрение. В крайнем случае разрешите детям читать сидя в постели.

Увидев на столе у сына книгу, перевернутую вверх корешком, расшумитесь так, будто произошло нечто ужасное. Учите ребенка бережно относиться к книге: листать аккуратно страницы, не загибать их уголки.

Наши разговоры с детьми нередко малосодержательны, поэтому советуем: каждый день читайте детям вслух хорошую книгу. Это обогатит ваше духовное общение с ними.

Не бойтесь читать вслух даже старшим детям: нет лучшего способа приохотить ребенка к книге.

Как нет точной рецептуры для всей системы воспитания, так нет и абсолютно точных правил воспитания книгой. Дело это творческое, многообразное, индивидуальное в каждом конкретном случае. Однако очевидно: книга в семье, семейная библиотека – важное средство нравственного воспитания личности.

НОВОСТИ

Назначен новый министр образования и науки Казахстана

В Астане 22 сентября премьер-министр РК Карим Масимов представил коллективу Министерства образования и науки нового министра – Бакытжана Жумагулова, ранее занимавшего должность ректора КазНУ им. аль-Фараби.

Он заменил на этом посту Жансеита Туймебаева, занимавшего должность главы МОН РК с 10 января 2007 г. Ж. Туймебаев освобожден от занимаемой должности в связи с переходом на другую работу.

Бакытжан Жумагулов – ученый-математик, доктор технических наук, профессор, академик, лауреат Государственной премии Республики Казахстан в области науки, техники и образования «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері». До назначения на новую должность с 21 апреля 2008 г. работал ректором Казахского Национального университета имени аль-Фараби.

Ранее осуществлял деятельность на посту заместителя председателя Мажилиса Парламента РК (сент. 2007 г. – апр. 2008 г.), руководителя фракции НДП «Нур Отан» в Мажилисе Парламента РК (сент. 2007 г. – фев. 2008 г.); первого заместителя председателя НДП «Нур Отан» (июль 2007 г. – янв. 2008 г.), и.о. председателя партии «Отан» (НДП «Нур Отан») (апр. 2005 г. – июль 2007 г.).

Казинформ

ДИФФЕРЕНЦИРОВАННАЯ РАБОТА НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

В. А. Халиулина,
учитель начальных классов ШГ № 14, г. Астана

Поиск новых технологий с целью развития положительной мотивации к учению, повышению интереса к предмету и созданию условий для развивающего обучения подтолкнул меня к использованию нетрадиционных методов проведения уроков и технологии разноуровневого обучения.

Разноуровневое обучение, актуальное для большинства учителей начальной школы, направлено на преодоление:
- шаблона и формализма в преподавании;
- потери интереса к предмету;
- снижения навыков использования учащимися вычислительной техники;
- недостаточного развития логического мышления учащихся;
- обучения детей на одном уровне;
- низкой культуры математической речи учащихся.

Изучив труды многих учителей-новаторов, я разработала подход к реализации технологии разноуровневого обучения и использую в своей работе понятие «уровни сложности». Одним из путей повышения эффективности обучения математике является дифференцированная работа, основанная на разных уровнях деятельности и усвоения учебного материала.

По мнению Ж. А. Караева, обучение будет развивающим только в том случае, когда оно организовано по траектории, устремляющейся от низкого уровня к высшему, поскольку при этом развиваются мышление и умения, мотив,

активность, повышается качество знаний. С учетом этого мною разработаны разноуровневые задания по математике.

При составлении заданий принимались во внимание следующие уровни: ученический, алгоритмический, эвристический и творческий. Введение этих уровней предполагает усвоение материала не из-за увеличения объема изучаемого материала, а за счет последовательного продвижения по уровням знаний.

Рассмотрим возможности каждого уровня использования разноуровневых заданий.

Ученический (1-й):

- репродуктивные умения в стандартной ситуации;
- расчет по предложенным теме и формуле;
- решение аналогичных, типовых задач, требующих прямого использования формул;
- пересказ текста в том же виде и без комментариев.

Формируется такое качество знаний, как *правильность*. Сложность заданий предполагает выработку первичных навыков. Цели самостоятельной работы – выявление пробелов в знаниях, умениях и навыках; самопроверка; коррекция. В ходе проверки самостоятельной работы составляю диагностическую карту. Задания 1-го уровня обеспечивают обязательный минимум, не требуют трансформирования полученных знаний, собственных комментариев.

Алгоритмический (2-й):

- репродуктивные умения в измененной ситуации;
- решение аналогичных задач, требующих непрямого использования знаний;
- изложение текста со своим комментарием;
- самостоятельный подбор формул, схем (сравнение, наблюдение, описание и вывод).

Сложность заданий предполагает привлечение знаний, полученных при изучении других тем, использование более сложных методов, применение первичных навыков в новых условиях. Формируется *полнота* знаний. Выполнение заданий 2-го уровня сложности предусматривает применение полученных знаний и умений в измененной ситуации.

Эвристический (3-й):

- частично-поисковые умения;
- выполнение нетиповых заданий и решение нестандартных задач, требующих применения специальных приемов;
- самостоятельный подбор формул, схем (анализ, синтез, выделение главного, сравнение, рефлексия).

Этот уровень предполагает творческое применение умений и навыков, самостоятельное формулирование заданий, формирование способности анализировать, делать выводы. Формируется *осознанность* знаний. 3-й уровень

сложности предполагает выполнение нестандартных заданий, требующих применения специальных знаний, приемов. Можно предложить детям кроссворды, таблицы. Опираясь на частично-поисковый метод – основу эвристического уровня, – я считаю целесообразным давать задания по работе с алгоритмами.

Творческий (4-й):

- формирование творческих умений;
- постановка цели – самостоятельно находить решение проблемы с использованием новой информации.

Формируются *системность* и *прочность* знаний. Примерными заданиями 4-го уровня сложности являются составление детьми ребусов, кроссвордов, шарад, различных текстов, карточек и т. д. Цель таких заданий – пробуждать детскую любознательность, желание заглянуть за рамки учебника, формировать активное отношение к процессу познания.

Таким образом, каждый ученик последовательно продвигается от уровня к уровню со своей скоростью. После выполнения заданий всех уровней он награждается почетным званием «Помощник учителя» и вместе с педагогом консультирует своих товарищей. Происходит постоянное вытеснение модели обучения «учитель – ученик – учитель», используется модель взаимообучения «ученик – ученик» (с необходимой помощью и коррекцией учителя) и реализуется механизм самообучения.

Главные достоинства разноуровневых самостоятельных работ:

- полная занятость всех учащихся;
- развитие индивидуальных способностей каждого;
- повышение качества знаний;
- овладение приемами самостоятельной работы, самоконтроля и взаимоконтроля;
- формирование познавательной активности;
- гибкая система оценивания знаний школьников.

Систематический учет позволяет значительно повысить качество знаний учащихся, которые приучаются трудиться постоянно, а не от случая к случаю; вырабатывает у них трудолюбие.

Ведение *специальной тетради учета знаний* дает мне возможность всесторонне изучить возможности каждого ученика; всегда иметь под рукой сведения о его успехах и недоработках, что крайне необходимо при подготовке к урокам.

Тех, кто усвоил материал 1-го уровня сложности, я перевожу на 2-й, а с теми, кто не одолел его, работаем над устранением пробелов в знаниях.

Таким образом, эта система дает каждому ученику: и сильному, и среднему, и слабому – подняться на ступень выше в учебном плане. В основе системы лежит восхождение от простого к сложному с учетом возможностей зоны ближайшего развития каждого ребенка.

Это и есть развивающее обучение.

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Н. С. Павлова,
учитель ГУ Средняя школа № 36, г. Усть-Каменогорск

Наверное, всем знакомы картины: ребенок у телевизора, подросток с плеером, учащийся у компьютера. Сколько часов в течение дня ребенок проводит с техникой? А в течение месяца или года? Все это время он оказывается в духовном вакууме при отсутствии общения.

Современное общество вступило в новую фазу развития: из индустриального стало информационным. Это влечет за собой и изменения в образовательном пространстве: на смену традиционным методикам приходят различные инновационные технологии, в каждой из них есть огромные достижения. В информационно-компьютерной технологии решающее место занял компьютер как средство развития и расширения интеллекта учащихся.

Но наряду с позитивным влиянием компьютера на процесс обучения следует отметить и негативное: происходит «отторжение» ребенка от общения с окружающими людьми. Это значит, что в жизни школьника оказываются невостребованными такие компоненты обучения, как языковая и коммуникативная компетенции.

Общество немыслимо без общения. В сфере коммуникации человек осуществляет свои профессиональные и личные планы, получает подтверждение своего существования, поддержку и сочувствие, помощь в реализации жизненных планов и потребностей. Именно поэтому коммуникативные умения и навыки – это ключ к успешной деятельности субъекта и его жизни.

Формирование коммуникативной компетенции является актуальной проблемой. Дети младшего школьного возраста не всегда могут выразить свои мысли, чувства, ощущения, и это препятствует установлению контактов между взрослым и ребенком. При этом именно младший школьный возраст чрезвычайно благоприятен для овладения коммуникативными навыками. Дети в этом возрасте отличаются особой чуткостью к языковым явлениям, у них появляется интерес к осмыслению своего речевого опыта, решению коммуникативных задач.

Я провела анкетирование учащихся своего класса. Его результаты, показавшие, что в области общения у многих учащихся существуют проблемы, представлены в таблице.

Коммуникативные умения детей младшего школьного возраста

	Коммуникативные умения	Да	Нет
1	У меня много друзей	10	14
2	Я легко завожу знакомства с новыми людьми	11	13
3	Мне нравится выступать перед классом	15	9
4	Мне легко отвечать у доски	15	9
5	Мне нравится высказывать собственное мнение	11	13
6	Я могу излагать материал последовательно, не теряя нить рассуждения	12	12
7	Мне легко работать в группе	8	16
8	Я могу самостоятельно сделать сообщение на основе ключевых слов	9	15

Результатом образования сегодня должны быть не просто приобретенные знания, умения и навыки. Это воспитание и развитие свободной, образованной, творческой личности, способной жить в современном мире, готовой к саморазвитию в собственных и общественных интересах.

Каково значение коммуникативной компетенции для младшего школьника?

Во-первых, она влияет на учебную успешность. Приведу простой пример. Если ученик стесняется отвечать у доски или испытывает при этом чрезмерную тревогу, то его реальный ответ (как воплощение коммуникативной компетенции) будет хуже имеющихся у него знаний, а его оценка, соответственно, ниже.

Во-вторых, от коммуникативной компетенции во многом зависит процесс адаптации ребенка к школе, в частности, его эмоциональное благополучие в классном коллективе. Если он легко находит общий язык с одноклассниками, то испытывает психологический комфорт. И напротив, неумение контактировать с окружающими сужает круг друзей, вызывает ощущение непринятости, а в дальнейшем может провоцировать появление асоциальных форм поведения.

В-третьих, коммуникативная компетенция может рассматриваться в образовательном процессе не только как условие сегодняшней эффективности и благополучия, но и как ресурс эффективности и благополучия будущей жизни.

Учебно-воспитательный процесс становится эффективным и полезным лишь в том случае, если в этом процессе педагог развивает желание высказываться, читать, писать. Именно коммуникативная компетенция способствует формированию умений и навыков речевого общения, для которого необходимо создавать условия на каждом уроке. Речевая деятельность формируется во всех ее видах: чтении, говорении, письме. «Обучать общению, общаясь» – без этого условия нет урока.

Согласно психолого-педагогическим исследованиям коммуникативная компетентность включает следующие компоненты:

- *эмоциональный* (включает эмоциональную отзывчивость, эмпатию, чувствительность к другому, способность к сопереживанию и состраданию, внимание к действиям партнеров);

– *когнитивный* (связан с познанием другого человека, включает способность предвидеть поведение другого человека, эффективно решать различные проблемы, возникающие между людьми);
– *поведенческий* (отражает способность ребенка к сотрудничеству, совместной деятельности, инициативность, адекватность в общении, организаторские способности и т. п.);
– *личностный* (образуется особенностями личности, вступающей в общение, которые естественным образом влияют на содержание, процесс и сущность коммуникации).

Коммуникативная компетенция включает знание способов взаимодействия с окружающими людьми и событиями, навыки работы в группе, владение различными социальными ролями в коллективе.

В процессе коммуникации перед учащимися возникает необходимость договориться, заранее спланировать свою деятельность. Происходит становление субъектного отношения к другим детям, то есть умение видеть в них равную себе личность, учитывать их интересы, готовность помогать. Общаясь со сверстниками, ребенок учится управлять действиями партнера, контролировать их, показывает собственный образец поведения.

Коммуникативным навыкам детей необходимо учить. Для младшего школьного возраста можно выделить следующие средства, способствующие формированию коммуникативной компетенции:

К примеру, на уроках литературного чтения я предлагаю работу в группах, состоящих из 4-х человек. В произведении, которое мы изучаем на уроке, я предлагаю найти эпитеты (1-я группа), олицетворения (2-я группа), сравнения (3-я группа) и т. д. На уроке познания мира при закреплении темы «Жизнь животных» учащиеся работают со списком животных. Одной группе необходимо выбрать из него только млекопитающих, другой группе – птиц, третьей – рыб. Среди перечисленных животных встречаются редкие или уже исчезнувшие, поэтому дети пытаются самостоятельно ответить на вопрос: «Почему названия

этих представителей животного мира нам не знакомы?». При этом они высказывают собственные мнения, рассуждают, анализируют.

Одной из форм коммуникации, используемой на уроках, является монолог. Необходимо учить детей рассказывать, пересказывать, доказывать свою точку зрения, отвечать на вопросы. Эти коммуникативные умения учащиеся приобретают на уроках литературного чтения, когда участвуют в беседе о прочитанном, высказывают свое мнение, оценивают характеры героев, самостоятельно находят основную мысль произведения.

На уроках познания мира во 2-м классе ребята готовят разные сообщения, например, по темам «Жизнь растений», «Красная книга Казахстана», «Человек трудом славен». Как правило, это самостоятельная работа со справочной литературой, отбор интересного материала, оформление работы, а также попытка своими словами рассказать о чем-то и донести эту информацию до слушателей.

Уровень словарного запаса влияет на продуктивность речи ребенка. Анализируя результаты психологического исследования в классе, я смогла проследить динамику развития речевых навыков учащихся. Ее результаты представлены в следующей диаграмме.

Развитие речевых навыков учащихся 3 «А» класса

По диаграмме видно, что за период обучения с 1-го по 3-й класс количество учащихся, имеющих высокий уровень развития речевых навыков, увеличивалось, а число учащихся с низким уровнем – уменьшалось. Это свидетельствует о том, что выбранный подход дает положительную динамику формирования речевых навыков, а следовательно, и коммуникативной компетенции.

Таким образом, формированием коммуникативной компетенции можно заниматься на различных уроках. Если педагог, понимая проблему, помогает учащимся на своих уроках преодолевать проблемы в общении, то с течением времени у них формируется мотивация компетенции. В дальнейшем она станет предшественницей учебной компетенции и учебных достижений школьников.

САМОРАЗВИТИЕ ПОДРОСТКА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Л. А. Лопатько,
магистрантка КазНУ им. аль-Фараби, г. Алматы

Проблема саморазвития личности, актуальная во все времена, продолжает вызывать к себе интерес и сейчас. Она внедряется и в казахстанское образование. Здесь уместно вспомнить систему развивающего обучения, дистанционное образование, информационно-коммуникационные технологии, профильное обучение и т. д.

Казахстанская средняя общеобразовательная школа за последнее десятилетие заметно изменилась. Главными ее особенностями сегодня являются создание условий для развития личности; гуманизация и демократизация образования; выборочный характер содержания и направленности образовательных процессов по отношению к нуждам личности и общественной практики; гибкость и многообразие используемых средств, способов и организационных форм; открытость образовательной системы к дальнейшему самосовершенствованию и развитию. Однако стоит отметить, что все эти изменения проводятся в условиях прежней структуры и содержания средней общеобразовательной школы.

Для того чтобы быть успешным человеком в современном мире, необходимо постоянно заниматься саморазвитием, совершенствовать свои навыки и умения. Между тем система школьного образования хотя и рассматривает учащегося как субъект собственного совершенствования, но при этом не обеспечивает высокого уровня его саморазвития, так как не создает условий, которые побуждали бы учеников к поиску личностнозначимого смысла в данном процессе.

С момента выделения своего Я из окружающего мира ребенок формируется как субъект своей жизнедеятельности, поскольку начинает ставить цели, подчиняться собственным желаниям и устремлениям с учетом требований других. Однако субъектом саморазвития ребенок становится только в подростковом возрасте, когда происходят кардинальные изменения в самосознании, возникает чувство взрослости, идет процесс переориентации с детских норм на взрослые.

Саморазвиваться – значит становиться в высшей степени самим собой, понимать и осознавать свои мысли и чувства, уметь их выражать, объяснять, доносить до других. Общие вопросы построения равноправных человеческих отношений на границе подросткового возраста могут и должны стать для самих детей предметом специального изучения и освоения и, конечно, быть специальным полем деятельности педагога, предметом педагогической поддержки.

Если условия организации развивающей среды будут выполнены, то есть надежда, что к концу подросткового возраста у школьника сложится способность к постановке задач саморазвития.

На основе проблем, существующих в школе, был разработан и апробирован тренинг «Управление саморазвитием личности школьника», состоящий из десяти занятий. Некоторые из них приводятся ниже.

Занятие 1. Кто я такой?

Цель занятия: познакомиться с группой учащихся, настроить их на положительные взаимоотношения, выявить особенности класса.

Приветствие – знакомство. Проводится игра. Учитель берет в руки воздушный шар, называет свое имя, произносит пожелание на сегодняшний урок и весь день в целом, затем передает учащимся, а они по очереди называют свои имена.

Упражнение «Самый-самый наш плакат». Участникам предлагается разделиться на группы. Каждая группа рисует на плакате:

- название группы;
- состав группы, имена, возраст;
- любимое занятие;
- если бы у меня было одно желание, я бы загадал…
- вот мое любимое место.

Затем все плакаты вывешиваются на доску, а учащиеся рассказывают о своей группе.

Упражнение «Кто я?». Ребятам предлагается разделить лист бумаги на три графы. В первой графе они отвечают на вопрос: «Кто я?». Ответ должен состоять из 10 слов-характеристик, тех, что первыми приходят в голову. Во второй графе они пишут ответ на тот же вопрос, но характеризуют себя от имени своих родителей, знакомых, учителей, близких людей и т. д. После этого все листы перемешиваются, из них выбирается один. В нем весь класс заполняет третью графу на того, кто «попался».

Упражнение «Похвали себя за то, какой ты хороший!». Ребятам предлагаются листы с незаконченными предложениями, которые необходимо закончить *(Мне есть чем гордиться... Сегодня я сделал… Я разбираюсь в этом вопросе, так как…).*

Подведение итогов. Участники высказывают или записывают свои ощущения *(Сегодня я узнал, что… Я был удивлен тем, что… Мне понравилось то, что… Я был разочарован (огорчен) тем, что…).*

Занятие 2. «Я реальный и Я идеальный»

Цель занятия: выявить имеющиеся у учащихся знания о процессе саморазвития, наметить пути дальнейшего саморазвития.

Упражнение «Понятие». Учитель записывает на доске слово «саморазвитие», а затем учащиеся говорят о своих ассоциациях и записывают их. После этого выбираются самые основные, из них формируется общее понятие.

Упражнение «Я реальный и Я идеальный». Ребятам предлагается на листе белой бумаги нарисовать себя в настоящем с использованием цветных карандашей, фломастеров или красок. На другом листе они рисуют, какими они видят себя в будущем. Учитель задает следующие вопросы: Каковы ваши основные черты в реальности? Какие чувства у вас вызывают рисунки? Каким вы хотите стать в будущем? Что для этого необходимо сделать? и т. д.

В заключение можно провести упражнение «Чему я научился?». Участники записывают незаконченные предложения, данные педагогом, и завершают их *(Я научился… Я сегодня узнал… Самым важным для меня было…).*

Занятие 3. «Кто такой лидер?»

Цель занятия: познакомить учащихся с понятием «лидер», разобрать основные качества, необходимые успешному лидеру.

Сообщение учителя. Лидер (от англ. *leader* – ведущий) – лицо, способное воздействовать на других для совместной деятельности, направленной на удовлетворение интересов данного сообщества. В общественной жизни лидер – центральная фигура в определенной группе. Лидера можно выделить практически в каждом виде деятельности и в любой исторический период. В любой группе тоже есть лидер. Он может быть назначен официально, а может и не занимать никакого официального положения, но руководить коллективом в силу своих организаторских способностей. Руководитель назначается извне, а лидер выдвигается «снизу».

Если человек занимает руководящую должность, то он является *формальным лидером*. Рассмотрим пример. Человек, занимающий должность директора завода, замечает, что один из его заместителей, имеющий меньше формальной власти, с большим успехом управляет стрессовыми и конфликтными ситуациями или решает жизненно важные для предприятия проблемы. К тому же он пользуется поддержкой, доверием, уважением работников. Следовательно, можно сделать вывод: человек, занимающий высокую должность, не всегда может автоматически стать лидером в организации.

В рассмотренном примере мы можем говорить о *неформальном лидере* – заместителе директора. Его предпочитает большее количество людей в любой ситуации выбора.

Упражнение «Качества, необходимые лидеру». Учитель записывает на доске вопросы, на которые учащиеся должны дать ответы.

– Какими качествами должен обладать лидер?
– Какие черты характера должны быть у лидера?
– Что нужно делать, чтобы стать лидером?

– Как можно отличить лидера от любого другого человека?
– Есть ли в вашем классе лидер?

Упражнение «Если бы лидером был я…». Учащимся предлагается составить (устно или письменно) небольшой рассказ.

Упражнение «Рюкзак». Подведение итогов. Ребятам предлагается нарисовать рюкзак, затем «положить» в него те знания и навыки, которые он приобрел на уроке.

В заключение отметим, что использование разработанных и апробированных нами методов работы позволяет наладить доверительные отношения учителя с классом, учащихся между собой. Кроме того, в процессе урока можно выявить проблемные вопросы, существующие у ребят, и помочь в них разобраться. Следует подчеркнуть также, что учителю следует принять участие в процессе саморазвития школьников, так как на первых порах им необходима помощь педагога и родителей.

В процессе проведения тренинга учащиеся стали более четко представлять план своего дальнейшего саморазвития. Об этом свидетельствуют их творческие работы, где они описывают свои маршруты по достижению цели. Многие определились с будущей профессией, наметили наиболее важные и необходимые меры по саморазвитию, способствующие достижению поставленной цели.

НОВОСТИ

Глава правительства поручил назначенному руководителю МОН РК добиться скорейшего принятия нового закона о науке

Премьер-министр РК Карим Масимов 22 сентября представил коллективу Министерства образования и науки РК нового министра Бакытжана Жумагулова.

К. Масимов поблагодарил бывшего министра Жансеита Туймебаева за добросовестное выполнение своих обязанностей и пожелал успехов на новом месте работы.

Премьер-министр поручил назначенному руководителю Минобразования продолжить работу по развитию образовательной политики страны.

В частности, К. Масимов дал указание в скорейшие сроки провести через Парламент Закон «О науке».

«Тем более, что вы в недавнем прошлом и сами депутат Мажилиса. Я думаю, что вам это будет легче», – отметил глава правительства.

К. Масимов также подчеркнул, что по вопросу образования уже расставлены четкие приоритеты. Теперь же предстоит практическое исполнение этих направлений. В том числе, высшего, профессионально-технического, школьного и, что немаловажно, дошкольного образования по программе «Балапан».

В заключение глава правительства добавил, что в декабре будет проведено заседание по вопросам молодежной политики, а в следующем месяце – по развитию государственного языка.

Казинформ

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЛИЧНОСТИ ЧЕРЕЗ ИГРОВЫЕ ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ

(на примере уроков географии)

А. А. Абилова,
преподаватель высшей категории
Колледжа менеджмента и бизнеса, г. Астана

***К** главным задачам образования и воспитания личности относят формирование базовой культуры, всемерное развитие личностного потенциала обучающихся. Одной из его составляющих является творческий потенциал, при развитии которого повышаются познавательный интерес к предмету, уровень интеллектуального развития, степень самостоятельного мышления, появляется заинтересованность в выполнении заданий поискового характера, формируются любознательность, вера в себя, убежденность.*

Цель технологии обучения творческой деятельности состоит в содействии проявлению природных качеств каждого ученика, а не в доведении творческих способностей до задуманного уровня.

Посредством игры я стараюсь выявлять, развивать и усиливать творческий потенциал личности, поскольку игра способствует развитию, обогащает жизненным опытом, готовит «почву» для успешной деятельности в реальной жизни. В игре воспроизводятся нормы человеческой жизни и деятельности, интеллектуальное, нравственное и эмоциональное развитие личности обучающихся. Игры универсальны для любого этапа урока или его типа.

Таким образом, **основными целями обучения** при развитии творческого потенциала личности через игровые формы являются следующие:

обучающая – обеспечение достижения заданного уровня обученности, обобщение и закрепление изученного материала;

воспитывающая – формирование опыта эмоционально-ценностного отношения к миру в процессе игры как основной форме обучения;

развивающая – развитие общечеловеческих способностей личности для формирования адекватной социальной самооценки выпускника.

Урок, построенный в игровой форме, изменяет приоритеты в учебном процессе: от усвоения знаний и умений – к развитию и формированию личности со всех сторон. В этом случае применение знаний и умений требуется на протяжении всего урока.

В процессе игрового обучения изменяются стиль и характер общения, а также функция педагога: он становится организатором, координатором и консультантом на уроке. В игре каждый обучающийся перестает быть незамеченным (в отличие от традиционного урока), от каждого требуется новое творческое начинание.

Для того чтобы в процессе игры раскрывался и совершенствовался творческий потенциал личности, я использую разнообразные творческие задания: интеллектуально-логические, интеллектуально-эвристические, коммуникативно-творческие. Благодаря использованию этих приемов в процессе игры формируются качества творческой личности: любознательность, наблюдательность, воображение, фантазия. При этом мышление, воздействующее на возможные способности личности, становится индивидуально-неординарным.

Для развития творческого потенциала личности я использую игровые формы на протяжении всего курса географии в колледже. Обучение я стараюсь разнообразить различными играми: сюжетно-ролевыми, деловыми, блиц-играми и т. д. Тем не менее, считаю, что проводить игры на каждом уроке географии нецелесообразно, так как в конечном итоге это приведет к снижению интереса к предмету. Именно поэтому урок-игру я чередую с традиционными формами проведения урока, но применяю игровые ситуации, охватывающие лишь один из его этапов. К примеру, провожу игру «Что? Где? Когда?» на этапе проверки знаний урока, целью и преимуществом этой формы является контроль знаний. При этом происходит максимальный охват учащихся и развивается их познавательный интерес к предмету.

Вот некоторые виды творческих заданий.

Урок на тему: «Лучшая туристическая фирма года».

Урок проводится в рамках курса «Экономическая и социальная география мира» после изучения темы «География международных экономических связей».

Подготовительный этап

На предыдущем уроке учащиеся были разбиты на 5 смешанных (с учетом уровня обученности) групп. Каждая группа, которая представляет туристическую фирму, должна разработать ее название, логотип и девиз, выбрать президента (он и является капитаном команды). Кроме того, команда определяет туристский маршрут по одной из пяти стран с высоким уровнем развития международного туризма (Франция, США, Испания, Италия, Венгрия), составляет кроссворд о наиболее известных достопримечательностях выбранной страны (не более 7 слов).

Туристский маршрут оформляется в наглядной форме. Я могу предложить образец выполнения маршрута по какой-либо стране, а команда, по аналогии или самостоятельно, готовит свои варианты.

Для того чтобы составить кроссворд, группа должна хорошо знать достопримечательности «своей» страны, поэтому я рекомендую соответствующую литературу, из которой обучающиеся могли бы почерпнуть необходимый материал для подготовки данного задания.

Из группы сильных учеников в жюри выбираются 3 человека, которые следят за регламентом выступления и оценивают работы групп.

При распределении заданий выдаются требования, распечатанные на бумаге.

Требования к содержанию раскрытия проблемы:

– продемонстрировать аргументированность изложения материала;
– показать умения анализировать, обобщать и делать выводы;

– использовать политическую карту мира и заранее подготовленную наглядность.

Требования к предоставляемым работам:

– четкость изложения;
– соблюдение регламента;
– оригинальность оформления и изложения своего вопроса.

Требования к поведению участников ярмарки:

– участие в презентации всех сотрудников фирмы;
– корректность поведения при обсуждении проблем.

В самом начале присутствующие фирмы представляются.

Цель игры – решение основных вопросов: какие регионы мира принимают основные международные потоки туристов? с чем это связано?

Ход игры

Ведущий: Наше занятие посвящено международному туризму как одной из форм международных экономических связей между странами. В современных условиях возросшего благосостояния, культурных запросов населения, развитого транспорта туризм получил широкое развитие. В ряде стран он стал отраслью международной специализации, приносящей немалые доходы государству (Австрия, Швейцария, Франция, Италия, Ватикан, Греция, Испания, Монако и т. д.).

Сегодняшний урок мы проведем в виде ярмарки. *Ярмарка* – это периодически действующий рынок, собирающийся регулярно в одно и то же время года в определенном месте и на определенный срок. Цель ярмарки – дать возможность ее участникам-экспонентам выставить образцы своего производства, продемонстрировать новые достижения с целью заключения торговых и других сделок.

На нашей ярмарке представлены три ведущие туристические фирмы.

Давайте попытаемся определить лучшую туристическую фирму года. На презентации все фирмы должны соблюдать определенные требования *(оглашаются требования, которые должны быть отпечатаны и находятся у рабочих групп и в жюри).*

Конкурс «Визитная карточка»

Каждая группа представляет президента своей туристической фирмы, ее название, логотип и девиз.

Время презентации – 3 минуты. Максимальное количество баллов – 5.

Конкурс «Туристский маршрут»

Группа представляет свой оригинальный маршрут по выбранной стране с наглядным материалом, изготовленным своими руками или другой (что менее предпочтительно).

Время – 7 минут. Максимальное количество баллов – 10.

Конкурс «Неизвестные нам страны, а может и ...»

Команды обмениваются заранее составленными кроссвордами.

Время работы – 5 минут. Максимальное количество баллов – 7 (за каждый правильный ответ – 1 балл).

Конкурс «Реклама»

Из данных слов составить рекламу.

Слова: *город, счастье, трава, автомобиль, шум, палатка.*

Время работы – 5 минут. Максимальное количество баллов – 7.

Заключительный этап

По окончании игры жюри присуждает 1, 2 и 3-е места командам-участницам по категориям. При подведении итоговой оценки за урок для каждого ученика учитывается степень его работы в группе (эта оценка обсуждается группой и выставляется ею же) и, соответственно, место, занятое этой группой в игре.

Таким образом, с помощью игры возможно выявление и развитие творческого потенциала учащихся, поскольку именно благодаря игровым формам обучения формируется активность мыслительной деятельности и определяется направление к поиску дополнительной информации. Игры в группах реализуют многие принципы обучения. Кроме того, благодаря эмоциональному эффекту игры учащиеся совершают своего рода открытия, обогащающие их жизненным опытом.

ВНИМАНИЕ!

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА НА 2010 г.

Подписной индекс – 74133

Журнал «Справочник классного руководителя» выходит на казахском и русском языках

Тел.: +7 (727) 32-36-212, skr@mcfr.kz

KAZAKHSTAN

ВНЕКЛАССНАЯ РАБОТА ПО ЭКОНОМИКЕ

В. С. Пак,
заместитель директора по профильному обучению
ГУ «Комплекс: школа – сад – гимназия № 2», г. Усть-Каменогорск

В статье представлен опыт формирования образовательного пространства школы, способствующего развитию одаренности учащихся средствами внеклассной работы по экономике.

Основными характеристиками информационного (постиндустриального) общества являются требования готовности человека к вариативности и ответственности в постановке своих жизненных целей и задач, в принятии им самостоятельных решений, а также необходимость свободы в его действиях, оценках, суждениях. Постиндустриальное общество испытывает потребность в ответственной, самоактуализирующейся, саморазвивающейся личности, раскрывающей свои способности в разнообразных видах деятельности.

Проблема развития способностей учащихся заложена в нормативных документах, посвященных модернизации общеобразовательной школы Республики Казахстан. Главная цель 12-летнего среднего общего образования на общенациональном уровне, – говорится в них, – это подготовка конкурентоспособной личности, готовой к эффективному участию в социальной, экономической и политической жизни Республики Казахстан. Необходимо также способствовать формированию компетентной, активной, творческой личности, готовой к успешной и эффективной деятельности.

Для выявления и развития одаренности учащегося необходимо наличие насыщенного и продуктивного образовательного пространства. Оно начинается там, где происходит встреча образующего и образующегося, их совместное проектирование и строительство предмета их совместной деятельности, и начинают выстраиваться определенные связи и отношения между ними.

Учебный процесс – это базис, на котором учащиеся для дальнейшей успешной социализации овладевают необходимыми знаниями, умениями и навыками. Однако необходимо отметить, что жесткие рамки регламентированного учебного процесса, большей частью ориентированного на критерии формализованного контроля, в недостаточной мере позволяют заниматься развитием способностей учащихся. В этом случае образовательное пространство обогащается за счет совершенствования внеклассной работы, где возможности для продуктивного взаимодействия образующего и образующегося имеют качественно иной характер.

Уровень знаний и умений учащегося, его компетенции формируются на уроке, а реализация субъектного опыта, развитие ценностного отношения учащегося к предметным знаниям развивается во внеклассной работе учителя.

Большинство педагогов определяют внеклассную работу как учебно-воспитательный процесс, реализуемый во внеурочное время сверх учебного плана и обязательной программы коллективом учителей и учеников на добровольных началах, непременно с учетом интересов всех ее участников и индивидуальных особенностей учащихся. Кроме того, при организации внеклассной работы необходимо учитывать и коммуникативную активность школьников как принцип, стимулирующий и вовлекающий их в использование новых материалов, познавательная ценность и занимательность которых вызывает потребность в общении, развивает коммуникативную компетентность школьника.

В планировании и проведении внеклассной работы по предмету необходимо принимать во внимание, что она значима и эффективна в том случае, если каждое ее мероприятие органически вписывается в учебно-воспитательный процесс школы. В связи с этим все формы внеклассной работы должны координироваться администрацией школы и органически сочетаться с планами работы классных руководителей, деятельностью школьного соуправления.

Как осуществляется проектирование и строительство образовательной среды во внеклассной работе в нашей гимназии?

Гимназия активно работает над развитием способностей учащихся и формированием у них субъектного экономического опыта. Экономический опыт – это отражение в сознании школьников объективных законов окружающей действительности, приобретенных в процессе организованного экономического образования и воспитания в условиях школьного коллектива, реализация их разнообразной деятельности по решению доступных экономических проблем.

Экономическое образование учащихся в нашей гимназии является приоритетным (профильным) направлением. Оно направлено на глубокое осмысление учениками экономических знаний, превращение их в убеждение и реализацию в разнообразной деятельности (учебной, трудовой, общественно-полезной, собственно предпринимательской и т. д.).

Прикладной характер экономического образования позволяет развивать у учащихся гимназии умение мыслить экономическими категориями, самостоятельно и оперативно принимать решения, коммуникабельность, конкурентоспособность, субъектные данные, которые являются структурными компонентами предпринимательской одаренности.

Согласно приказу МОН РК содержание предмета «Экономика и финансовая грамотность» в гимназии интегрировано в 4–6 классах по 0,5 часов в преподавание предметов «Познание мира» (4 класс) и «Технология» (5–6 класс). Введены занятия по основам экономики и финансовой грамотности в 7–9 классах в течение года по 0,5 часов за счет интеграции с предметом «Технология». В 10–11 классах экономика преподается на уроках технологии. Вместе с аттестатом об общем среднем образовании выпускники получают сертификат менеджера среднего и малого бизнеса.

Внеурочная деятельность по предмету является продолжением уроков. В гимназии учащиеся вовлекаются в активную внеурочную деятельность по самым различным направлениям. Гимназисты успешно участвуют в городских предметных олимпиадах, конкурсах научных проектов, областных олимпиадах школ деятельностного типа, проводимых центром «Восток», во всех интеллектуальных конкурсах, проводимых центром «Дарын». В 11-й раз команда гимназии побывала в г. Бердск на международной экономической олимпиаде «Шаг в мечту». Наши гимназисты участвуют и во всероссийском чемпионате по моделированию экономики и менеджмента.

Хорошую школу по формированию активной жизненной позиции и субъектных способностей проходят ученики, участвуя в работе органов самоуправления гимназии, объединенных в республику «Экон». Это в определенной степени развивает их организаторские и коммуникативные способности. Республика «Экон» – это и орган самоуправления, и игра, в которой школьники приобретают опыт экономического взаимодействия.

С началом учебного года каждый класс начинает зарабатывать «эконы», которые даются за хорошую учебу, помощь в школьных делах, участие в различных общешкольных и внешкольных мероприятиях и т. д.

«Эконы» реализуются на аукционе, который традиционно проходит в День гимназии. Это мероприятие проводится ученическим соуправлением гимназии во время декады экономических знаний. Здесь моделируются реальные экономические отношения, учащиеся применяют свои интеллектуальные и физические способности для достижения успеха. Самое главное – обеспечивается живой интерес учащихся к событиям, заданиям, мероприятиям экономического характера, творческим конкурсам, развиваются креативные способности и т. д.

В период проведения Дня гимназии учащиеся могут заработать «эконы», участвуя в различных конкурсах и работе «Биржи труда», которая занимается распределением поручений учителей, органов соуправления и т. д.

К СВЕДЕНИЮ

Планирование, разработка и проведение мероприятий осуществляются учащимися совместно с учителями. Соуправление сопровождает процесс подготовки к мероприятиям, распределяет участки работы и наделяет определенными полномочиями своих представителей, которые должны контролировать деятельность учащихся гимназии на протяжении всего дня. Именно этот этап совместного творчества важен для реализации идей субъектного подхода в обучении, поскольку здесь происходит живое взаимодействие, развиваются индивидуальные способности учащихся.

Следует отметить и проведение учебно-трудовой практики. В 10-х классах она проводится в форме профильных курсов по экономике, математическим методам в экономике, информатике и деловому английскому. Учителем экономики Н. Н. Симоновой разработана программа для летней практики, в нее включены практикумы по организации бизнеса и решению экономических задач, использование интерактивных игр («Менеджмент и экономическое моделирование», «Банки в действии», «Инвестирование в будущее», «Фондовый рынок» и др.).

В процессе этого курса учащиеся приобретают новые знания, обогащают свой жизненный опыт в ходе проводимых ими исследований рынка услуг и обработки полученных статистических данных. Кроме того, они имеют возможность непосредственного общения с населением города при проведении опросов и анкетирования, получают возможность применить свои интеллектуальные, организаторские способности на практике. Многие процессы, происходящие в обществе, они могут правильно оценить с экономической точки зрения. Необходимо отметить, что на летней практике школьники разрабатывают исследовательские проекты по экономике, с ними они участвуют в школьных и городских соревнованиях проектов.

Экономическое образование, являясь приоритетным, не подменяет собой разностороннее содержание образования школы, а лишь придает ему специфическую окраску, которая формирует имидж гимназии.

НОВОСТИ

Школьный обед за 30 тенге

Практика проведения тендеров на организацию школьного питания по минимальной цене губительна для растущего организма. К такому выводу пришли депутаты Уральского городского маслихата на своей очередной сессии.

Оказалось, упомянутые тендеры сегодня выигрывают предприниматели, готовые кормить учащихся не за 100 тенге в день, а всего лишь за 30–40. Такое положение вещей на корню губит инициативу властей по обеспечению полноценного питания в школьных столовых.

Решено основательно изучить этот вопрос, подключив к нему не только педагогов, но и специальную рабочую группу.

По мнению народных избранников, вызывает опасение и качество питьевой воды в школах. Поэтому и здесь нужен комплексный подход с участием специалистов санэпидемстанции и отдела экспертизы и стандартизации.

На основе тщательных проверок будет принято соответствующее решение по доочистке воды в школьных и дошкольных учреждениях. Кстати, в пяти школах города столовые вообще отсутствуют, и дети вынуждены довольствоваться скромными буфетами.

Газета Экспресс К

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРИЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ УРОКОВ-ЭКСПЕРИМЕНТОВ И ИНТЕГРАЦИОННЫХ УРОКОВ

(из опыта учителя-предметника)

А. И. Семке,
директор МОУ СОШ № 11, заслуженный учитель Кубани,
Учитель года России – 2000, лауреат премии им. Я. Корчака,
г. Ейск, Краснодарский край

Учитель, излагая новую тему, давая необходимые объяснения и практические задания, должен добиваться правильного и полного понимания изученного материала, учитывать потребности неуспевающих и способных учеников, развивать их творческие и интеллектуальные способности. Урок-эксперимент и интегративный урок с применением активных форм работы призваны совершенствовать эти и многие другие познавательные и обучающие моменты.

Применяя активные формы работы на уроке, учитель создает условия для самообразования и систематического изучения нового материала. Положительное **воспитательное воздействие при решении познавательных задач** возникает при понимании, осмыслении ценностной ориентации, т. е. при участии каждого ребенка в содержательной структуре урока. **В результате активизации мыслительной деятельности,** развивающей составляющей работы ученика на уроке, можно получить высокие результаты учебной деятельности, хороший уровень образовательной подготовки и высокий уровень воспитанности.

На мой взгляд, изучение физики надо начинать с познания природы. Именно раскрывая секреты живой и неживой природы, человек находит ответы на многие вопросы и постигает практическую значимость предмета.

Рассматривая некоторые приемы и способы проведения таких видов занятий, как урок-эксперимент и интегрированный урок, я не могу обойти вни-

манием **игровые формы обучения**, прочно вошедшие в арсенал учителей-предметников. Эти формы активизируют мыслительную и познавательную деятельность, стимулируют процесс обучения в свободной, непринужденной обстановке. При этом очень важно, чтобы каждый ребенок включился в умственную и творческую деятельность. Игровые формы универсальны, они могут применяться как элементы уроков, самостоятельных занятий или внеклассных мероприятий.

Психологи считают, что пояснительно-иллюстративный и словесный методы, показ «делай, как я» не развивают мышление ребенка. Игровые формы обучения не только формируют активность мыслительной деятельности, но и направляют ребенка к поиску дополнительной информации. Игры в группах реализуют принципы «учение через общение», «учение с увлечением». Эмоциональный эффект игры состоит в своего рода открытиях, которые совершает ученик, участвуя в игре.

На уроках физики можно использовать различные виды игр:

– ***логические***, т. е. способные развить способность человека к осуществлению интеллектуальной деятельности, знание и умение применять законы познавательной деятельности в решении определенных задач. Так, для индивидуальной работы можно предложить логическую игру **«Третий лишний»**. Из группы слов необходимо исключить лишнее слово: весы рычажные, стакан, мензурка, ареометр; масса, объем, плотность, сила; миллиграмм, тонна, литр, пуд; железо, вода, пробка, фарфор;
– ***интеллектуальные***, способные создавать интеллектуальное умение, т. е. сформированную в процессе учебной деятельности способность к решению учебных задач познавательного и творческого характера в стереотипных и измененных условиях (проблемных ситуациях). Эта способность основана на актуализации полученных знаний и навыков, творческом использовании системы приемов, методов и средств овладения предметом, она обеспечивает готовность учащихся к самостоятельным умственным и практическим действиям в учебной и жизненной практике. **Пример интеллектуальной игры на уроках физики**. Назовите имя ученого, который первым отказался от идеи о выделенном положении Земли во Вселенной. Земля в системе этого ученого, как и другие планеты, обращается по окружности вокруг Солнца и вращается вокруг своей оси. Первое изложение своей идеи он дал в рукописном труде «Малый комментарий о гипотезах, относящихся к небесным движениям» в 1515 г. (имя ученого – Николай Коперник);
– ***ролевые*** (англ. *Role-playing game*, далее – RPG) – игра учебного или развлекательного назначения, где участник играет какую-то роль и действует соответственно ей. Участники RPG не руководствуются внешним сценарием поведения, а то, как будут развиваться события, зависит от действий игроков. Таким образом, сам процесс игры представляет собой моделирование группой людей той или иной ситуации. Сюжет и мир RPG составляют основу ролевой игры. Мир может быть полностью придуманным или основываться на каком-нибудь художественном произведении (книге, фильме, пьесе и т. д.). Главной задачей ролевой игры может быть

исследование мира, поэтому ролевую игру можно с успехом использовать на уроках физики. Сюжет и тему игры учитель вместе с учениками могут разработать и определить, чтобы потом придерживаться основных ее направлений;

– ***дидактические игры***, которые по праву считаются одним из эффективнейших средств обучения. Если во время занятия педагог осуществляет так называемое прямое обучение, то в дидактической игре познавательные задачи (например, определение свойства и качества предмета, классификация и группировка различных предметов) соединяются с игровыми (отгадать, выполнить роль, соревноваться и др.), что и делает дидактическую игру особой формой обучения, т. е. легким, быстрым и непреднамеренным усвоением знаний. Планируя занятия, включающие дидактические игры, необходимо учитывать не только программное содержание, но и игровые задачи и действия, правила игры, иначе произойдет процесс ее разрушения. Каждая дидактическая игра содержит в основном одну-две задачи, которые определяют ход игры. При использовании дидактической игры учитель должен следовать определенным педагогическим принципам:

1) опираться на уже имеющиеся у ребят знания, полученные путем непосредственного восприятия;

2) следить за тем, чтобы дидактическая задача была достаточно трудна и в то же время доступна;

3) поддерживать интерес к игровому действию и его разнообразию;

4) постепенно усложнять дидактическую задачу и игровые действия;

5) конкретно и четко объяснять правила.

На уроках физики можно провести, к примеру, дидактическую игру **«Кубик формул»**, в которой принимает участие весь класс. Предварительно готовится кубик, на гранях которого записываются формулы. Учащиеся бросают кубик и читают формулу, записанную на верхней грани. Игра служит для хорошего запоминания формул. На гранях кубика можно записывать термины, единицы измерения, делать рисунки приборов и т. д.

Игра в огромной степени способствует развитию детей. Основой игры является реальная жизнь. Именно это вызывает у школьников на уроке эмоциональный подъем, повышает работоспособность, которая трансформируется в творчество. А новое, как правило, всегда порождает любопытство и любознательность, проявление которых вызывает стремление к получению новых знаний.

Теперь перейдем к рассмотрению урока **интегративного** типа. Как известно, это особый тип, объединяющий в себе обучение одновременно по нескольким дисциплинам при изучении одного понятия, темы или явления. В таком уроке всегда выделяются ведущая дисциплина, выступающая интегратором, и дисциплины вспомогательные, способствующие углублению, расширению, уточнению материала ведущей дисциплины.

Интегративные уроки могут объединять самые разные дисциплины, а могут включать лишь отдельные составляющие – содержание, методы. Например, можно интегрировать содержание дисциплин с сохранением методов обучения ведущей дисциплины, хорошо интегрируются уроки физики и литерату-

ры, физики и биологии. Урок физики в случае интеграции его, к примеру, с литературой становится ведущим и сохраняет присущие ему методы. По ходу раскрытия темы в него вставляются стихи, описывающие или имитирующие в художественной форме изучаемые физические явления.

Для активизации мыслительной деятельности я использую **игру «Блиц-опрос»**. Сначала я задаю вопрос, а затем каждая группа по очереди задает вопрос другим группам. За каждый правильный ответ группа получает жетон. В дальнейшем оценивание ответов, мыслительной деятельности учащихся или групп, оригинальность идеи, даже попытки объяснения учитель осуществляет с помощью жетонов. Ученик или группа, набравшая большее количество жетонов, в конце урока получает «отлично». Жетоны отличаются по цвету: личный жетон – красного цвета, жетон для оценки группы – оранжевого.

Примерные вопросы.

1. Из стихотворения Ф. И. Тютчева.

Еще земли печален вид,
А воздух уж весною дышит,
И мертвый в поле стебль колышет,
И елей ветви шевелит…

Вопрос: К какому виду колебательных движений относится колыхание стебля, ветвей елей?

Ответ: К вынужденным колебаниям.

2. Из стихотворения В. Кочеткова «Епифановская медь».

В декабре,
В глухую пору волчью,
В мартовскую
Заметь-гололедь
По всему Самарскому Заволжью
Пела епифановская медь.
Малые с захлестом тенорили,
Басовито ухал
Великан.
И, крестясь,
Старухи говорили:
– Дан же, окаянному, талант!

Вопрос: Можно ли колокол назвать источником колебаний?

Ответ: Да.

Продолжением блиц-опроса может стать игра **«Шифровка»**. Группам раздаются карточки с буквами, в течение одной минуты необходимо составить из этих букв 3 физических термина и дать им определение.

А	У	,	Р	Т	Е	О	Т
Ч	,	Д	М	А	С	П	А
А	Д	О	И	И	Т	Л	П

6—977

Ответ: амплитуда, период, частота.

После игры «Шифровка» группам предлагается конкурс **«Знатоки формул»**. Ребятам предлагаются карточки с обозначениями физических величин, из которых они должны составить формулы и прочитать их.

T	t	N	v	1/T
1/v	T	t	N	v

В зависимости от темы на интегрированных уроках следует приводить небольшой **словарь терминов**, например:

метроном (от греч. *metros* – мера, *nomos* – закон) – прибор, производящий определение количества тактовых долей;

диапазон (от греч. *dia pason* – через все струны) – звуковой объем голоса или музыкального инструмента;

вибратор (от лат. *vibrare* – колебать, качать, дрожать) – система или устройство, где возбуждаются колебания;

акустика (от греч. *akuo* – слышу) – наука о звуке.

В ходе интегрированных уроков школьники изучают источники информации, аккумулируя и обобщая эту информацию, а после этого выносят на суд других групп. Во время информационного боя (так я называю этот этап урока) проводятся экспериментальные работы, которые предлагаются учащимся.

На интегрированных уроках я стараюсь приводить цитаты из классических литературных источников, рассматривать физические явления на основе примеров из биологии, истории и других наук. Подчеркну, что именно в этом заключается своеобразие этого типа урока.

Другой тип урока – **урок-эксперимент**. Помимо обычных этапов урочного плана (организационная часть, закрепление знаний и т. д.) я стараюсь вводить свои, индивидуально разработанные ***«Познавательные страницы»***. Так, по теме «Магниты» я предлагаю учащимся такой вид работы, как презентация в классе подготовленного заранее сообщения на заданную тему («Электромагниты в технике», «Магнит для тренировки спортсменов» и т. п.). При подготовке ребята используют различные источники информации: библиотечные ресурсы, электронные учебники, Интернет, видеотеку, мультимедийные источники информации. С помощью проектора мини-рассказы иллюстрируются слайдами, схемами и т. д. Таким образом, ребята учатся анализировать источники информации, классифицировать и обобщать их, проводить презентацию изучаемого материала. Бесспорно и то, что при этом развиваются самостоятельность мышления и интеллекта, грамотная устная речь.

На уроках-экспериментах, на мой взгляд, учащиеся **должны работать в группах**. Помимо решения образовательных задач этот вид работы на уроке способствует воспитанию чувства товарищеской взаимовыручки и помогает формированию этики групповой работы. Группы на проводимых уроках-экспериментах формируются по желанию учащихся, однако следует учитывать, что все группы должны быть равнозначными: в их состав группы должны входить отличники, успешные ученики и те, которым учеба дается с трудом. Каждой

группе необходим компьютер с выходом в Интернет и другие источники информации. В течение отведенного времени группа готовит тексты мини-рассказов (докладов), познавательную информацию.

Очень важно грамотно организовать групповую работу, для которой не требуется дополнительного материала, вспомогательного оборудования и особых помещений, она может проводиться в больших и маленьких классах.

Работа в группах помогает учителю внедрять активные подходы в образовании, а детям – вырабатывать навыки критического мышления, коммуникабельность и успешность, принимать решения и критически мыслить.

Прежде всего, группы не должны быть большими. Для того чтобы каждый ученик мог принять участие в обсуждении, оптимальная численность в группе не должна превышать 3–4 ученика. Детей необходимо рассадить так, чтобы они хорошо видели друг друга. В каждой группе необходимо определить лидера.

На проводимых уроках-экспериментах я включаю в работу экспериментальные задачи, подразумевающие выполнение определенных видов опытов. Так, **по** той же **теме «Магниты» предлагаю провести следующий опыт**.

Оборудование и материалы: стержневой магнит, компас, железный гвоздь.

Порядок выполнения работы

1. Поднести магнит к компасу на расстояние нескольких сантиметров. Перемещая магнит, следует наблюдать за стрелкой компаса. Что происходит со стрелкой при перемещении?

2. Поднести железный гвоздь к компасу на расстояние нескольких сантиметров. Необходимо перемещать гвоздь и следить за стрелкой компаса. Что происходит с ней?

3. Провести несколько раз одним из концов магнита по гвоздю, двигаясь всегда в одном направлении. После этого повторить п. 2. Как ведет себя стрелка компаса?

В плане активизации интеллектуальной деятельности на занятии, предваряющем урок-эксперимент, посвященном изучению строения человеческого уха, я предлагаю ребятам найти отрывки в художественных произведениях, где описывались бы слуховые ощущения героя.

Зачитывается отрывок из романа М. Булгакова «Мастер и Маргарита»

Она (Маргарита) запечалилась и понурилась. Но тут вдруг та самая утренняя волна ожидания и возбуждения толкнула ее в грудь: «Да, случится!» Волна толкнула ее вторично, и тут она поняла, что это волна звуковая. Сквозь шум города все отчетливее слышались приближающиеся удары барабана и звуки немного фальшивящих труб.

Вопрос: Чем отличается звуковая волна от других волн? Назовите основные характеристики звуковых волн. Почему мы можем отличить игру на трубе от игры на барабане?

Ответ: Звуковыми называются волны, распространяющиеся в упругой среде и обладающие частотами от 16 до 20 000 Гц. Характеристиками звука являются громкость, высота и тембр. Различные музыкальные инструменты имеют различный тембр.

При изучении скорости света и звука учащиеся анализируют отрывок из поэмы **А. С. Пушкина «Руслан и Людмила»:**

Гром грянул, свет блеснул в тумане,
Лампада гаснет, дым бежит...

Вопрос: Явление, описанное А. С. Пушкиным, похоже на молнию. Если предположить, что автор описывает именно ее, то верно ли, что сначала звучит гром, а затем виден свет от молнии?

Ответ: Нет, неверно. Сначала мы видим молнию, а потом слышим гром. Это объясняется тем, что скорость света – 300 000 км/сек, а скорость звука в воздухе – 340 м/сек, следовательно, свет распространяется быстрее звука.

Таким образом, проанализировав некоторые методические приемы проведения интегрированных уроков и уроков-экспериментов по физике, я хочу отметить, что задача учителя – всеми способами оживлять их, наполнять практической значимостью и познавательным эффектом. Английский физик Дж. К. Максвелл считал, что никогда не следует отговаривать человека поставить задуманный им эксперимент. Даже если он не найдет того, что ищет, то может открыть нечто иное и вынести для себя больше пользы, чем из тысячи дискуссий.

Я глубоко убежден, что задача учителя физики состоит в том, чтобы научить ребенка видеть обычное в необычном и необычное в обычном.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Благодарим вас за то, что вы всегда приглашаете нашу редакцию на свои мероприятия: юбилеи образовательных учреждений, конкурсы, местные, областные и республиканские конференции.

Мы рады сотрудничеству с вами и в дальнейшем будем выступать в роли инфоспонсоров этих мероприятий, включать их в план наших командировок в ваши регионы.

Обращаемся к вам с просьбой: предупреждайте нас заранее (желательно за 2 месяца до начала проводимого мероприятия). Напоминаем, что **приглашения следует отправлять по адресу**: 050009, г. Алматы, ул. Шевченко, уг. ул. Радостовца, д. 165 б/72 г, офис 712 или по электронной почте: srou@mcfr.kz, madina@mcfr.kz.

С уважением, Чолпан Исхакова, главный редактор,
руководитель тематического направления «Ресурсы образования»

РАЗНОВИДНОСТИ ГРУППОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Б. Г. Айманова,
учитель информатики высшей категории высшего уровня квалификации школы-гимназии № 32, г. Астана

К. М. Батырова,
преподаватель информатики государственного медицинского колледжа им. Д. Калматаева, г. Семей

Активные методы преподавания могут достаточно эффективно применяться в образовательном процессе. Например, при использовании групповых технологий как одной из разновидностей этих методов на уроках и во внеурочное время происходит увеличение учебного актива учащихся. Некоторые дополнительные затраты времени на подготовку компенсируются значительным педагогическим успехом.

Для успешного проведения занятий с использованием групповых технологий педагог должен хорошо представлять себе не только уровень знаний класса, но и особенности личностных отношений, сложившихся в коллективе. Основное ядро класса составляют консультанты (их называют также ассистентами, лаборантами) по различным предметам. Консультанты по учебному предмету – это хорошо успевающие и интересующиеся предметом ученики, которые проявляют желание помочь своим одноклассникам в учебе. Учителю следует систематически заниматься с консультантами: проверять качество их знаний, давать методические советы и т. д.

К групповым следует отнести технологии проведения нетрадиционных уроков, в которых класс делится на группы. Можно проводить урок-конференцию, урок-путешествие, интегрированный урок и т. д. Мы представляем серию уроков информатики, которые разработаны нами с применением групповых технологий.

Дискуссия

Цель: научить логично, доказательно отстаивать свою точку зрения, уважая при этом мнение оппонента.

Необходимо назначить оргкомитет, вывесить на доску правила дискуссии и типы задаваемых вопросов. Группа делится на три команды, в каждой из них выбираются лидеры. Определяются название и девиз команды, соответствующие предмету «Компьютерные технологии».

Этап 1. Презентация команды. В течение трех минут каждая команда представляет себя.

Этап 2. Работа по заданным вопросам. В течение трех минут команда решает поставленный вопрос, затем публично защищает свой ответ. Члены других команд задают вопросы, составленные согласно типам задаваемых вопросов. Оргкомитет выставляет баллы (1, 2 или 3) и подсчитывает итоги этого этапа.

Типы задаваемых вопросов:

- понимание (1 балл): «Правильно ли я вас понял?».
- критика (2 балла):«Вы говорите, что… А не получится ли…?».
- продвижение (возможные варианты развития мысли, 3 балла): «Не следует ли из ваших рассуждений, что …».

Этап 3. Оргкомитет подводит общие итоги, а лидеры обмениваются мнениями о ходе дискуссии. Оценки выставляются в журнал.

Правила ведения дискуссии

Сначала определить все идеи и факты, относящиеся к разным позициям.

Критиковать идеи, но не людей.

Цель не в том, чтобы победить, а в том, чтобы прийти к правильному решению.

Побудить всех участвовать в обсуждении.

Выслушать разные мнения, даже если с ними не согласен.

Стараться понять все точки зрения по проблеме.

Не бояться изменить свою точку зрения под воздействием фактов и убедительной аргументации оппонентов.

Правила игры

- Оргкомитет всегда прав.
- Если считаешь, что оргкомитет не прав, то смотри п. 1.
- Говори о том, что происходит здесь и сейчас.
- Не бойся рисковать.
- Будь конкретен, краток.
- Не давай оценок и советов.
- В игре нет чинов и званий.
- Будь открыт, доверяй своим ощущениям.
- Действуй, действуй, действуй!

Ринг

Группа делится на две команды. Выбираются лидеры и определяются названия команд. Члены жюри назначаются, преподаватель исполняет роль судьи на ринге.

Раунд 1. Теоретические вопросы

Вопросы раскладываются по конвертам для каждой команды. На подготовку дается пять минут. После этого каждый член команды по указанию лидера

отвечает на один вопрос. Очки засчитываются всей команде. Если при ответе допускаются ошибки, то команда имеет право исправить ответ товарища по команде. После ответов на все вопросы жюри подводит итоги первого раунда.

Раунд 2. Практическое задание для команды

Каждая команда получает задание по рассматриваемым вопросам, на выполнение дается одна минута. Лидер выбирает отвечающего. Очки засчитываются всей команде. Жюри подсчитывает баллы, полученные командами.

Раунд 3. Индивидуальное практическое задание

Каждому члену команды дается задание, которое выполняется без командного обсуждения. Очки засчитываются всей команде. Жюри подсчитывает баллы и подводит общий итог. Затем проводится анализ игры, оценивается участие игроков.

Взаимоопрос

Цель: увеличить учебный актив учащихся, стимулировать их в оказании помощи одноклассникам в учебном процессе, проверить качество выполняемых заданий, дать методические советы.

Назначается жюри и экспертная группа из числа преподавателей или хорошо успевающих учащихся. Другие члены команды делятся на пары. Преподаватель раздает билеты с вопросами по пройденной теме. В каждой паре учащиеся опрашивают друг друга и оценивают знания. Члены экспертной группы наблюдают за работой каждой пары и анализируют ее. Жюри подводит итоги.

Групповой опрос

Этот вид занятия проводится для повторения и закрепления материала после завершения определенного раздела программы. Занятие может проводиться после уроков и на уроке. Консультант, используя перечень, составленный учителем, задает вопрос каждому члену своей группы. При этом ответы ученика комментируют, дополняют и совместно оценивают все члены группы.

Структура занятия, проводимого по типу группового опроса, сходна со структурой группового занятия. Разница состоит лишь в том, что соотношение вводной, основной (опрос учащихся в группах) и заключительной частей в групповом опросе составляет пропорцию 1:8:2. Этот тип занятия, организованный в классе, ведется во всех группах одновременно. Чтобы не мешать друг другу, учащиеся проводят беседу вполголоса.

Использование группового опроса, позволяющего в течение урока выявить знания всех без исключения учащихся, способствует высокой интенсивности занятия. Кроме того, эта форма организации коллективной деятельности способствует воспитанию чувства взаимной требовательности у учащихся и их ответственности за свою учебу.

Слет специалистов

Вариант 1. Учащиеся представляют собой группу специалистов по программам Windows, MS Word, MS Excel, MC Access, Corel Draw, FrontPage и т. д. Они должны выполнить задания представителей фирм-заказчиков в рам-

ках соответствующей программы. Задача специалистов – аргументировать соответствие заказа их профилю и выполнить заказ.

Вариант 2. Ученики играют роли операторов ПЭВМ, заведующих отделами вычислительного центра, специалистов определенной отрасли (Минздрава, Минобразования и т. д.), родителей, детей-подростков, директора салона компьютерных игр. Обсуждается проблема локальных и глобальных компьютерных сетей. Каждому «специалисту» дается опережающее задание проанализировать данную проблему со своей позиции.

Вариант 3. Из числа учащихся группы подбираются исполнители следующих ролей: директор НИИ (им может быть учитель), руководители отделов НИИ (лидеры команд), сотрудники отделов НИИ (остальные учащиеся). Отделы НИИ имеют названия Windows, MS Word, MS Excel, MC Access, Corel Draw, FrontPage.

Порядок работы. Руководители отделов НИИ делают отчет о работе своих отделов, анализируя при этом деятельность каждого сотрудника. Директор НИИ принимает отчет, делает выводы, намечает план дальнейшей работы: повторяет темы и вопросы, не усвоенные учащимися-сотрудниками, или дает новые задания с учетом индивидуального уровня обученности учащихся. Кроме того, он подводит общий итог работы НИИ за квартал и выставляет оценки.

Вариант 4. Этот тип урока проводится после изучения определенного раздела по предмету и представляет собой взгляд на проблему с разных сторон. Команда набирается из двух, трех или четырех человек. Необходимо выбрать лидеров команд, придумать названия и девизы. В течение одной минуты каждая команда представляет и обосновывает свои названия и девизы. Обсуждается общий девиз урока, который записывается на доске. Командам даются задания: составить по теме контрольные вопросы, кроссворд, тесты, ребусы, словарь терминов. После выполнения этих заданий обсуждается работа каждой команды, проводится оценка результатов работы и анализируется степень усвоения материала.

Учебная встреча

Учебная встреча проводится при повторении материала, изучаемого на уроке и во внеурочное время. Она может быть организована между двумя командами параллельных классов или одного класса.

Тему учебной встречи определяет учитель или актив класса, на классном собрании или на уроке утверждаются тема и время проведения. Необходимо выбрать членов жюри; проводит встречу учитель.

Порядок проведения. Ведущий задает вопрос одной команде. Отвечает тот, кто первым поднял руку, но члены той же команды могут дополнить его ответ. В том случае, если ответы окажутся недостаточно полными, отвечает другая сторона. Ведущий и члены жюри могут задавать дополнительные вопросы. Одновременно несколько учеников вызываются к доске для выполнения письменных (графических) работ. По сути учебная встреча представляет собой обычный текущий контроль знаний, но в ней используются групповые эффекты.

Более подробно о педагогических технологиях коллективного способа обучения читайте в журнале «Справочник руководителя образовательного учреждения» № 9, 2010 г.

Августовское совещание работников образования Мангистауской области

25 августа в г. Актау состоялось августовское совещание работников образования области. Основная тема, вынесенная для обсуждения, – «Современная стратегия развития системы образования Республики Казахстан: новые требования, новые возможности». В работе ежегодного совещания принял участие и выступил аким области Крымбек Кушербаев.

В Мангистауской области системе образования уделяется особое внимание. Так, за последние четыре года финансирование данной сферы выросло в четыре раза и составляет 24,4 млрд. тенге. Благодаря этому в регионе появилось несколько Центров поддержки образования, такие как областной дом учителя, центры информатизации образования и дополнительного образования «Дарын». В результате количество победителей на республиканских предметных олимпиадах возросло в 9 раз, а на международных конкурсах научных проектов учащиеся области ежегодно завоевывают медали.

В регионе успешно решаются задачи, поставленные Главой государства, такие как увеличение числа детских дошкольных организации (ДДУ). Так, с начала текущего года в области открылись 25 ДДУ. В том числе, в государственную собственность возвращены 3 детских сада, создано 22 дошкольных мини-центра. В сентябре этого года в эксплуатацию будет сдано 3 детских сада на 840 мест. В настоящий момент продолжается возведение пяти ДДУ на 890 мест. В ближайшее время начнется строительство 6 детских дошкольных учреждений на 480 мест, готовятся проекты еще трех детских садов на 610 мест. Также ведется работа по возврату 10 зданий ДДУ на 1970 мест.

По итогам ЕНТ средний балл по области составляет 90,1 балла, то есть область заняла первое место в республиканском масштабе. 54 выпускника стали обладателями знака отличия «Алтын белгі», подтвердив свои знания. Также в два раза увеличилось количество школьников, набравших более 100 баллов.

Школы области активно оборудуются современными кабинетами физики, химии, биологии, лингафонными и мультимедийными классами. Так, по оснащенности средних школ новейшим обучающим оборудованием Мангистауская область находится на втором месте после Астаны. Кроме того, до конца года все школы области будут подключены к сети Интернет.

Аким области Крымбек Кушербаев поставил перед педагогической общественностью региона ряд задач по дальнейшей модернизации региональной образовательной сферы. В их числе, например, довести охват детским дошкольным образованием и воспитанием до 70%, продолжать внедрение в процесс обучения инновационных, педагогических и информационных технологий.

В конце совещания ряд педагогов был награжден нагрудными знаками «Отличник образования Республики Казахстан», «Ы. Алтынсарин», почетными грамотами Министерства образования и науки РК, почетными грамотами акимата области.

Пресс-служба акима Мангистауской области

ПОДВИЖНЫЕ ИГРЫ С ДЕТЬМИ МЛАДШЕГО И СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

С. В. Карандашов,
учитель физической культуры ГУ СОШ № 40, г. Семей

Игра дает ребенку возможность познавать мир, воспитывает, делает процесс обучения более интересным. Педагоги уверены, что игра – самый увлекательный способ обучения, формирования детской души, развития физических сил и возможностей.

Игры, простые в организации, разнообразные по содержанию и не требующие четких правил, специального оборудования и особой тренированности игроков, называются *подвижными*.

Широкое использование получили подвижные игры с бегом, прыжками, ориентированием и т. д. Детей можно обучать играм со спортивными элементами, они способствуют развитию быстроты и ловкости, формируют разнообразные двигательные умения и навыки.

Подвижные игры используют целенаправленно, с учетом конкретных задач каждого отдельного занятия, его содержания, в тесной взаимосвязи с изучаемым учебным материалом. Важно подбирать наиболее эффективные методы и методические приемы в организации игровой деятельности учеников, принимая во внимание уровень их физической подготовленности, функциональные особенности организма, дисциплинированность класса, а также условия, в которых проводится урок.

Дети младшего школьного возраста отличаются особой подвижностью и постоянной потребностью к движению. Однако при выборе игр необходимо помнить, что **организм младших школьников не готов выдерживать длительные нагрузки**. Их силы быстро истощаются, хотя и довольно скоро вос-

станавливаются. Именно поэтому во время игры периоды двигательной активности необходимо сменять периодами отдыха.

Дети 7–9 лет (учащиеся 1–3-го классов) владеют набором естественных движений (ходьба, бег, прыжки, метание) недостаточно совершенно. Для развития этих навыков необходимо больше времени уделять подвижным играм.

Овладение навыками и умениями в этом возрасте более эффективно проводить на уровне непроизвольного запоминания (в частности, в игре). Кроме того, надо учитывать и анатомо-физиологические, психологические особенности детей этого возраста. Организм ребенка-младшеклассника зависим от различных влияний окружающей среды, а сам ребенок быстро утомляется. Это связано с тем, что сердце, легкие и сосудистая система у детей этого возраста еще недостаточно развиты, а мускулатура еще слаба, особенно мышцы спины и брюшного пресса. Прочность опорного аппарата не столь велика, следовательно, возможность его повреждения повышена: слабость мускулатуры и повышенная растяжимость связок увеличивают возможность нарушения осанки.

Наиболее подходящими играми для детей этого возраста являются ***игры-перебежки***, в которых дети после краткой перебежки имеют возможность отдохнуть. Вот пример подобной игры.

«Волк во рву»

Посередине зала на полу проводятся две параллельные линии на расстоянии 60–70 см друг от друга – «ров». Один или двое водящих – «волки» – находятся во рву. «Козы» размещаются на одной стороне зала («дом»). На противоположной стороне зала обозначается линия, отделяющая «пастбище». По сигналу учителя «козы» перебегают на другую сторону, перепрыгивая через «ров». «Волки», не выбегая изо «рва», ловят «коз». После каждой перебежки подсчитывают «осаленных». После двух-трех перебежек водящими становятся другие играющие.

К этому же типу относятся ***игры с поочередным участием играющих в движении***.

«Пустое место»

Участвовать могут дети любого возраста. Число игроков – от 8 до 40 человек. Выбирается водящий. Все играющие становятся в круг (не более чем на полшага один от другого) и держат руки за спиной.

Водящий ходит за кругом и дотрагивается до кого-нибудь рукой или плечом. Это означает, что он вызывает этого игрока на соревнование. Дотронувшись, водящий бежит в любую сторону по кругу, а вызванный – в обратную сторону. Встретившись на пути, играющие здороваются (подают друг другу руки, кланяются, приседают и т. п.) и продолжают быстрее бежать по кругу, чтобы занять пустое место. Кто не успел его занять, тот и водит.

Водящий, вызывая игрока на соревнование, может лишь коснуться игрока, но не ударять его. Когда играющие обегают круг, никто не должен им мешать.

Водящий может не сразу броситься бежать. Вызванный следит за ним и как только увидит, в каком направлении тот побежал, сразу же устремляется по кругу в обратную сторону. При встрече играющие обязательно должны выполнять задание. Тот, кто его не выполнит, становится водящим.

В этот возрастной период детям еще трудно выполнять отдельные движения и точно регулировать их отдельные параметры. Следует учитывать, что быстро наступающая усталость детей (в особенности от однообразных движений) также быстро восстанавливается готовностью к активным движениям. Внимание детей в младшем школьном возрасте недостаточно устойчиво, поэтому в подвижных играх они не должны долго и сосредоточенно концентрировать внимание. Воля и тормозные функции у младших школьников развиты слабо, они с трудом слушают долгие объяснения условий игры. Часто, не дослушав объяснение до конца, они предлагают свои услуги по исполнению той или иной роли в игре.

Учащиеся 1–2-го классов уже умеют читать и писать, обладают образным мышлением, поэтому им чрезвычайно подходят подвижные ***сюжетные игры***, основанные на известных им сказках. Эти игры способствуют удовлетворению творческого воображения детей.

В этот возрастной период с помощью игр вырабатываются основы поведения, умения выполнять правила общественного распорядка. В коллективных играх воспитываются элементарные представления о нормах поведения. Подвижные игры должны занимать большое место в жизни детей младшего школьного возраста, так как это соответствует их возрастным особенностям.

Некоторые уроки в 1–3-м классах могут полностью состоять из подвижных игр. Урок, полностью состоящий из игр, требует от участника владения некоторыми навыками игры и организованного поведения. Такой урок включает в себя 2–3 игры, уже знакомые детям, и 1–2 новые.

Игровые уроки рекомендуется проводить в конце каждой четверти перед каникулами (в основном в 1-м классе), чтобы установить, насколько учащиеся освоили основные движения, пройденные в четверти, проверить их общую организованность и дисциплину в игре, определить, как они освоили пройденные игры, и посоветовать проводить их самостоятельно.

Период среднего школьного возраста (13–15 лет) характеризуется ускоренным темпом роста, при этом особенно быстро растут кости рук и ног. В результате этого у подростков несколько нарушается координация движения, продолжается окостенение хрящевой ткани, уменьшается подвижность в сочленениях, значительно увеличивается объем мышц и их сила.

Если на занятии решается задача развития силы, то в него следует включать вспомогательные и подводящие игры, связанные с кратковременными скоростно-силовыми нагрузками и самыми разнообразными формами преодоления мышечного сопротивления противника в непосредственном соприкосновении с ним. Основные содержательные компоненты таких игр включают различные перетягивания, сталкивания, удержания, выталкивания, элементы борьбы, тяжелой атлетики и т. д. Весьма эффективными для решения данной

задачи оказываются также двигательные операции с доступными отягощениями: наклоны, приседания, отжимания, подъемы, повороты, вращения, бег или прыжки с посильным для детей грузом.

В подростковом возрасте заметнее становится разница между силовыми и скоростными возможностями мальчиков и девочек, которые необходимо учитывать при организации игр. Девочки больше увлекаются музыкальными играми, а мальчики – силовыми. В различных играх на скорость бега, преодоление препятствий, метание на дальность необходимо строго следить за одинаковым количеством мальчиков и девочек в каждой команде, а в некоторых случаях проводить такие игры для них раздельно.

Подросткам нравятся игры, в которых они могут проявить себя с лучшей стороны. Большой интерес они проявляют к командным и спортивным играм, вырабатывают отдельные навыки, необходимые для спортивных занятий. Отметим при этом, что возрастными особенностями являются понимание пользы различных видов спорта, высокая оценка объективного судейства и стремление честно соблюдать правила игры. Для учащихся этого возраста характерны также склонность к переоценке своих сил, неустойчивость поведения, большая впечатлительность.

Для них широко применяются соревнования в виде эстафет с преодолением полосы препятствий, метанием, прыжками, лазанием и т. д.

«Прыгающие воробьи»

На полу чертится круг диаметром 4–5 метров. Выбирается водящий («кошка»), остальные играющие («воробьи») находятся вне круга. По сигналу учителя «воробьи» начинают запрыгивать в круг и выпрыгивать из него. «Кошка» старается поймать «воробья» Можно сажать пойманного «воробья» на скамейку рядом с кругом. Когда «кошка» поймает 3–4 «воробья», выбирается новая «кошка» из пойманных.

«Бегуны и метатели»

Играющие делятся на две команды, а каждая команда, в свою очередь, – на бегунов и метателей. У метателей – мячи разных цветов. На линию старта становятся группы бегунов, за бегунами каждой команды – метатели. По сигналу игроки бросают мячи как можно дальше. Бегуны собирают мячи своей команды и возвращаются к линии старта. Побеждает команда, прибежавшая первой.

«Альпинисты»

Вдоль границ площадки расставлены препятствия, которые альпинисты, продвигаясь в колонну по одному, последовательно преодолевают: влезают на гимнастическую стенку, перелезают через бревно или подлезают под него, переходят по камешкам (кружочкам, нарисованным на полу), через горный ручей (по рейке гимнастической скамейки) и т. д.

Учитель отмечает тех, кто лучше преодолел препятствия. Игра сопровождается объяснением учителя.

Анализируя игровой материал на этих занятиях, учителю необходимо заранее продумать весь процесс игры и постараться предусмотреть моменты, которые могут вызвать азарт, нечестное поведение играющих, падение интереса к игре, чтобы заранее предотвратить эти нежелательные явления.

Учитель, хорошо знающий детей, предварительно намечает, кому из играющих быть капитаном, первым водящим, какую роль отвести наименее организованным детям, как вовлечь в игру слабых и пассивных игроков.

Для проведения некоторых игр учителю необходимо заранее определить помощников, определить их функции, при необходимости дать им возможность ознакомиться с правилами игры и местом ее проведения (спортзал, бассейн, школьный двор).

Очень важно создать условия, способствующие правильному процессу игры, развитию детского творчества, привитию организаторских способностей, хорошему усвоению правил, товарищескому поведению в игре, проявлению индивидуальных способностей, умению бороться за интересы коллектива. Например, игра «Водолазы» содержит следующие виды движений: подводное плавание, ныряние, собирание предметов со дна. В игре развиваются навыки задержки дыхания, плавания с открытыми глазами, ориентирования под водой, быстроты передвижения; воспитываются смелость, ловкость, быстрота, координация, гибкость, а также внимание, решительность, терпение, целеустремленность, быстрота реакции и ориентировки.

Велика роль подвижных игр ***на занятиях по лыжной подготовке***. Овладение техникой и тактикой начинается с первых шагов с помощью подводящих игр и специальных игровых упражнений, которые развивают координацию движений и быстроту. Игры, совершенствующие равновесие и координацию лыжника, целесообразно проводить в первой половине урока. Эти качества можно развить в таких подвижных играх как, например, **«Прокладка железной дороги»**. В этой игре учащиеся выстраиваются в шеренгу боком по направлению движения с интервалом 1 м, передвигаются приставным шагом, прокладывая «железную дорогу». Выигрывают те, у кого ровнее и четче вырисовывается лыжня на снегу. Ценность подвижных игр и игровых упражнений по лыжной подготовке заключается в том, что работа над совершенствованием и закреплением техники передвижения на лыжах и воспитанием физических качеств проходит незаметно для учащихся.

В целом **игры позволяют решать задачи** обучения, воспитания и оздоровления школьников. Они вызывают у учащихся интерес к физической культуре, способствуют развитию потребности в движении. Правильно организованная игровая деятельность помогает воспитывать у них чувство товарищества, взаимопомощи, ответственности, сознательной дисциплины, выдержки, умения признавать свои ошибки. Участвуя в совместной игровой деятельности, школьники учатся управлять своим эмоциональным состоянием, правильно реагировать на успех и неудачу, проявлять этичное отношение к соперникам и партнерам по команде.

Новые требования, новые возможности (об августовской конференции в СКО)

Традиционно в преддверии нового учебного года работники образования Северо-Казахстанской области собрались в просторном зале Центра творчества детей и юношества на августовскую конференцию по актуальной теме: «Современная стратегия развития системы образования Республики Казахстан: новые требования, новые возможности».

Перед началом конференции для участников играл духовой оркестр, в фойе была организована выставка-продажа книжной продукции, на втором этаже – выставка учебно-методических изданий и презентация научных проектов учащихся школ города и области. В работе конференции приняли участие аким области С. С. Билялов, вице-президент национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина С. Д. Муканова, депутат Парламента РК Р. И. Полищук, генеральный директор ТОО «Международный центр финансово-экономического развития – Казахстан» Б. А. Аширова, руководители областных управлений и учреждений образования, ветераны педагогического труда.

Конференция проходила в форме «круглого стола» в режиме on-line; в форуме также приняли участие педагоги из 83 школ области, у них была возможность в интерактивном режиме выйти на связь, задать вопросы, высказать свое мнение. Большой интерес вызвало аналитическое выступление начальника областного управления образования Т. Т. Абильмажинова по теме: «Современная стратегия развития системы образования РК: новые требования, новые возможности». Не оставило равнодушных выступление директора Явленской СШ Есильского района Е. Е. Оспанова по проблеме «Концептуальные подходы к формированию современной личности ребенка с учетом 12-летнего обучения».

В условиях реализации Концепции воспитания в системе непрерывного образования одной из важнейших задач является формирование полиязычной личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей. Учитель иностранного языка Калиновской СШ района им. Г. Мусрепова Л. А. Попова поделилась опытом работы по формированию поликультурной личности в условиях сельской школы. На конференции были обсуждены следующие актуальные проблемы: «Управление малокомплектной школой в условиях модернизации образования», «Самопознание как одна из составляющих нравственно-духовного развития личности», «Раннее развитие и социальная адаптация дошкольника в структуре мини-центра», «Партнерство семьи и школы – залог успешного воспитания личности». Завершилось пленарное заседание чествованием ветеранов педагогического труда и молодых педагогов, награждением премиями акима области, почетными грамотами и благодарностями МОН РК. Затем участники конференции посетили объекты образования города Петропавловска.

ТУ «Управление образования СКО», институт повышения квалификации и переподготовки педагогических кадров СКО

ЖУРНАЛ «СПРАВОЧНИК КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ»

№ 10 (22), октябрь 2010 г.
Издается с января 2009 г.
Выходит ежемесячно.
Собственник – ТОО «МЦФЭР – Казахстан»
Генеральный директор – Б. А. Аширова

Журнал зарегистрирован Министерством культуры и информации РК.
Комитет информации и архивов.
Регистрационное свидетельство: № 9335-Ж, выдано 23.06.2008 г.

Редакция:
Главный редактор – Ч. Р. Исхакова, srou@mcfr.kz
Редакторы – М. А. Исаханова, А. К. Беркимбаева
Литературный редактор-переводчик – А. Б. Орынбаева
Литературные редакторы-корректоры – И. И. Терещенко
Дизайнер – И. Ю. Чернокожева
Верстальщик – Р. С. Кравченко

Наш адрес:
050009, г. Алматы, ул. Шевченко (уг. ул. Радостовца), 165 б/72 г, офис 712
Телефон: +7 (727) 32-36-212
e-mail: skr@mcfr.kz
www.mcfr.kz

Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов.
Перепечатка материалов, опубликованных в журнале,
допускается только с письменного согласия редакции.
Редакция не несет ответственности за содержание рекламных материалов.
Претензии по опубликованной рекламе принимаются
в течение 10 календарных дней со дня выхода номера.

Подписку можно оформить:

по он-лайн заявке на сайте www.mcfr.kz

по адресной подписке:
Руководитель отдела сбыта: А. И. Ахунбекова
Тел/факс: +7 (727) 32-36-213, 32-36-212
e-mail: info@mcfr.kz, sbyt@mcfr.kz
Курьерская доставка по г. Алматы

по каталогам:
Казпочта: подписной индекс – **74133**
Евразия-пресс: (727) 382-34-87, 382-35-90
Эврика-пресс: (727) 233-76-19
KazPress: (727) 250-22-60

Цена договорная. Печать офсетная.
Формат: 84 x 108 $^{1}/_{16}$. Заказ № 977. Тираж 3000 экз.

ТОО РПИК «Дәуір», 050009, г. Алматы, пр. Гагарина, 93.
Тел.: 394-39-22, 394-39-34, 394-39-42,
E-mail: rpik-dauir81@mail.ru, rpik-dauir2@mail.ru

На обложке: рисунок Аружан Аманбаевой, ученицы 3 «Г» класса МШЛ «Достар», художественный руководитель Людмила Геннадьевна Гринь.

Открыта подписка на 2011 год!

ТОО «Международный центр финансово-экономического развития – Казахстан» по праву гордится каждым выпущенным изданием! Не откладывайте подписку!

На русском и казахском языках. Выходит 2 раза в год.

КОМПАКТ-ДИСК (CD)

ШАБЛОНЫ ДОКУМЕНТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Вставьте и распечатайте!

Вы всегда имеете возможность:

– иметь под рукой шаблоны документов;
– создавать собственные шаблоны;
– использовать функцию «Автозаполнение» (название и реквизиты компании вносятся один раз);
– хранить документы в собственной базе.

Подписной индекс **74226**

2011 г.

Содержание компакт-дисков 2011 года:

Выпуск № 3, 2011 г. – циклограмма приказов и договоров. Примерные шаблоны основных приказов о распределении обязанностей и педагогической нагрузки, к началу учебного года, по личному составу и др.; типовых договоров по административно-хозяйственной деятельности организаций образования.

Выпуск № 4, 2011 г. – организация методической службы в организациях образования. Шаблоны документов по учебно-методическому обеспечению, учебным планам, расписанию, положению о методической службе и многое другое.

2010 г.

ТИРАЖ ОГРАНИЧЕН!

Диски 2010 года можно приобрести только в редакции. Звоните по тел. 727 32 36 212

Содержание компакт-дисков 2010 года:

Выпуск № 1, 2010 г. – полный комплект должностных инструкций для работников школ и детских садов, разработанный специалистами в соответствии с требованиями «Типовых квалификационных характеристик должностей педагогических работников и приравненных к ним лиц», утвержденных приказом Министерства образования и науки РК от 13.07.2009 г. № 338.

Выпуск № 2, 2010 г. – инструкции и нормативные правовые акты по безопасности и охране труда в образовательном учреждении.

Подписаться на диски «Шаблоны документов образовательного учреждения» можно в комплектах:

«Образцовая школа» индекс **77133**

«Руководитель образовательного учреждения» индекс **77384**

! Оформите комплект и получите скидку 15%

Все материалы соответствуют требованиям законодательства. Диски подходят для всех стандартных компьютеров.

ОФОРМИТЕ ПОДПИСКУ ЛЮБЫМ УДОБНЫМ ДЛЯ ВАС СПОСОБОМ:

ПО КАТАЛОГАМ:

АО «Казпочта» (почтовые отделения)
«Евразия-пресс»: +7 (727) 382-34-87
«Эврика-пресс»: +7 (727) 233-76-19
«KazPress»: +7 (727) 250-22-60

В РЕДАКЦИИ, В ОТДЕЛЕ АДРЕСНОЙ ПОДПИСКИ:

ТОО «МЦФЭР – Казахстан», 050009,
г. Алматы, ул. Шевченко, уг. ул. Радостовца, 165 б/72 г
тел./факс: +7 (727) 323-62-13, 323-62-12

www.mcfr.kz

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ДЛЯ ЗАБОТЛИВЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ! НЕ ОТКЛАДЫВАЙТЕ ПОДПИСКУ – 2011!

KAZAKHSTAN

Открыта подписка на 2011 год!

ТОО «Международный центр финансово-экономического развития – Казахстан» по праву гордится каждым выпущенным изданием! Не откладывайте подписку!

На русском и казахском языках. Выходит 2 раза в год.

КОМПАКТ-ДИСК (CD)

ШАБЛОНЫ ДОКУМЕНТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Подписной индекс 74226

Вы всегда имеете возможность:

– иметь под рукой шаблоны документов;
– создавать собственные шаблоны;
– использовать функцию «Автозаполнение» (название и реквизиты компании вносятся один раз);
– хранить документы в собственной базе.

2011 г.

Содержание компакт-дисков 2011 года:

Выпуск № 3, 2011 г. – циклограмма приказов и договоров. Примерные шаблоны основных приказов о распределении обязанностей и педагогической нагрузки, к началу учебного года, по личному составу и др.; типовых договоров по административно-хозяйственной деятельности организаций образования.

Выпуск № 4, 2011 г. – организация методической службы в организациях образования. Шаблоны документов по учебно-методическому обеспечению, учебным планам, расписанию, положению о методической службе и многое другое.

2010 г.

Диски 2010 года можно приобрести только в редакции. Звоните по тел. 727 32 36 212

Содержание компакт-дисков 2010 года:

Выпуск № 1, 2010 г. – полный комплект должностных инструкций для работников школ и детских садов, разработанный специалистами в соответствии с требованиями «Типовых квалификационных характеристик должностей педагогических работников и приравненных к ним лиц», утвержденных приказом Министерства образования и науки РК от 13.07.2009 г. № 338.

Выпуск № 2, 2010 г. – инструкции и нормативные правовые акты по безопасности и охране труда в образовательном учреждении.

Подписаться на диски «Шаблоны документов образовательного учреждения» можно в комплектах:

«Образцовая школа» индекс 77133

«Руководитель образовательного учреждения» индекс 77384

! Оформите комплект и получите скидку 15%

Все материалы соответствуют требованиям законодательства. Диски подходят для всех стандартных компьютеров.

ОФОРМИТЕ ПОДПИСКУ ЛЮБЫМ УДОБНЫМ ДЛЯ ВАС СПОСОБОМ:

ПО КАТАЛОГАМ:

АО «Казпочта» (почтовые отделения)
«Евразия-пресс»: +7 (727) 382-34-87
«Эврика-пресс»: +7 (727) 233-76-19
«KazPress»: +7 (727) 250-22-60

В РЕДАКЦИИ, В ОТДЕЛЕ АДРЕСНОЙ ПОДПИСКИ:

ТОО «МЦФЭР – Казахстан», 050009,
г. Алматы, ул. Шевченко, уг. ул. Радостовца, 165 б/72 г
тел./факс: +7 (727) 323-62-13, 323-62-12

www.mcfr.kz

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ДЛЯ ЗАБОТЛИВЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ! НЕ ОТКЛАДЫВАЙТЕ ПОДПИСКУ – 2011!

KAZAKHSTAN

Открыта подписка на 2011 год!

ТОО «Международный центр финансово-экономического развития – Казахстан» по праву гордится каждым выпущенным изданием! Не откладывайте подписку!

СПРАВОЧНИК КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ

- ОБРАЗОВАНИЕ
- ПРАКТИКА
- ОПЫТ

Индекс 74133

Читайте в 2011 году:

- Ребенок и социум. Работа с одаренными детьми, выявление особых способностей каждого ребенка.
- Организация тренингов. Профориентация, мотивация к труду.
- Организация отдыха детей в пришкольном лагере.
- Патриотическое воспитание.
- Гендерное воспитание в школьном коллективе. Мероприятия по сплочению коллектива класса, предотвращение конфликтов.
- Детская агрессия.
- Методы стимулирования учебной деятельности.
- ПГК и ЕНТ: как? что? когда?
- Авторские проекты классных руководителей. Повышение профессионального уровня учителя. Аттестация педагогов.
- Профилактика и предупреждение правонарушений, ответственность учащихся за правонарушения.
- Наркомания в детской и подростковой среде.
- Изучение дорожных ситуаций. Правила езды на велосипедах, скейтах, роликовых коньках и т. д.
- Взаимоотношения педагогов и родителей. Работа с неблагополучными семьями и многое другое.

Материалы в журнале представлены в рубриках:

Работа с классом, с родителями, со школьными инспекторами, с документами.
Классный час.
Внеурочная деятельность.
Контролируем учебу.

- Педагогические (информационные) технологии. Обмен опытом.
- Разбираем сложные ситуации.
- Консультация специалиста.
- Дорога – человек – автомобиль.
- Школа здоровья.

СПЕШИТЕ ПОДПИСАТЬСЯ
на свой профессиональный журнал на 2011 г.

ПО КАТАЛОГАМ:

АО «Казпочта» (почтовые отделения)
«Евразия-пресс»: +7 (727) 382-34-87
«Эврика-пресс»: +7 (727) 233-76-19
«KazPress»: +7 (727) 250-22-60

В РЕДАКЦИИ, В ОТДЕЛЕ АДРЕСНОЙ ПОДПИСКИ:

ТОО «МЦФЭР – Казахстан», 050009,
г. Алматы, ул. Шевченко, уг. ул. Радостовца, 165 б/72 г
тел/факс: +7 (727) 323-62-13, 323-62-12

Подписаться на журнал «Справочник классного руководителя» можно в КОМПЛЕКТАХ:

- **«ОБРАЗЦОВАЯ ШКОЛА»** индекс **77133**
- **«РУКОВОДИТЕЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ»** индекс **77384**
- **«КЛАССНЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ»** индекс **77517**

! Оформите комплект и получите скидку 15%

www.mcfr.kz

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ДЛЯ ЗАБОТЛИВЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ! НЕ ОТКЛАДЫВАЙТЕ ПОДПИСКУ – 2011!

KAZAKHSTAN